

CUMHURBAŞKANI KARARI

Karar Sayısı: 8906

Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Strateji ve Bütçe Başkanlığınca hazırlanan ekli “Orta Vadeli Program (2025-2027)”ın onaylanmasına, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 16 ncı maddesi gereğince karar verilmiştir.

5 Eylül 2024

Recep Tayyip ERDOĞAN

CUMHURBAŞKANI

ORTA VADELİ PROGRAM 2025-2027

EYLÜL 2024

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

GENEL DEĞERLENDİRME

I. DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

A. DÜNYA EKONOMİSİ

B. TÜRKİYE EKONOMİSİ

1. Büyüme

2. İstihdam

3. Fiyat İstikrarı

4. Ödemeler Dengesi

5. Finansal İstikrar

6. Kamu Maliyesi

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKA ÇERÇEVESİ VE TEMEL AMAÇLAR

III. MAKROEKONOMİK HEDEFLER VE POLİTİKALAR

1. Büyüme

2. İstihdam

3. Fiyat İstikrarı

4. Ödemeler Dengesi

5. Finansal İstikrar

6. Kamu Maliyesi

7. İş ve Yatırım Ortamı

8. Merkezi Yönetim Bütçesi Ödenek Teklif Tavanları ve Bütçe

Sürecine İlişkin Hususlar

EK-1: Makroekonomi ve Kamu Maliyesine İlişkin Temel Göstergeler ve Hedefler

EK-2: Merkezi Yönetim Bütçesi (2025-2027) Ödenek Teklif Tavanları

EK-3: Öncelikli Reform Alanlarına Yönelik Düzenlemeler

GİRİŞ

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından üç yıllık bir perspektifle her yıl müştereken hazırlanarak Cumhurbaşkanlığı Kararıyla uygulamaya konulan Orta Vadeli Program (OVP), makro politikaları, ilkeleri, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri, toplam gelir ve gider tahminlerini, bütçe dengesi ve borçlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içeren ve merkezi yönetim bütçesi hazırlama sürecini başlatan temel politika belgesidir.

OVP’de küresel, bölgesel ve ulusal ekonomideki gelişmeler ışığında belirlenen makroekonomik hedefler ile ekonomik ve sosyal alanlarda izlenecek politikalar ortaya konularak kamu kesimi ve özel kesim için öngörülebilirliğin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

OVP (2025-2027), On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)’nin hedefleriyle uyumlu olarak makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirmeyi, mali disiplini korumayı, orta vadede enflasyonu tek haneye düşürerek fiyat istikrarını sağlamayı, Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesini geliştirmeyi, yeşil ve dijital ekonomiye geçiş odağında teknolojik dönüşümü sağlamayı, beşeri sermayeyi güçlendirmeyi, işgücü piyasasını daha da etkinleştirmeyi, iş ve yatırım ortamını iyileştirmeyi ve ekonomide kayıt dışılığı azaltmayı ön plana alan sürdürülebilir büyümeyi hedeflemektedir.

OVP (2025-2027)’nin amaç ve öncelikleri, Program dönemi boyunca kamu kurumlarının bütçelerinin hazırlanmasında, yasal ve idari düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde, karar alma ve uygulama süreçlerinde belirleyici olacaktır.

Programın politika ve öncelikli reform alanlarına yönelik ilk yılında uygulanacak somut tedbirler ayrıntılı olarak 2025 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında yer alacaktır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Geçtiğimiz yıl Eylül ayında kamuoyu ile paylaşılan Orta Vadeli Program (2024-2026)'da üç yıllık perspektifle ekonomide izlenecek yol haritası ortaya konulmuş, geçmiş dönemden farklı olarak öncelikli reform alanlarına yönelik somut düzenlemeler takvime bağlanarak atılacak adımların ilgili kurumlarımızca süreç boyunca disiplinli bir şekilde yürütülmesi ve takibine imkân sağlanmıştır.

Bu çerçevede, enflasyonla mücadele ve finansal istikrar, kamu mali disiplini, etkin afet yönetimi, yeşil ve dijital dönüşüm odağında yüksek katma değerli yatırım, istihdam, üretim ve ihracat ile iş ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik öncelikli reform alanlarında düzenlemelere ilişkin OVP (2024-2026)'da yedi ana başlık ve 41 kategoride 81 tedbir yer almıştır. 2024 yılının ilk yarısında tamamlanması öngörülen 36 yapısal tedbirden 24 tanesi hayata geçirilmiştir. 2024 yılının üçüncü ve dördüncü çeyreğinde tamamlanması öngörülen tedbirler de yakından takip edilmektedir.

Mevcut durumda küresel ve bölgesel düzeyde yaşanan pek çok olumsuz gelişmeye ve geçtiğimiz yıl yaşanan depremin devam eden ekonomik ve sosyal yüküne rağmen, OVP (2024-2026) kararlılıkla ve hedeflere uyumlu bir şekilde sürdürülmektedir. Büyüme, dış ticaret, cari işlemler dengesi, enflasyon, istihdam ve bütçe açığı gibi temel göstergelerdeki öngörü ve hedefler önemli oranda gerçekleşmiş olup mevcut tahminler büyük oranda geçerliliğini korumaktadır.

OVP (2024-2026)'de 2024 yılı için yüzde 4,0 olarak tahmin edilen milli gelir büyümesinin, makroekonomik politikalardaki sıkı duruşun etkisiyle yaşanan dengelenmeyle beraber yıl genelinde OVP tahmininin altında gerçekleşmesi beklenmektedir. İç talepteki bu yavaşlamanın etkisiyle ithalatın beklentilerin altında gerçekleşebileceği, böylelikle cari işlemler dengesinde OVP (2024-2026) beklentilerine kıyasla belirgin bir iyileşme olacağı değerlendirilmektedir.

İktisadi faaliyet dengelenirken istihdam artışları OVP (2024-2026) hedeflerinin üzerinde gerçekleşmeye devam etmektedir. Kamu harcamalarında etkinliği ve verimliliği artırıcı uygulamaların etkisiyle

bütçe açığının milli gelire oranının da öngörülen seviyelerin oldukça altında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Program döneminde güçlü iç talep nedeniyle oluşan makroekonomik dengesizlikler giderilmiş, cari işlemler açığı daralmış, böylelikle azalan dış finansman ihtiyacıyla kalıcı rezerv birikimi sağlanmaya başlanmıştır. Merkez Bankası brüt rezervleri Ağustos 2023'ten itibaren 33 milyar dolar artarak 150 milyar doları aşmıştır. Bu dönemde Kur Korunmalı Mevduat (KKM) uygulamasından kademeli çıkış sağlanarak KKM stoku 1 trilyon 749 milyar TL azalmış, TL mevduatın toplam mevduat içerisindeki payı yüzde 31,6'dan yüzde 53,6'ya yükselmiştir.

2024 yılı Haziran ayı itibarıyla dezenflasyon süreci başlamış, yıllık enflasyonda en yüksek seviye geride bırakılarak enflasyonda düşüş dönemine girilmiştir. OVP (2024-2026) döneminde alınan tedbirlerle ülke kredi risk primi (CDS) 100 baz puan düşmüş, ülke kredi notu artarak görünüm pozitif olarak kaydedilmiştir. Bu dönemde gri listeden çıkış süreci de tamamlanmıştır.

Programda belirtilen yapısal dönüşüm adımları hayata geçirilmeye başlanmış, sanayiye teknolojik dönüşümü sağlayacak programlar devreye alınmış, uluslararası doğrudan yatırımların çekilmesi için gerekli iyileştirmelere devam edilmiştir.

Bugüne kadar hedeflerle uyumlu gerçekleşen Orta Vadeli Program, 2025-2027 yıllarını kapsayacak şekilde güncellenmiştir. Bütüncül bir yaklaşımla hazırlanan yeni Orta Vadeli Program, temel makroekonomik çerçeveyi güncel gelişmeler ışığında ortaya koyarak, yeni üç yıllık dönemde atılacak öncelikli yapısal adımları belirleyecektir.

I.DÜNYA VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

A. DÜNYA EKONOMİSİ

2023 yılında küresel ekonomi hedeflerin üzerinde seyreden enflasyon, sıkı finansal koşullar, büyüme endişeleri ve jeopolitik sorunların etkisinde kalırken uygulanan farklı makroekonomik politikalarla ülkeler düzeyinde iktisadi faaliyetin görünümünde ayrışmalar gözlenmiştir. Başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok gelişmiş ekonomide beklenenden daha uzun süre uygulanan yüksek politika faizi küresel durgunluk endişelerini gündeme getirmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin de önemli bir kısmı söz konusu sıkılaştırma adımlarına eşlik etmiştir. Bu süreçte Rusya-Ukrayna savaşıyla zirveye çıkan emtia fiyatları, sıkılaştırılan finansal koşullar ve azalan talep ile yeniden tarihsel ortalamalarına yakınsamıştır. Tedarik sorunlarının azalmasıyla imalat sanayii ve turizm başta olmak üzere hizmet sektörlerinde toparlanma belirginleşmiştir.

2024 yılının ilk yarısında iktisadi faaliyet, gelişmiş ekonomiler içerisinde ABD'nin görece güçlü performansı, enerji fiyatlarındaki ivme kaybı ve Çin ekonomisinin kısmi toparlanmasının etkisiyle ılımlı seyretmiştir. Ancak, küresel ölçekte direncini koruyan enflasyona yönelik uygulanan sıkı para politikaları nedeniyle iktisadi faaliyette ülkeler arasındaki ayrışma devam etmiştir. Avro Bölgesinde imalat sanayii görünümünün yılın ilk yarısında yavaşlamaya işaret etmesi, Avrupa Merkez Bankasının uzun bir aradan sonra Haziran 2024 itibarıyla politika faizini indirmesine yol açmıştır. ABD Merkez Bankası ise faiz indirimleri konusunda daha temkinli bir duruş sergilemektedir. ABD ekonomisinde toparlanma devam ederken Avro Bölgesi hizmet faaliyetleri öncülüğünde görece pozitif bir görünüm kaydetmiştir. Diğer taraftan Çin ekonomisi, canlanan iç tüketim ve küresel talep sayesinde artan ihracatı bir miktar toparlansa da görece zayıf bir büyüme performansı sergilemektedir.

Finansal koşullardaki sıkı duruş devam etmesine rağmen, 2024 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla küresel iktisadi faaliyet halen ılımlı bir görünüm arz etmektedir. Gelişmiş ekonomilerde uzun süreye yayılan sıkı para politikaları iktisadi yavaşlamanın bu ülke grubunda daha

fazla hissedilmesine yol açmaktadır. Söz konusu ülke grubunda imalat sanayii satın alma yöneticileri endeksinde yılın ikinci çeyreğinden itibaren hissedilir bir düşüş kaydedilmiştir. Hanehalkı tüketiminin ve yatırımların azalması gelişmiş ekonomilerde yavaşlamaya yol açmıştır.

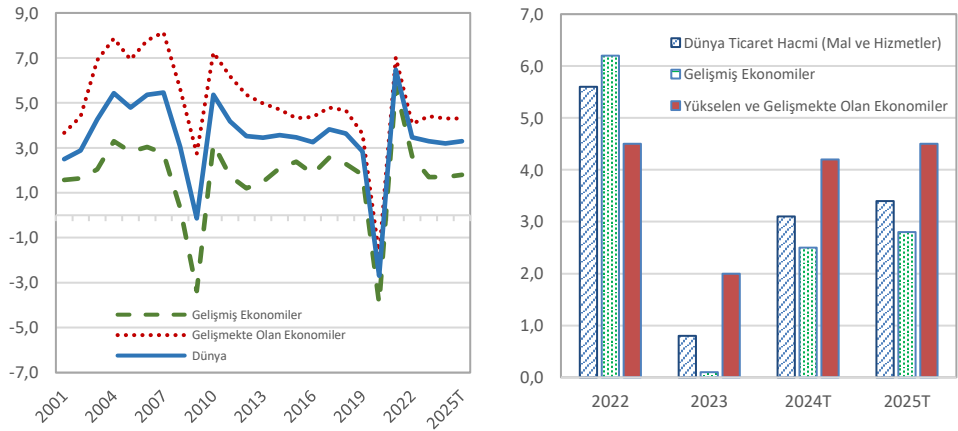
Küresel düzeyde enflasyonla mücadelede belirli kazanımlar sağlanmakla birlikte fiyat artışlarındaki düşüş süreci beklenenden yavaş seyretmektedir. Son dönemde mal fiyatları artış hızındaki belirgin düşüşler manşet enflasyonun gerilemesine yardımcı olurken hizmet fiyatları artış hızı ortalama enflasyon eğiliminin üzerinde kalmaya devam etmektedir. Böylece kısa vadeli enflasyon beklentileri hedeflerin üzerinde seyretmektedir. Yüksek seviyelerinden gerilemesine rağmen ABD enflasyonunun politika yapıcılarının öngördüğü patikayla tam uyumlu seyretmemesi, faiz indirimlerini ötelemektedir. Manşet enflasyonun beklentilere daha uyumlu bir görünüm izlediği Avro Bölgesi ve diğer gelişmiş ekonomiler, parasal gevşeme döngüsü açısından ABD'nin önünde yer almaktadır. Birçok gelişmekte olan ülke merkez bankaları ise dışsal riskler nedeniyle, politika faiz oranlarını düşürme konusunda temkinli davranmaya devam etmektedir.

Küresel makroekonomik gelişmelere paralel olarak, 2023 yılında yüzde 3,3 oranında büyüyen dünya ekonomisinin Uluslararası Para Fonu (IMF) tahminlerine göre 2024 yılında yüzde 3,2 oranında büyümesi, 2025 yılında istikrarlı görünümünü koruyarak yüzde 3,3 oranında büyüme kaydetmesi beklenmektedir. 2023 yılında yüzde 1,7 oranında büyüyen gelişmiş ülke grubunun ise 2024 ve 2025 yıllarında sırasıyla yüzde 1,7 ve yüzde 1,8 oranlarında büyümesi beklenmektedir. Türkiye'nin önemli ticaret ortağı olan Avro Bölgesinin 2024 ve 2025 yıllarında sırasıyla yüzde 0,9 ve 1,5 oranında, Avrupa'nın lokomotif ekonomilerinden Almanya'nın ise yüzde 0,2 ve 1,3 oranında büyümesi öngörülmektedir. Birleşik Krallık'ın sırasıyla yüzde 0,7 ve 1,5 oranında büyümesi beklenirken Japonya'nın yüzde 0,7 ve 1,0 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. ABD'nin ise 2024 yılında yüzde 2,6 oranında büyümesi öngörülmekteyken 2025 yılında yüzde 1,9 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

2023 yılında yüzde 4,4 büyüyen gelişmekte olan ülkelerin 2024 ve 2025 yıllarında IMF tahminlerine göre yüzde 4,3 oranlarında büyümesi beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkeler arasında öncü konumda olan Çin'in 2024 ve 2025 yıllarında sırasıyla yüzde 5,0 ve 4,5 oranında, Hindistan'ın ise yüzde 7,0 ve 6,5 oranında büyümesi öngörülmektedir. Çin ekonomisi son dönemlerde artan teşvikler, iyileşen tüketici güveni ve güçlü dış talepten olumlu etkilenmiş ve beklentilere yakın bir performans sergilemiştir. Ancak gayrimenkul sektörü gibi devam eden yapısal sorunlar ve olası ticaret gerilimleri Çin ekonomisinde baskı unsuru olmaktadır. Diğer taraftan, süregelen Rusya-Ukrayna savaşının Avrupa'ya, Gazze'de yaşanan savaşın ise Orta Doğu'ya yayılma ihtimali küresel büyüme üzerinde ilave baskı oluşturmaktadır.

Önümüzdeki dönemde enflasyon oranlarının istenilen seviyelere yaklaşması ve verilerin iktisadi faaliyetlerdeki yavaşlamaya daha güçlü bir şekilde işaret etmesi nedeniyle küresel finansal koşullarda ılımlı gevşeme olabileceği değerlendirilmektedir. Jeopolitik sorunlar, başlıca ülkelerde seçim dönemiyle ilişkili politik belirsizlikler, enerji ve gıda piyasalarındaki olası dalgalanmalar ile finansal sıkışmanın azaltılmasına yönelik kararların takvimi ve boyutu, ülkelerin büyüme performansları üzerinde etkili olmaya devam edecektir.

Grafik 1: Küresel Büyüme ve Küresel Ticaret Hacmi (Yüzde Değişme)

Kaynak: IMF Küresel Ekonomik Görünüm (Temmuz 2024), T: Tahmin

Küresel ekonomik aktivitedeki eğilim 2024 yılında bir önceki yıla benzer şekilde ılımlı seyrederken, dünya ticaret hacminde belirgin bir toparlanma öngörülmektedir. 2024 yılında mal ve hizmet ticaret hacminin küresel düzeyde yüzde 3,1, gelişmiş ülkelerde yüzde 2,5, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde ise yüzde 4,2 oranında artış kaydedeceği tahmin edilmektedir. 2025 yılında ise küresel mal ve hizmet ticaretindeki artış hızının ivme kazanarak yüzde 3,4 olması beklenmektedir. Bu dönemde mal ve hizmet ticaretinin gelişmiş ülkelerde yüzde 2,8, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde ise yüzde 4,5 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 1: Küresel Ekonomik Görünüm (Yüzde Değişme)

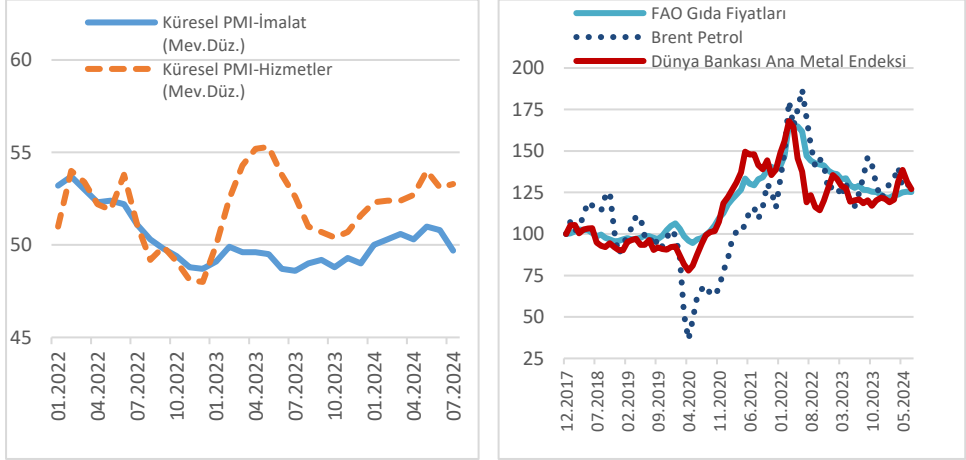
	2022	2023	2024T	2025T
Küresel Hâsıla	3,5	3,3	3,2	3,3
Gelişmiş Ekonomiler	2,6	1,7	1,7	1,8
ABD	1,9	2,5	2,6	1,9
Avro Bölgesi	3,4	0,5	0,9	1,5
Almanya	1,8	-0,2	0,2	1,3
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	2,7	1,8	2,0	2,2
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,1	4,4	4,3	4,3
Yükselen ve Gelişmekte Olan Asya	4,4	5,7	5,4	5,1
Çin	3,0	5,2	5,0	4,5
Yükselen ve Gelişmekte Olan Avrupa	1,2	3,2	3,2	2,6
Orta Doğu ve Orta Asya	5,4	2,0	2,4	4,0
Sahra-Altı Afrika	4,0	3,4	3,7	4,1
Dünya Ticaret Hacmi (Mal ve Hizmetler)	5,6	0,8	3,1	3,4
Gelişmiş Ekonomiler	6,2	0,1	2,5	2,8
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	4,5	2,0	4,2	4,5
Emtia Fiyatları				
Petrol	39,2	-16,4	0,8	-6,0
Yakıt Dışı (Dünya Emtia İthalat Ağırlıklarına Göre Ort.)	7,9	-5,7	5,0	1,6
Tüketici Fiyatları	8,7	6,7	5,9	4,4
Gelişmiş Ekonomiler	7,3	4,6	2,7	2,1
Yükselen ve Gelişmekte Olan Ekonomiler	9,8	8,3	8,2	6,0

Kaynak: IMF Küresel Ekonomik Görünüm (Temmuz 2024), T: Tahmin

2023 yılında emtia talebi, küresel düzeyde uygulanan sıkı finansal koşullar, jeopolitik gerilimler ve yaptırımlara bağlı olarak bir önceki yıla kıyasla azalmıştır. Küresel düzeyde emtia talebindeki düşüş enerji fiyatlarında geri çekilmeleri beraberinde getirmiştir. 2024 yılına gelindiğinde ise emtia fiyatları salgın öncesi seviyesine yakınsamakla birlikte jeopolitik gelişmelere bağlı olarak dalgalı bir seyir izlemektedir. Diğer taraftan, küresel navlun fiyatlarında 2024 yılının

ikinci çeyreğinde yukarı yönlü ivmelenme görülmektedir. 2024 yılında emtia grubu fiyatları manşet enflasyonun düşüşüne belirgin katkı yaparken halen yüksek seyreden hizmet fiyatları bu düşüşü sınırlamaktadır. Önümüzdeki dönemde küresel talebin gelişimi ve jeopolitik risklerin sürmesi başta enerji olmak üzere emtia fiyatlarında belirsizlik unsuru olmaya devam edecektir.

Grafik 2: Küresel PMI ve Seçilmiş Emtia Fiyatları (2017 Aralık=100)

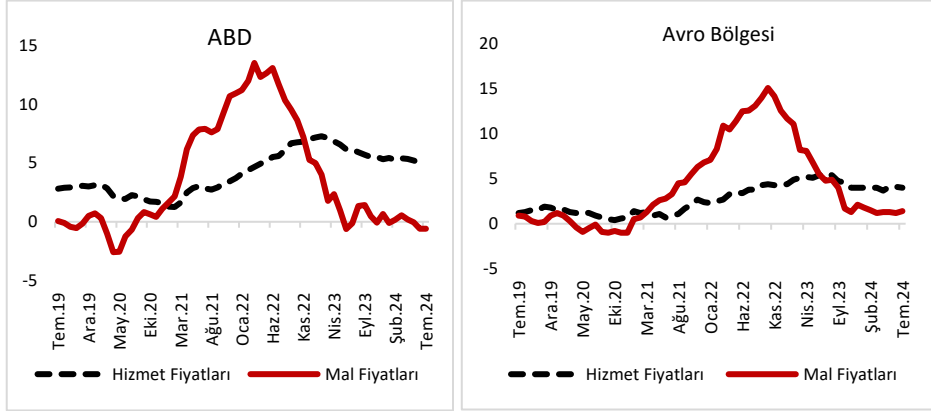
Kaynak: Markit Economics, FAO, Bloomberg, Dünya Bankası

Son iki yılda sıkılaştıran finansal koşullara rağmen küresel enflasyon, ağırlıklı olarak hizmet fiyatları kaynaklı dirençli bir görünüm arz etmektedir. Zayıflayan talep koşulları, manşet enflasyondaki düşüşü desteklese de çekirdek enflasyon birçok ekonomide yüksek seyretmekte ve manşet enflasyonun tarihsel ortalamasına yakınsamasını güçleştirmektedir.

Bu doğrultuda, merkez bankaları çoğunlukla yüksek politika faizi seviyesini korumayı tercih etmiştir. Mayıs 2024'ten itibaren ise bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülke merkez bankalarının ve Haziran 2024'te Avrupa Merkez Bankasının politika faizlerinde indirime gittiği gözlenmiştir. Yakın dönemde Çin, parasal gevşeme amaçlı ılımlı faiz indirimine giderken Japonya ise politika faizini artırmıştır. Hâlihazırda devam eden finansal sıkılık doğrultusunda küresel enflasyonun bir önceki yıla göre aşağı yönlü olması tahmin edilmektedir. IMF'nin 2024 yılı tahminine göre enflasyonun gelişmiş

ekonomilerde yüzde 2,7 ve yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerde yüzde 8,2 olması öngörülmektedir. Küresel enflasyonun ise 2024 ve 2025 yıllarında sırasıyla ortalama yüzde 5,9 ve 4,4 oranında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Grafik 3: ABD ve Avro Bölgesi Mal ve Hizmet Enflasyon Oranları (Yüzde)

Kaynak: Eurostat, St. Louis Fed ve Dünya Bankası

Not: Grafikler, mal ve hizmet fiyatlarında yıllık tüketici fiyat enflasyonunu göstermektedir. ABD mal enflasyonu, dayanıklı ve dayanıksız mal enflasyon oranlarının ağırlıklı ortalaması olup ABD hizmet enflasyonu enerji hizmetleri hariç hesaplanmıştır.

Önümüzdeki dönemde, jeopolitik gerilimlerin ve pek çok ülkedeki seçimler sonrasında yönelik politika belirsizliklerinin, küresel ticarete korumacılık eğilimlerini ve tedarik zincirlerinde bozulmaları besleme olasılığı halen devam etmektedir. Ayrıca, finansal koşullarda sıkılaştırmanın seyri ve beklenen gevşeme döngüsünün takvimi, küresel risk iştahı ve gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımları üzerinde belirleyici olacaktır. Son olarak, iklim değişikliğine bağlı kuraklık gibi doğal afetlerin sıklığının artması ve boyutlarının büyümesi küresel enflasyon beklentilerinde arz yönlü bozulmalara neden olabilecektir.

B. TÜRKİYE EKONOMİSİ

1. Büyüme

Küresel düzeyde devam eden enflasyonla mücadeleye yönelik politikaların neden olduğu zayıf dış talep koşulları ve Orta Doğu'da yaşanan savaş başta olmak üzere jeopolitik gerilimler ile 11 ilimizi etkileyen deprem felaketi, Türkiye ekonomisinin 2023 yılında karşı karşıya kaldığı önemli zorluklar olmuştur. Deprem felaketinin yol açtığı hasarın büyüklüğüne rağmen ekonomik büyümenin ivme kaybetmemesinde deprem bölgesinde iktisadi faaliyeti canlandırmak amacıyla uygulanan tedbirler ve yürütülen yeniden yapılanma faaliyetleri etkili olmuştur. 2023 yılı boyunca ekonomideki üretkenliği artıran makine ve teçhizat yatırımları ile kapasite kullanım oranlarında artış sağlanması ve yılın ikinci yarısında dezenflasyon sürecinin teminine yönelik başlatılan sıkı para ve maliye politikası uygulamalarıyla yıl sonuna doğru özel tüketimin ivme kaybetmesiyle büyüme kompozisyonunda sürdürülebilir bileşenlerin katkısı artmıştır. Böylelikle, Türkiye ekonomisi 2023 yılında küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde yaşanan pek çok olumsuz gelişmeye rağmen güçlü görünümünü korumuş ve yılın tamamında yüzde 5,1 oranında büyüme kaydetmiştir.

2023 yılında iktisadi faaliyet kollarına göre milli gelir incelendiğinde, yıl genelinde inşaat dâhil hizmetler sektörü milli gelir büyümesine en fazla katkı sağlayan üretim sektörü olmaya devam etmiştir. 2023 yılının tamamında inşaat dâhil hizmetler sektörü ve sanayi sırasıyla yüzde 5,4 ve yüzde 1,7 oranlarında katma değer artışı sergilemiş olup bu sektörlerin büyümeye katkıları ise sırasıyla 3,5 puan ve 0,3 puan olmuştur. Ayrıca, son beş yıldır daralma gösteren inşaat sektörü bu dönemde, deprem bölgesindeki yeniden yapılanma faaliyetlerinin de etkisiyle yüzde 7,2 oranında güçlü bir büyüme kaydetmiştir. Diğer taraftan, tarım sektörü yıl genelinde yüzde 0,2 oranında sınırlı düzeyde artarak milli gelire katkı sağlayamamıştır.

Türkiye ekonomisi 2023 yılının ilk yarısında yaşanan deprem felaketine rağmen yıllık bazda yüzde 4,6 oranında büyüyerek nispeten ılımlı bir performans sergilemiştir. Bu dönemde ivme kaybetmekle

birlikte hizmetler sektörü milli gelir büyümesinin temel sürükleyicisi olurken sanayi sektörü ise Şubat depremleri ve zayıf seyreden dış talebe bağlı olarak milli geliri daraltıcı yönde etkide bulunmuştur. Hizmetler sektörü yılın ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,4 oranında büyüme kaydederken sanayi sektörü aynı dönemde yüzde 1,0 oranında küçülmüştür. Bahse konu dönemde ticaret, ulaştırma ve konaklama hizmetleri ile finans ve sigorta faaliyetleri ise sırasıyla yüzde 10,4 oranında ve yüzde 10,9 oranında büyüyerek iktisadi faaliyete önemli katkı sunmaya devam etmiştir. Tarım sektörü ise yüzde 1,5 oranında küçülerek milli gelir büyümesine katkı sağlayamamıştır.

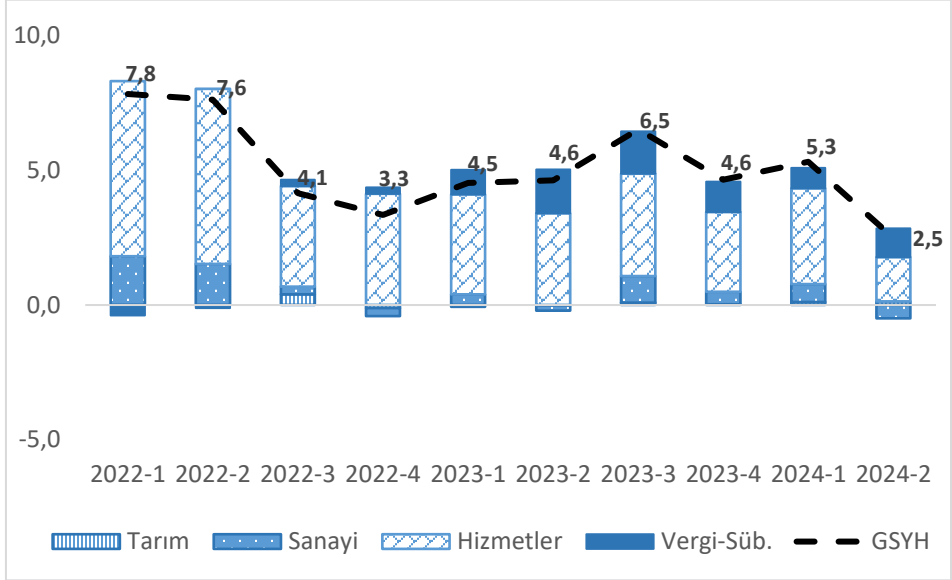
2023 yılının ikinci yarısında ise milli gelir katma değer büyümesi, yüzde 5,6 seviyesinde gerçekleşerek iktisadi faaliyetlerdeki canlılığın ivme kazanarak sürdüğünü göstermiştir. İnşaat dâhil hizmetler sektörü hafif ivme kaybetmesine karşın yüzde 5,3 oranında büyüme kaydederek üretim yönünden iktisadi faaliyetin bu dönemde de hizmetler sektörü öncülüğünde gücünü koruduğuna işaret etmiştir. Sanayi sektörü ise güçlü şekilde toparlanarak yüzde 4,3 oranında büyüme kaydetmiş olup milli gelire yüzde 0,8 puan pozitif katkıda bulunmuştur. Böylelikle, hizmetler sektörü ivme kaybederken sanayi sektörünün hafif toparlanması uygulanan dezenflasyonist politikaların etkili olduğunu ve ekonomik aktivitedeki dengelenmenin başladığını teyit etmiştir. Ayrıca, bu dönemde inşaat sektörü büyümesi hız kazanarak yüzde 8,4 oranında artış kaydetmiş olup deprem bölgesinde yürütülen yeniden yapılanma çalışmalarının etkisini ortaya koymuştur. Tarım sektörü bu dönemde yüzde 0,7 oranında artış kaydederek büyümeye sınırlı katkı sunmuştur.

2024 yılının ilk çeyreğinde GSYH artış hızı yüzde 5,3 oranında gerçekleşmiş olup iktisadi faaliyetlerdeki canlı seyrin sürdüğü gözlenmiştir. Milli gelir üretim yönünden değerlendirildiğinde, inşaat dâhil hizmetler sektörü artan kamu harcamalarının etkisiyle yüzde 5,4 oranında artış kaydederek büyümenin arkasındaki itici güç olmaya devam etmiştir. Bununla birlikte, ılımlı bir şekilde toparlanma kaydeden dış talep sayesinde sanayi katma değeri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,2 oranında artarak ivme kazanmıştır. Tarım

sektörü de bu dönemde yüzde 4,9 oranında büyüyerek son yılların en yüksek artış oranını kaydetmiştir.

2024 yılının ikinci çeyreğinde ise Türkiye ekonomisi yüzde 2,5 oranında ılımlı bir büyüme kaydetmiştir. Bu dönemde sanayi katma değeri yüzde 1,8 oranında küçülerek büyümeye yüzde 0,4 puan daraltıcı etkide bulunurken, hizmetler katma değeri yüzde 2,5 oranında artarak büyümeye 1,6 puan pozitif katkıda bulunmuştur. Tarım sektörü ise yüzde 3,7'lik katma değer artışı sergileyerek önemli bir büyüme oranı kaydetmiştir. Böylece, 2024 yılı ilk yarısındaki ekonomik büyüme yüzde 3,8 oranında gerçekleşmiştir.

Grafik 4: Üretim Yoluyla GSYH Büyümesi ve Sektörel Katkılar (Yüzde Puan)

Kaynak: TÜİK, SBB hesaplamaları

Harcamalar yönünden değerlendirildiğinde, 2023 yıl genelinde özel tüketim bir önceki yıla göre ivme kaybetmekle birlikte yüzde 13,6 artış kaydederek milli gelir büyümesine 9,5 puan ile en fazla katkı sağlayan bileşen olmaya devam etmiştir. Sabit sermaye yatırımları ve kamu tüketimi sırasıyla yüzde 8,4 ve yüzde 2,4 oranlarında artarken bu unsurların büyümeye katkıları ise sırasıyla 2,0 puan ve 0,3 puan olmuştur. Bu dönemde net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı negatif 3,1 puan olmuştur.

2023 yılının ilk yarısında, özel tüketim ve kamu tüketimi sırasıyla, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 16,5 ve yüzde 3,6 oranlarında büyürken bu bileşenlerin büyümeye katkıları ise sırasıyla 11,3 puan ve 0,5 puan olmuştur. Toplam sabit sermaye yatırımları, makine ve teçhizat yatırımları öncülüğünde, yüzde 4,8 oranında artmış ve büyümeye 1,2 puan katkı yapmıştır. Yılın ilk yarısında net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı ise negatif 4,9 puan olarak gerçekleşmiştir.

2023 yılının ikinci yarısında ise ilk yarıya benzer bir şekilde özel tüketim büyümeye hala güçlü olmakla birlikte ilk yarıdan daha az katkı vermiştir. Bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11,2 oranında artan özel tüketimin büyümeye katkısı 7,9 puan olmuştur. Kamu tüketimi ilgili yılın ikinci yarısında yüzde 1,4 oranında artarak ekonomik büyümeye 0,2 puan katkı vermiştir. Toplam sabit sermaye yatırımları 2023 yılının ikinci yarısında, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 11,6 oranında artmıştır. Bu gelişmede makine ve teçhizat yatırımlarının yüzde 17,8 oranında büyümesi etkili olmuştur.

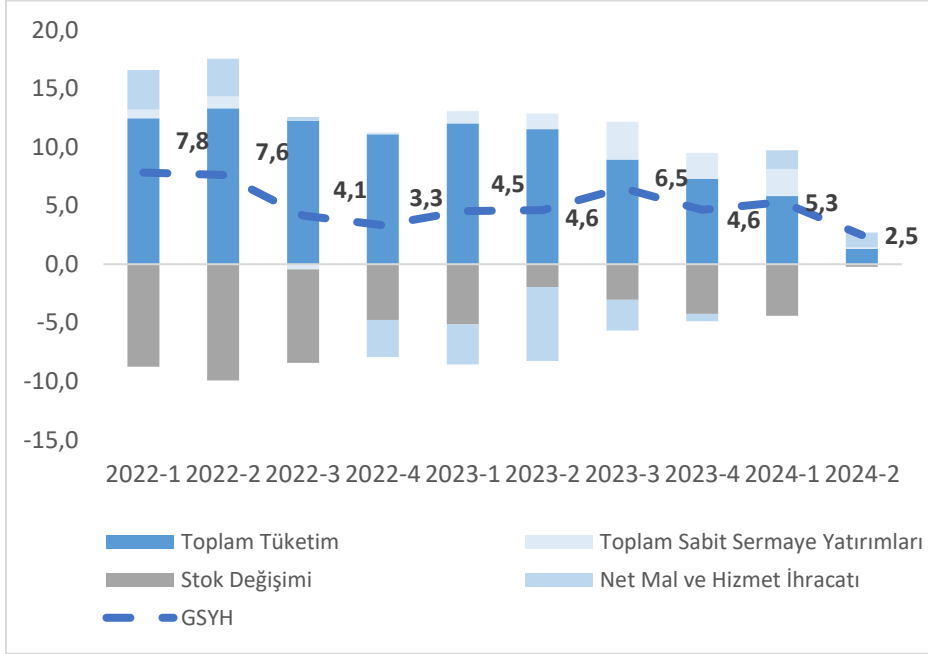
2024 yılının ilk çeyreğinde ekonomideki dengelenme devam ederken özel tüketim harcamaları yüzde 6,8 oranında artış kaydetmiş ve büyümeye katkısı 5,1 puan olmuştur. Sabit sermaye yatırımları bu dönemde güçlü seyrini sürdürmüş ve yüzde 9,3 oranında artarak büyümeye 2,3 puan katkıda bulunmuştur. Böylelikle ilk çeyrekte toplam yurt içi talebin büyümeye katkısı 3,7 puan olurken gerek ihracattaki güçlü performans gerekse ithalattaki yavaşlamayla net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı ise 1,6 puan yükselmiş ve büyüme kompozisyonundaki dengelenmeyi belirginleştirmiştir.

Yılın ikinci çeyreğinde ise uygulanan dezenfasyonist politikaların etkisi daha fazla hissedilir olurken 18 çeyrek sonra net mal ve hizmet ihracatı büyümeye yurt içi talepten daha fazla katkıda bulunmuştur. Bu gelişmede zayıflayan iç taleple birlikte yüzde 1,6 oranında artan özel tüketim harcamaları belirleyici olmuştur. Diğer taraftan bir önceki çeyreğe kıyasla sınırlı azalmakla birlikte net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı 1,3 puan olarak kaydedilmiştir. Bu gelişmede ithalattaki belirgin daralma belirleyici olmuştur. Bu

doğrultuda, yılın ilk yarısında yurt içi talebin büyümeye katkısı 2,4 puan, net mal ve hizmet ihracatının büyümeye katkısı ise 1,4 puan olmuştur.

2024 yılının ikinci yarısına ilişkin tahminler göz önüne alındığında, dengelenme politikaları sayesinde ulaşılan büyüme kompozisyonunun sürmesi beklenmektedir. Yurt içi talebin büyümeye katkısının mevcut seviyelerinde kalması ve hizmet ihracatındaki olumlu görünümün desteği ile net mal ve hizmet ihracatının büyümeye pozitif katkısını sürdürmesi beklenmektedir. Söz konusu dengeli büyüme kompozisyonunda ekonomik büyümenin yüzde 3,5 oranında gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Grafik 5: Harcama Yoluyla GSYH Büyümesi ve Bileşen Katkıları (Yüzde Puan)

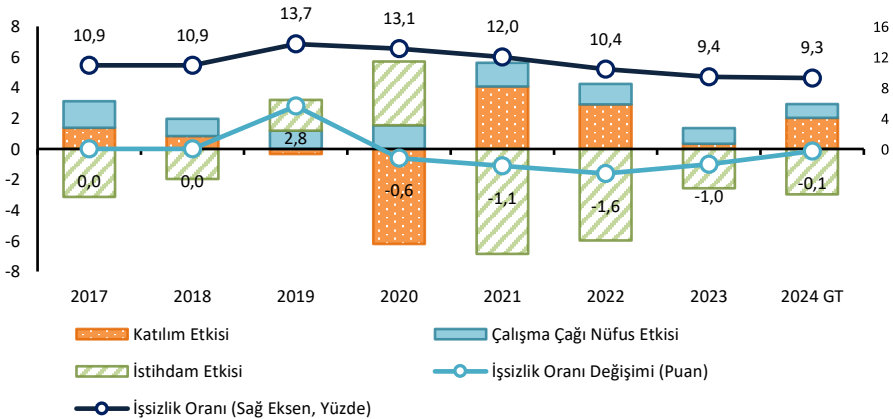
Kaynak: TÜİK, SBB hesaplamaları

2. İstihdam

2023 yılı emekliliğe hak kazanma koşullarına yönelik düzenlemelere ve depremin etkilerine rağmen istihdam artışının güçlü seyrini sürdürdüğü bir yıl olmuştur. Yıl genelinde 880 bin istihdam artışı kaydedilmiştir. Tarım sektörü hariç tüm sektörlerde istihdam artışı yaşanmış olup sanayi sektöründe 48 bin, inşaat dâhil hizmetler sektöründe ise 1 milyon 3 bin istihdam artışı gerçekleşmiştir. 2023 yılında işgücünde 562 bin artış yaşanmış olup söz konusu artışın yüzde 66'sı kadın işgücündeki artıştan kaynaklanmıştır. Bu gelişmeler çerçevesinde işgücüne katılım ve istihdam oranlarında serinin güncellendiği 2005 yılından itibaren en yüksek seviyelere ulaşılmıştır. İşsizlik oranı ise bir önceki yıla göre 1 puan azalarak yüzde 9,4 ile son on yılın en düşük seviyesine gerilemiş ve yüzde 10,1 olan OVP (2024-2026) öngörüsünün de altında gerçekleşmiştir.

2023 yılında işgücüne katılım ve istihdamda görülen artış eğilimi 2024 yılının ilk yarısında da devam etmiştir. Yılın ilk iki çeyreğinde 2023 yılı son çeyreğine göre net 739 bin istihdam artışı sağlanmıştır. Mevsimsellikten arındırılmış işgücüne katılım ve istihdam oranı ikinci çeyrekte sırasıyla yüzde 54,4 ve yüzde 49,6 seviyelerinde gerçekleşirken işsizlik oranı yüzde 8,8 olmuştur. 2024 yılı genelinde istihdam artışının işgücüne katılım ve nüfus artışı etkilerine baskın gelmesi sonucu işsizlik oranının yüzde 9,3 düzeyine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Grafik 6: İşsizlik Oranındaki Değişime Katkıları (Yüzde Puan)

Kaynak: TÜİK, SBB hesaplamaları, GT: Gerçekleşme Tahmini

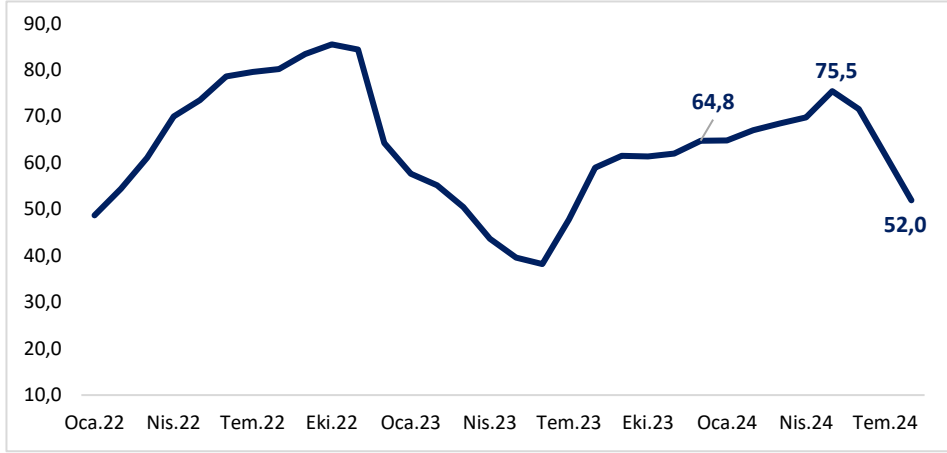
3.Fiyat İstikrarı

2023 yılı ilk yarısında TÜFE yıllık enflasyonu enerji grubunda daha belirgin olmak üzere baz etkisiyle yavaşlama eğilimine girmiş ve Haziran ayında yüzde 38,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde, Mayıs ayından itibaren doğal gazda uygulanan ilave sübvansiyon, enerji fiyatlarını belirgin bir şekilde düşürürken görece istikrarlı seyreden döviz kuru, gıda ve temel mal fiyatlarındaki ılımlı görünümü desteklemiştir. Diğer taraftan, ücret gelişmeleri ve fiyat katılıkları hizmet enflasyonunun yüksek seyrini sürdürmesine neden olmuştur. Toplam talep koşulları yılın ikinci yarısında ivme kaybetmekle birlikte, enflasyonist düzeyde seyretmeye devam etmiştir. Bununla birlikte kalıcı dezenflasyon sürecinin temini için geçiş dönemi gereklilikleri ve deprem nedeniyle ortaya çıkan ek finansman ihtiyacının sağlanması için alınan kararlar TÜFE yıllık artış oranına ivme kazandırmıştır. Bu doğrultuda, uygulanan vergi ayarlamaları ve ücret artışları ile kurlarda gözlenen yukarı yönlü seyrin enflasyona etkisiyle 2023 yılı sonunda TÜFE yıllık artış oranı yüzde 64,8 olarak gerçekleşmiştir.

2024 yılı Ocak-Ağustos döneminde birikimli TÜFE artış oranı yüzde 31,9 olarak kaydedilmiştir. Bu artışta, ücret gelişmeleri ve fiyat katılığının etkisiyle yüksek seyrini sürdüren hizmet enflasyonu en belirleyici kalem olmuştur. Talepteki dirence bağlı olarak temel mal fiyatları artışlarındaki yavaşlamanın sınırlı olması, gıda fiyatlarındaki görünüm birikimli TÜFE artışının diğer belirleyicileri olmuştur.

Sürdürülen sıkı para politikası ve parasal aktarım mekanizmasını desteklemek için alınan makroihtiyati tedbirlerin gecikmeli etkileri ve Türk lirasındaki görece istikrarlı seyir, yılın ikinci çeyreğinde temel mal fiyatları öncülüğünde enflasyonun ana eğilimini aylık bazda iyileştirmeye başlamıştır. Ancak yıllık bazda TÜFE artış oranı, büyük ölçüde doğal gaz sübvansiyonunun katkısıyla oluşan baz etkisi kaynaklı yükselişini sürdürmüştür ve Mayıs ayı itibarıyla yüzde 75,5 ile zirve noktasını görmüştür. Haziran ayından itibaren ise dezenflasyon süreci başlamış olup TÜFE yıllık artış oranı 2024 yılı Temmuz ayı itibarıyla yüzde 61,8, Ağustos ayı itibarıyla ise yüzde 52,0 olarak kaydedilmiştir.

Grafik 7: TÜFE Yıllık Artışı (Yüzde)

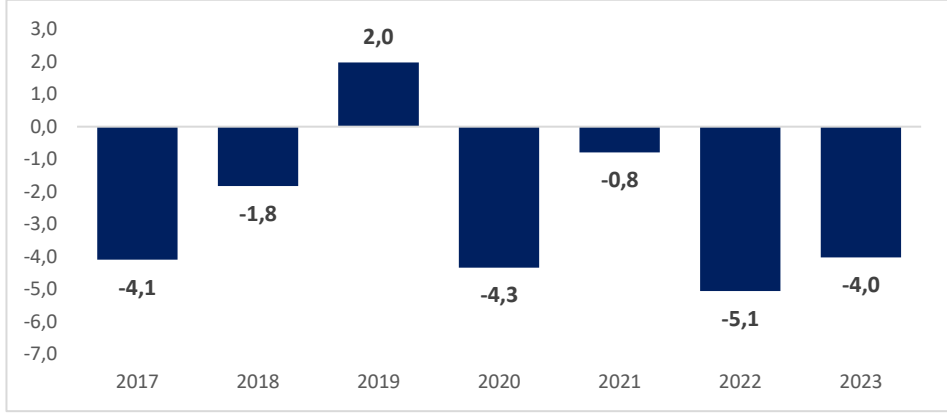
Kaynak: TÜİK

Para politikasındaki kararlı duruşla birlikte yurt içi talepte dengelenme, döviz kurunda istikrarlı seyir ve enflasyon beklentilerindeki iyileşmenin devamıyla aylık enflasyonun ana eğilimindeki düşüşün yılın geri kalanında süreceği ve TÜFE yıllık artış oranının yıl sonunda yüzde 41,5 seviyesine gerileyeceği öngörülmektedir.

4. Ödemeler Dengesi

2023 yılında ana ihracat pazarımız olan Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik yavaşlamanın etkisiyle küresel mal ticaretindeki azalış eğilimine rağmen, ihracatımız olumlu ayrılarak sınırlı düzeyde de olsa artış sağlamış, dünya mal ihracatından aldığımız pay yüzde 1,08'e yükselmiştir. Bu dönemde, depremin olumsuz etkisine rağmen mal ihracatı bir önceki yıla göre yüzde 0,6 oranında artarak OVP (2024-2026) hedefinin üzerinde 255,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında toplam mal ithalatı, enerji ithalatındaki belirgin azalışa rağmen tarihi yüksek seviyesinde gerçekleşen altın ithalatı ile tüketim ve sermaye malları ithalatındaki yüksek artışlar nedeniyle sınırlı düzeyde düşüş kaydetmiştir. Bu kapsamda, 2023 yılında ithalat, OVP (2024-2026) hedefinin 5 milyar dolar altında kalarak 362 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Seyahat gelirleri, 2023 yılında artış eğilimini sürdürerek bir önceki yıla göre yüzde 8,9 oranında artışla 49,5 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.

Grafik 8: Cari İşlemler Dengesi / GSYH (Yüzde)

Kaynak: TCMB, TÜİK

Bu gelişmelerin sonucunda, 2023 yılında 45 milyar dolar seviyesinde kaydedilen cari işlemler açığı, GSYH'ya oranla yüzde 4,0 ile OVP (2024-2026) tahmini ile uyumlu gerçekleşmiştir.

2023 yılında net sermaye girişinde yaşanan artışta bir önceki yıl çıkış görülen portföy yatırımlarındaki girişler etkili olmuştur. Diğer yatırımlar kaynaklı sermaye girişleri olumlu seyrini sürdürürken doğrudan yatırımlar, net gayrimenkul yatırımları kalemindeki düşüşün de etkisiyle bir önceki yıla göre azalmıştır. 2022 yılında yaşanan net hata ve noksan kaynaklı sermaye girişleri 2023 yılında yerini sermaye çıkışlarına bırakmış ve bu kapsamda son beş yıllık dönemdeki ortalama net hata noksan kaynaklı finansman hareketleri sıfıra yakın bir düzeye inmiştir.

2024 yılının ilk yedi ayında ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,1 oranında artarak 148,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmede ihracat birim değerindeki düşüşe rağmen dış talep ve küresel mal ticaretindeki görece olumlu seyir sonrasında reel ihracatta yaşanan artış belirleyici olmuştur. 2024 yılı ihracatının yüzde 3,3 oranında artarak 264 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi tahmin edilmektedir.

2024 yılının ilk yedi ayında ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,3 oranında azalarak 198,7 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. İç talepteki yavaşlama ithalattaki düşüşün belirleyicisi olurken ithalat genel seviyesindeki azalışın yarısından fazlası altın ithalatındaki düşüşten kaynaklanmıştır. Buna rağmen tüketim malları ithalatı özellikle yılın ilk yarısında artışını sürdürerek ithalattaki düşüşü sınırlamıştır. Ancak sıkı para politikası etkilerinin yansımaları sonucunda yılın kalan döneminde tüketim malları ithalatında da düşüş eğiliminin yaşanması beklenmektedir. Bu gelişmeler ışığında, 2024 yıl genelinde ithalatın yüzde 4,7 oranında azalarak 345 milyar dolar seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Seyahat gelirleri 2024 yılının ilk altı ayında yüzde 12,5 oranında artarak 21,7 milyar dolar seviyesinde kaydedilmiş olup yıllıklandırılmış olarak ise 2023 yılının Haziran ayına göre yüzde 6,1 oranında yükselerek 51,9 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Yılın kalan aylarında seyahat gelirlerinin ılımlı düzeyde yükselerek OVP (2024-2026) hedefinin üzerine çıkması ve 2024 yılında 53 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Küresel ticarete toparlanma ile birlikte ihracat ve seyahat gelirlerindeki artışın yanı sıra ithalattaki aşağı yönlü eğilim sonucunda cari işlemler dengesi geçtiğimiz yıla göre önemli ölçüde toparlanma göstermiştir. 2024 yılı genelinde cari işlemler açığının GSYH'ya oranının yüzde 1,7 seviyesinde gerçekleşmesi, enerji hariç cari işlemler dengesinin ise GSYH'ya oranla yüzde 2,1 oranında fazla vermesi öngörülmektedir.

5. Finansal İstikrar

2023 yılının ikinci yarısından itibaren uygulanan sıkı para politikası ve seçici kredi politikaları sonucunda kredi büyümesinde dengelenme sürecine girilmiştir. Makroihtiyati politikalarda atılan adımların da etkisiyle, ticari krediler istikrarlı ve ılımlı bir büyüme sergilemiştir. Ticari kredilerde ihracat ve yatırım kredilerinin payları artmış, bireysel kredilerde ise önceki dönemlerde görülen büyüme yavaşlamıştır. Aynı zamanda, Türk lirasının istikrar kazanmasına

bağlı olarak Yabancı Para (YP) cinsi kredilerin artış eğilimine girmesiyle potansiyel risklerin önüne geçilmesini teminen 2024 yılı Mayıs ayında YP kredi büyümesine sınırlama getirilmiştir.

Aralık 2023 itibarıyla yüzde 1,6 olan bankacılık sektörünün takibe dönüşüm oranı, Temmuz 2024 itibarıyla yüzde 1,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu durum, tahsili gecikmiş alacak bakiyesinin görece olarak yatay seyretmesiyle bağlantılı olduğu kadar, seçici krediler ve kredi büyümesinden kaynaklanmıştır. Son dönemde artan faiz oranları ve alınan makroihtiyati tedbirlerin etkisiyle kredi büyümesi yavaşlamaya başlamıştır. İktisadi faaliyetlerdeki dengelenmeye bağlı olarak önümüzdeki dönemde takibe dönüşüm oranlarında bir miktar artış görülebilecektir. Bununla birlikte, bankacılık sektörünün mevcut güçlü sermayesi, karşılık seviyeleri, kârlılığı ve bilanço yapısı sayesinde aktif kalitesi kaynaklı olası risklerin yönetilebilir seviyelerde olması beklenmektedir.

Ağustos 2023 sonu itibarıyla en yüksek seviyesine ulaşan kur korumalı mevduatın azaltılmasına yönelik önlemler neticesinde kur korumalı mevduat bakiyesi azalmaya başlamış, 3,4 trilyon TL'den 23 Ağustos 2024 tarihi itibarıyla 1,6 trilyon TL'ye gerilemiştir. 2023 Ağustos sonu itibarıyla yüzde 68,5 ile en yüksek seviyesine ulaşmış olan KKM ve YP mevduatın toplam mevduat içerisindeki payı 23 Ağustos 2024 tarihi itibarıyla yüzde 46,4'e gerilemiştir.

22 Mayıs 2023 itibarıyla 703 seviyesinde olan ülke risk primi Ağustos 2024 sonu itibarıyla 276 seviyesine inmiştir. Ülke risk primindeki gerileme bankaların dış finansman koşullarının iyileşmesine ve yurt dışı borç çevirme oranlarının artmasına imkân vermektedir. Buna bağlı olarak, son dönemde sendikasyon kredileri dâhil yurt dışı borçlanmalarda yenileme oranları yüzde 100'ün üzerinde gerçekleşmektedir. Sektörün toplam ve döviz bazında hesaplanan mevcut likidite karşılama oranları yasal limitlerin oldukça üzerinde olup bankacılık sektörünün likidite şoklarına karşı dayanıklılığı devam etmektedir.

Bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısını korumaktadır. Aralık 2023'teki Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR) hesaplanmasında kullanılan döviz alış kurlarını artırıcı yöndeki değişiklik sonrasında SYR oranlarında gerileme görülmüştür. Aralık 2023'te yüzde 18,8 seviyesinde gerçekleşen SYR, yapılan değişiklik sonrası Ocak ayında yüzde 16,9'a gerilerken Temmuz ayı itibarıyla SYR yüzde 17,0 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu oran Basel kriterleri çerçevesinde belirlenen yasal asgari oran olan yüzde 8'in ve ülkemizde hedef oran olarak belirlenen yüzde 12'nin üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca, sermaye kalitesinin bir ölçütü olarak kabul edilen çekirdek sermaye oranı yüzde 13,4 ile yasal sınırların oldukça üzerindedir.

Yerli yatırımcı ilgisinin yoğun olduğu pay senedi piyasalarında yılın ilk altı ayında yabancı yatırımcı ilgisi nispeten zayıf gerçekleşerek toplamda yaklaşık 1,3 milyar dolar yabancı yatırımcı çıkışı gerçekleşmiştir. Yılın ikinci yarısında ise sermaye piyasalarına ilgi devam etmiş ve 2024 yılı Ağustos ayı itibarıyla pay senedi yatırımcı sayısı 7 milyonun üzerinde gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda, BİST 100 Endeksinde 11 bin seviyesi aşılarak tüm zamanların en yüksek kapanış seviyeleri kaydedilmiştir. Bununla birlikte, son dönemde küresel risk iştahındaki gelişmelerin de etkisiyle bir gerileme yaşanırken endeks dalgalı seyrini sürdürmektedir. Pay senedi tarafında talep yönündeki gelişmeler bu şekilde seyrederken arz yönünde firmaların özkaynak finansman tercihi de devam etmektedir. 2024 yılının ilk yedi ayı itibarıyla ulaşılan 23 adet halka arz ile bu dönemde halka arzlardan elde edilen toplam hasılat 47,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) veri tabanına göre, Türkiye'nin kamu borcunun milli gelire oranı 2023 yılında bir önceki yıla göre 2,2 puan gerileyerek yüzde 29,8 seviyesinde gerçekleşmiştir. İlgili oran gelişmekte olan ülke ortalaması olan yüzde 69,5 ve gelişmiş ülke ortalaması olan yüzde 108,2 seviyesine göre oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. Türkiye, hanehalkı borçluluğunda da benzer şekilde gelişmekte olan ülke ortalamalarına göre düşük bir riskliliğe sahiptir. BIS verilerine göre, 2023 yılında Türkiye'de hanehalkı borcunun

GSYH'ya oranı bir önceki yıla göre yatay seyrederek yüzde 11,0 seviyesinde gerçekleşirken aynı dönemde gelişmekte olan ülkelerin ağırlıklı ortalaması yüzde 49,1, gelişmiş ülkelerin ağırlıklı ortalaması ise yüzde 71,8 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin reel sektör borcunun GSYH'ya oranı, 2022 yılına göre 6,8 puan azalarak 2023 yılı sonunda yüzde 48,5'e gerilemiş olup benzer ülkeler ortalamasının altında seyretmeye devam etmektedir. Çin hariç gelişmekte olan ülke ortalaması 2023 yılı sonunda yüzde 62,0 düzeyinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de reel sektör firmalarının net döviz pozisyon açığı 2024 yılı Haziran ayı itibarıyla bir önceki yılın sonuna göre 36,3 milyar dolar artış göstermiştir. Sektörün kısa vadeli döviz pozisyonu fazlası ise aynı dönemde 34,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

6. Kamu Maliyesi

2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununda GSYH'ya oranla yüzde 3,5'lik bir bütçe açığı öngörülmüştür. Şubat ayında Kahramanmaraş ve Hatay illerinde gerçekleşen depremlerin olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik harcamaların yanı sıra emekliliğe hak kazanma koşullarına yönelik düzenlemeler ve ücret artışları bütçeye ciddi bir yük getirerek başlangıç bütçe büyüklüklerinin revize edilmesi ihtiyacını doğurmuş ve Temmuz ayında ek bütçe uygulamaya konulmuştur. Bu gelişmeler doğrultusunda OVP (2024-2026)'de 2023 yılı bütçe açığının GSYH'ya oranı yüzde 6,4 olarak revize edilmiştir. Bununla birlikte, mali disiplinin güçlendirilmesi çerçevesinde gelir tahsilatındaki güçlü performans ve deprem hariç harcamalardaki azalışın etkisiyle bütçe açığı, öngörülenin altında kalarak yıl sonunda GSYH'ya oranla yüzde 5,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. GSYH'ya oranla yüzde 3,6 olarak gerçekleşen deprem harcamaları hariç tutulduğunda ise bütçe açığının milli gelire oranı yüzde 1,6 olmuştur.

2023 yılında genel devlet toplam gelirleri GSYH'ya oran olarak bir önceki yıla göre 2,4 puan, genel devlet toplam harcamaları ise 6,8 puan artmıştır. 2023 yılında 2022 yılına göre, genel devlet cari giderlerinde 1,7 puan, transfer harcamalarında 4,9 puan, yatırım harcamalarında ise 0,2 puan artış yaşanmıştır. Bu çerçevede, GSYH'ya oran olarak

genel devlet açığı 4,4 puan artarak yüzde 5,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

2023 yılında kamu kesimi borçlanma gereğinin GSYH'ya oranı bir önceki yıla göre 3,2 puan artarak yüzde 5,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, AB tanımlı genel yönetim borç stokunun GSYH'ya oranı ise 1,5 puan azalış göstererek yüzde 29,3 düzeyinde gerçekleşmiştir.

OVP (2024-2026)'de, 2024 yılı merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ya oranla yüzde 6,4 olacağı öngörülmüştür. Bununla birlikte, kamu harcamalarında verimlilik artıran uygulamalar ile etkili gelir politikaları neticesinde, 2024 yılında merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ya oranının hedefin altında, yüzde 4,9 düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmektedir. Depremlerde hasar gören bölgelerin ihyası ve yeniden imarı amacıyla OVP (2024-2026)'de 2024 yılı için 1.028 milyar TL ödenek öngörülmüş olup söz konusu ödeneğin yıl sonu itibarıyla tamamının kullanılması beklenmektedir. Bu doğrultuda, 2024 yıl sonunda deprem harcamaları hariç bütçe açığının GSYH'ya oranla yüzde 2,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2024 yılında, bir önceki yıla göre, genel devlet toplam gelirlerinin GSYH'ya oranının 1,6 puan, genel devlet toplam harcamalarının ise 1,2 puan artması beklenmektedir. 2023 yılına göre, genel devlet cari giderlerinin 1,5 puan, yatırım harcamalarının ise 0,2 puan artması, buna karşılık transfer harcamalarının 0,4 puan azalması öngörülmektedir. Bu çerçevede, GSYH'ya oran olarak genel devlet açığının bir önceki yıla göre 0,4 puan azalarak yüzde 4,8, genel devlet faiz dışı açığının ise yüzde 1,7 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

2024 yılında kamu kesimi genel dengesinin GSYH'nın yüzde 4,9'u oranında açık vermesi, AB tanımlı genel yönetim borç stokunun GSYH'ya oranının ise yüzde 25,6 olması beklenmektedir.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKA ÇERÇEVESİ VE TEMEL AMAÇLAR

Program döneminde, sürdürülebilir büyümenin sağlanması için kademeli olarak enflasyonun tek haneli seviyelere düşürülmesi, yapısal reformlarla verimliliğe dayalı üretim ve istihdamın artırılması temel amaçtır. Bu dönemde talep koşullarının enflasyona düşürücü yönde etki yapması sağlanırken arz yönlü büyüme dinamikleri güçlendirilecektir.

Enflasyonla mücadelede para, maliye ve gelirler politikalarının birbirini destekler nitelikte kararlı bir şekilde uygulanması sürdürülecektir. Kamu maliyesinde deprem kaynaklı ihtiyaçlar karşılanırken mali disiplin fiyat istikrarını destekleyen bir çıpa olarak korunacaktır. Finansal istikrar dezenflasyon sürecini destekleyecek şekilde güçlendirilecektir.

Fiyat istikrarının tesisıyla üretim, tüketim ve yatırım kararlarının sağlıklı bir şekilde alınması desteklenecek, ekonomide kaynak dağılımının etkinleştirilmesiyle artan gelirin adil bir şekilde paylaşımı sağlanacaktır.

Program döneminde demografik fırsat penceresinin avantajlarından azami düzeyde faydalanma esasıyla beşeri sermayenin güçlendirilmesi, sermaye birikimi ve toplam faktör verimliliğinin artırılmasıyla büyüme potansiyeli yükseltilecektir.

Önümüzdeki dönemde makroekonomik politika çerçevesini destekleyecek temel politika alanları aşağıdaki başlıkları içermektedir.

- Makroekonomik ve finansal istikrarın kalıcı hale getirilmesi
- Kamu mali reformlarının hayata geçirilmesi
- Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi
- Yeşil ve dijital ekonomiye geçişe yönelik teknolojik dönüşümün sağlanması
- Beşeri sermayenin güçlendirilmesi
- İşgücü piyasasının etkinleştirilmesi
- İş ve yatırım ortamının iyileştirilmeye devam edilmesi
- Ekonomide kayıt dışılığın azaltılması

Program döneminde atılan adımların kazanımlarıyla fert başına düşen milli gelirden sağlanacak artışla birlikte orta-üst gelir grubundan üst gelir grubuna çıkılması hedeflenmektedir.

Hazırlık sürecinde ilgili tüm paydaşlarla istişare içerisinde belirlenen politika çerçevesinin önümüzdeki üç yıllık dönemde uygulamaların öngörülebilirliğini artırarak beklentilere yön vermesi, iş ve yatırım ortamını desteklemesi beklenmektedir.

III. MAKROEKONOMİK HEDEFLER VE POLİTİKALAR¹

1. Büyüme

Program döneminde büyüme patikası, dezenflasyon sürecini desteklemek üzere potansiyel seviyesinin üzerine çıkmayacak şekilde öngörülmüştür. Bu dönemde öngörülen politika çerçevesi, büyümenin üretken alanlara yönelik yatırımlarla desteklenen, toplam faktör verimlilik artışlarına dayalı ve talep yönlü enflasyonist baskı oluşturmayacak bir kompozisyonda sağlanmasını içermektedir.

Refahın ve uzun dönemli büyümenin temel kaynağı olan toplam faktör verimliliğinin Program döneminde büyümeye olumlu katkı sağlaması beklenmektedir. Bu dönemde sürdürülecek makroekonomik istikrar ve yapısal reformların etkisiyle tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde gerçekleşecek verimlilik artışlarının enflasyon oluşturmadan büyümenin kalitesinin artışına katkı sağlaması öngörülmektedir.

Yatırımcı güvenini artıracak, iş yapma kolaylığını güçlendirecek düzenlemeler ile kamu mali reformları başta olmak üzere Program döneminde hayata geçirilecek yapısal dönüşüm adımlarının üretim faktörlerinde topyekûn bir iyileşme sağlaması öngörülmektedir. Sanayide hedeflenen teknolojik yenilenme ve sektörel dönüşümün yanı sıra araştırma geliştirme altyapısına verilen desteğin ekonomi geneline yayılması, başta orta büyüklük ve üzeri ölçekteki işletmeler olmak üzere yenilik ekosisteminin ve buna bağlı olarak gelişmekte olan tedarik zincirlerinin güçlendirilmesine yönelik düzenleme ve desteklerin yeşil ve dijital dönüşüm odağında hızlandırılmasıyla büyümeye özel kesim yatırımlarının katkısının artırılması beklenmektedir.

Bu çerçevede, Orta Vadeli Program döneminde özel sektör yatırımlarının tamamlayıcısı olan kamu altyapı yatırım harcamalarının gözden geçirme programları vasıtasıyla etkinleştirilmesi sağlanacak; yenilenebilir enerji, sulama ve

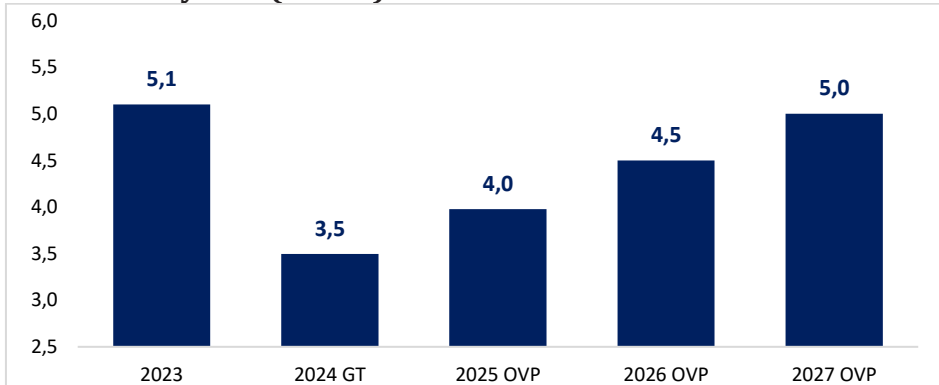
¹ Makroekonomi ve kamu maliyesine ilişkin temel gösterge ve hedefler Ek 1’de yer almaktadır.

sürdürülebilir ulaştırma altyapısının güçlendirilmesine özel önem verilecektir. Yurt genelinde hızla tamamlanacak pek çok iltisak hattıyla üretim bölgelerinin iç ve dış pazarlarla bağlantısı güçlendirilecek, tarım ve sanayi üretiminin ticaret sektörleriyle daha hızlı ve verimli bir biçimde buluşması sağlanacaktır. Bu şekilde ilave olarak desteklenecek üretim ve ihracat sektörlerindeki büyüme, ekonomik yapıda öngörülen dengelenme ve dönüşüme önemli katkı sağlayacaktır.

Fiziki sermaye yatırımları ile yenilikçi, orta-yüksek ve yüksek teknolojiye dayalı üretim altyapısına verilen desteğin yanı sıra beşeri sermayenin kalitesinin artırılması, üretim faktörlerinin tamamlayıcısı olarak Program döneminde arz yönlü büyümeyi güçlendiren bir diğer ana unsur olacaktır. Bu dönemde, aktif işgücü politikaları daha esnek istihdam modelleri ile desteklenerek kısa vadede ekonominin ihtiyaçlarına yönelik insan sermayesinin temini sağlanacaktır. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim başta olmak üzere tüm örgün ve yaygın eğitim programlarını, orta vadede beşeri sermayeyi geleceğin işlerine yönlendirecek şekilde düzenleyecek eğitim ve istihdam politikaları hayata geçirilecektir.

Bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulacak söz konusu makroekonomik, mali ve yapısal politikalarla ekonomik yapı bir taraftan güçlendirilirken diğer taraftan dönüştürülerek ülkemizin rekabet gücü artırılabilecek ve uzun vadeli sürdürülebilir büyüme hedeflerine yakınsaması sağlanacaktır.

Grafik 9: Büyüme (Yüzde)

GT: Gerçekleşme Tahmini

Sanayide yapısal dönüşüm

Büyümenin sürükleyicisi olan sanayi sektöründe teknolojik yenilenme ve sektörel dönüşüm esas alınarak dış pazarlarda rekabet gücü etkili bir şekilde artırılacaktır. Bu dönemde sektörel önceliklendirme yaklaşımıyla aktif sanayi politikaları yürütülecektir.

- Lojistik, pazara yakınlık, nitelikli insan kaynağına erişim, tarım alanlarının korunması gibi kriterler dikkate alınarak ülke ölçeğinde sanayi büyüme havzaları belirlenerek altyapısı hazır planlı sanayi alanları genişletilecektir.
- Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında kritik ürün ve teknolojilerin yerli imkânlarla geliştirilmesi ve üretilmesi için yeni program çağrılarına çıkılacaktır.
- Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi (YTAK) Programı üretken sektörlerde ihracatı destekleyici ve yüksek katma değerli ürün gruplarına yönelik mevcut yatırım teşvik sistemiyle bütünleşik bir biçimde seçici ve odaklı olarak daha etkin uygulanacaktır.
- Türkiye'yi bölgesinde yüksek teknoloji üretim merkezi haline getirecek büyük ölçekli yatırımlar, proje bazlı özelleştirilmiş mekanizmalar ve cazip destek paketleri hazırlanarak yarı iletkenler, e-mobilite, yeşil enerji, ileri imalat, sağlıklı yaşam, haberleşme ve uzay teknolojileri ile yenilikçi dijital teknolojiler gibi yeni gelişen öncelikli teknoloji alanlarını kapsayan HIT-30 programıyla firmalar desteklenecektir.
- Aşı, ilaç, tıbbi cihaz, tanı kitleri ve yapay zekâ uygulamaları başta olmak üzere sağlık bilim ve teknolojileri ile savunma sanayii alanında Ar-Ge çalışmaları yürütülerek yüksek katma değerli ürünlerin yerli üretimi sağlanacaktır.
- Kamu alımları yoluyla yerli ürünler ve teknoloji transferi desteklenecektir.
- Başta yatırım teşvik sistemi olmak üzere devlet yardımları etki analizlerine dayalı olarak sade ve etkin bir yapıda yürütülecektir.
- Hazine destekli kefalet sistemiyle, öncelikli alanlarda yatırım ve ihracatı desteklemek üzere kredi garanti kuruluşları aracılığıyla yeni destek paketleri hayata geçirilecektir.

- Bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına ve bölgelerin rekabet edebilirliklerin artırılmasına yönelik teknolojik dönüşüm, ihracat ve istihdam açısından potansiyel arz eden özel sektör yatırımları desteklenecektir.

Ar-Ge ve yenilik ekosistemi

Ar-Ge temelli yatırımlar ve girişimcilik desteklenecek, yenilik ekosistemi güçlendirilecektir.

- Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri ile Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin sayısı artırılabacak, bölge altyapıları desteklenerek girişim ofisleri modeli ile kuluçka merkezleri yaygınlaştırılacak, daha fazla girişimci ekosisteme dâhil edilecektir.
- Fikri mülkiyet varlıklarının yüksek teknoloji ve katma değerli üretime katkısının artırılması amacıyla patent, marka ve tasarımlara ilişkin değerlendirme, finansmana erişim ve ticarileştirme mekanizmaları güçlendirilecektir.
- Büyük ölçekli özel sektör Ar-Ge merkezleri ve teknopark firmalarının yeni teknoloji alanlarına odaklanmalarını ve öncü çıktılar üreterek rekabetçiliklerini güçlendirmelerini sağlayacak uzmanlaşma modeli hayata geçirilecektir.
- Yüksek teknoloji imalat sanayii sektörleri ile bilişim sektörlerinde büyüme potansiyeline sahip KOBİ'ler ve Turcorn olma potansiyeline sahip girişimler, kapasite gelişimi ve küresel seviyede rekabetçilik hedefiyle daha odaklı ve yoğun bir şekilde desteklenecektir.
- Teknogirişim ekosisteminde istikrarlı büyüme için girişim sermayesi yatırım fonları devamlılık arz eden bir fonların fonu mekanizması ile desteklenecektir.
- Girişimcilere nitelikli danışmanlık hizmeti sağlanması amacıyla sektörel gelişim platformları desteklenecektir.

Yeşil dönüşümün hızlandırılması

Sürdürülebilir büyüme için yeşil dönüşüm sürecinin hızlandırılmasına yönelik politikalar hayata geçirilerek uluslararası düzenlemelere uyum güçlendirilecek, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve enerji verimliliği artırılacaktır.

- İklim değişikliğiyle ilgili uygulamaları bütüncül bir biçimde ele alan temel mevzuat hazırlıkları tamamlanarak uygulamaya konulacaktır.
- Sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum hedefleri ile taahhütleri içeren İkinci Ulusal Katkı Beyanı hazırlık çalışmaları ile 2053 Uzun Dönemli İklim Değişikliği Stratejisi tamamlanacaktır.
- Yeşil dönüşüm sürecinde rekabet gücünü korumak, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasının (SKDM) etkilerini en aza indirmek ve düşük karbonlu ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik karbon fiyatlandırma mekanizması tesis edilecektir.
- Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) ve SKDM sektörleri etkileri değerlendirilecek, AB düzenlemelerinden etkilenecek sektörler için düşük karbonlu sektörel yol haritaları tamamlanacaktır.
- Karbon vergisi niteliği taşıyan vergiler gözden geçirilecek ve tamamlayıcı karbon vergisi dâhil karbon fiyatlandırma araçlarının kalkınma ve yatırım ortamı üzerinde yol açacağı ekonomik ve sosyal etkiler analiz edilecektir.
- Yeşil dönüşüme katkı sağlayacak Yeşil Finans Stratejisi ve Eylem Planı uygulamaya konulacaktır.
- Avrupa Birliği taksonomisi başta olmak üzere uluslararası taksonomi örnekleriyle uyumlu ve Türkiye'nin ihtiyaçlarını gözeten Ulusal Yeşil Taksonominin oluşturulmasına yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.
- Sürdürülebilir ekonomi dönüşümünde gerçeğe ve ihtiyaca uygun bilgi sağlayan finansal piyasa ortamı oluşturmayı teminen işletmeler tarafından kurumsal sürdürülebilirlik raporları

hazırlanabilmesine yönelik standartlar ve uzman havuzu oluşturulacaktır.

- Ulaşımında Net Sıfır Emisyon Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.
- Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında, ulaşımda emisyon azaltımı ve sürdürülebilirliğin sağlanması, bağlantısallığın artırılması konularında projeler hayata geçirilecektir.
- Lojistik sektöründe yüksek kapasiteli şarj istasyonları ulusal planı ortaya konulacaktır.
- Elektrikli araçların yaygınlaştırılması amacıyla şarj istasyon ağı geliştirilecek, özellikle yerli elektrikli araçların kullanımı desteklenecektir.
- Yeşil dönüşüme yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetleri desteklenecektir.
- Türkiye'nin ısı potansiyelinin değerlendirilmesi ve atık ısının kullanılabilmesi için ısı arzına yönelik gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi artırılarak enerjide ithal kaynaklara bağımlılık azaltılacak, yerli ürün kullanım şartı içerecek şekilde YEKA projeleri geliştirilecek ve deniz üstü rüzgâr enerjisi potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Enerji yoğun sektörler öncelikli olmak üzere rekabetçilik ve yerli üretim dikkate alınarak enerji verimliliğini artıran projeler desteklenecektir.
- Yenilenebilir enerji kullanım oranı ve enerji verimliliği yüksek yeşil binalar ile bunlara yönelik Ulusal Yeşil Sertifika Sistemi yaygınlaştırılacaktır.
- Hidrojen değer zinciri içerisinde yer alan teknoloji alanlarında teknoloji sağlayıcısı konumuna ulaşılmasına yönelik Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri desteklenecektir.
- Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hayata geçirilecek, ulusal geri kazanım oranları yükseltilecek ve endüstriyel simbiyoz

uygulamaları özendirilecektir.

- İmalat sanayiinde eko-tasarım ve sürdürülebilir ürünlere ilişkin mevzuat takip edilerek karbon ayak izi ve diğer çevresel göstergelerin hesaplanması, izlenmesi için mevzuat geliştirilecek, ihtiyaç duyulacak dijital altyapı desteklenecektir.
- Döngüsel ekonomi yaklaşımıyla uyumlu ve düşük karbonlu üretimi amaçlayan yatırımlar Yeşil Dönüşüm Destek Programı kapsamında desteklenecektir.
- Sıfır atık uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- Sürdürülebilir orman yönetimi çerçevesinde orman varlığı korunup genişletilerek yeni yutak alanların oluşturulmasına devam edilecek, elverişli arazilerde endüstriyel plantasyon faaliyetleri sürdürülecektir.

Dijital dönüşüme geçişin desteklenmesi

Dijital dönüşüm süreci hızlandırılarak KOBİ'ler başta olmak üzere firmaların dijital teknolojilere yönelik kapasite ve kabiliyetlerin desteklenmesi yoluyla büyümenin sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Ülke genelinde siber güvenliğin bütüncül politikalarla güçlendirilmesi, kamu yönetiminin etkinleştirilmesi ve kamu hizmetlerinin geliştirilmesinde dijital teknolojilerden en üst düzeyde faydalanılacaktır.

- Verimlilik artışı amacıyla kurulan Yetkinlik ve Dijital Dönüşüm Merkezlerinin (Model Fabrikalar) dijital dönüşüm hizmeti vermek üzere altyapıları tamamlanacak ve yeşil dönüşüm için imalat sanayiinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni hizmetler verecek şekilde kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
- Çip endüstrisinde Ar-Ge, tasarım, üretim ve ticarileştirme kabiliyetleri geliştirilecektir.
- 5G yol haritası belirlenecek, uygulama planı hazırlanacaktır.
- Uydu geliştirme ve pazarlama faaliyetleri koordine edilerek nano ve mikro uydu ile mega takım uydu gibi yeni teknolojik alanlarda Ar-Ge ve ürün geliştirme çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- KOBİ'lerde yaygın olarak ihtiyaç duyulan bilişim ihtiyaçları için

esnek, ihtiyaca göre özelleştirilebilir, modüler çözümler açık kaynak kodlu olarak sunulacak ve KOBİ'lere bu araçlara erişimde destek sağlanacaktır.

- Yapay zekâ alanına özgü tematik kümelenmeler ve araştırma merkezlerinin sayısı artırılacak, hesaplama altyapılarının yapay zekâ araştırmacılarına erişimi kolaylaştırılacak ve uluslararası işbirlikleri geliştirilmeye devam edilecektir.
- Yapay zekâ ekosistem çağrıları ile ülkemizin yapay zekâ ekosistemi harekete geçirilecek, çağrı kapsamında desteklenen projeler ile geliştirilen çözümlerin ve bilgi birikiminin ekosisteme aktarımı sağlanacaktır.
- Mevzuatın Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü ile uyumlaştırılması kapsamında gerekli hukuki düzenleme çalışmaları yürütülecektir.
- Blokzincir tabanlı yeni nesil dijital kimlik yönetim altyapısı geliştirilecek ve devreye alınacaktır.
- Siber güvenlik alanıyla ilgili müstakil bir yasal düzenleme ve ihtiyaç duyulan ikincil düzenlemeler AB müktesebatı ile uyumu gözetilerek yapılacaktır.
- Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.
- Veri ekonomisine geçişi hızlandırmak üzere, veri sahipliği ve veri paylaşım sorumlulukları ile teknik yöntemlere ilişkin hususları da kapsayan ulusal politika çerçevesi hazırlanacak veri yönetişimi çatı mevzuatı ve yönetim altyapısı bu politika çerçevesi doğrultusunda oluşturulacaktır.
- Ulusal Veri Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.
- Kamuda bilişim hizmetlerinin güvenli ve yenilikçi kullanımına yönelik mekanizmalar geliştirilecek, dış ticaret açığı verilen yazılım, donanım ve altyapı harcamalarında tasarruf ve etkinlik sağlanacaktır.
- Dijital ekonominin büyümesi ve firmaların yeni teknolojik gelişmelerden istifade ederek rekabet güçlerini korumaları

amacıyla bulut bilişim imkânları yaygınlaştırılacaktır.

- Dijital Devlet Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.
- Uzaktan erişim üzerinden mikro veri sunumunun yasal zeminine yönelik hazırlıklar tamamlanacak, bilimsel araştırmalara yönelik Elektronik Veri Araştırma Merkezi (E-VAM) projesi hayata geçirilecektir.
- Öğretmenler ve öğrenciler için dijital dönüşüme yönelik yetiştirilmesi için müfredatın ve altyapının çağın gereklerine uygun olarak geliştirilmesi sağlanacaktır.

Beşeri sermayenin güçlendirilmesi

Beşeri sermayenin kalitesinin artırılması ekonomik büyümeyi destekleyecek diğer önemli bir faktör olacaktır. Bu kapsamda Türkiye'nin sahip olduğu genç ve dinamik nüfusun becerilerinin geliştirilmesine yönelik başta mesleki ve teknik eğitim olmak üzere eğitim kalitesi iyileştirilecektir. İşgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik beceri uyumsuzlukları en aza indirilerek kadın ve gençler başta olmak üzere istihdamın artırılması ve işgücü verimliliğinin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

- Mesleki eğitimde kamu ve özel sektör arasındaki işbirliğinin artırılması, meslek liseleri ve meslek yüksekokullarının yönetiminde özel sektörün daha etkin rol alması sağlanacaktır.
- Kaliteli okul öncesi eğitime erişimi kolaylaştırmak üzere ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak öncelikli bölge ve ailelerin ihtiyaçları için farklı modeller üzerinde çalışmalar yürütülecektir.
- Erken yaşlarda bireylerin yetenek ve kapasitelerinin keşfedilerek bilim, teknoloji ve mesleki kariyer alanlarında uygun kabiliyetleri geliştirebileceği alanlara yönlendirilmesi sağlanacaktır.
- Milli Teknoloji Hamlesinin itici gücünü oluşturacak Ar-Ge odaklı insan kaynağının artırılması amacıyla ortaokul, lise, üniversite öğrencileri ve üniversite mezunlarının bilim ve teknoloji yarışmalarına hazırlık sürecinde ihtiyaç duydukları tüm makine,

teçhizat ve sarf malzemeleri bir arada bulunduran proje atölyeleri 81 ilde yaygınlaştırılacaktır.

Kamu altyapı yatırımlarının etkinleştirilmesi

Kamu altyapı yatırımları özel sektör yatırımlarının önünü açacak şekilde uygulanacaktır. Bütünleşik kalkınma yaklaşımıyla bölgesel endüstrilerin liman ve demiryolu bağlantıları kurularak üretim ve yük merkezlerinin uluslararası pazarlara erişimleri güçlendirilecektir.

- Sanayi bölgeleri ve limanların mevcut demiryolu ağına bağlantısını sağlamak üzere önceliklendirilmiş iltisak hatları programı tamamlanacaktır.
- Endüstri Bölgeleri, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri; hammaddeye erişim, lojistik, enerji, demiryolu ve liman bağlantısı tedarik zincirine uygun, çevre ve afet boyutu açısından sürdürülebilir şekilde oluşturulacaktır.
- Marmara Bölgesi başta olmak üzere afet riski yüksek bölgelerdeki yoğunluğun azaltılması amacıyla bölge dışında yeni endüstriyel gelişim alanları ve lojistik hatları oluşturulacaktır.
- Afet, salgın, jeopolitik gelişmeler, göçler gibi tedarik zincirinde kırılmalara neden olabilecek risklere karşı sektörel dayanıklılık stratejileri geliştirilecektir.

Tarımda verimliliğin ve üretimin artırılması

Tarım sektöründe, sanayi sektörüyle etkileşim içerisinde, verimlilik artışlarıyla büyümenin sürdürülebilirliği desteklenecektir.

- Tarımsal üretimde verim artışı ve işlenmeyen tarım arazilerinin üretime kazandırılması ile ekilebilir ve sulanabilir alanların genişletilmesi yoluyla tarımsal üretim artırılacaktır.
- Bitkisel ürünlerin arz talep dengesi, tarım arazilerinin kabiliyet sınıflarına uygun kullanımı ve stratejik ürünlerde yeterlilik seviyesi dikkate alınarak üretim planlaması yapılacaktır.
- Tarım ve sanayi etkileşiminin güçlendirilmesi amacıyla sözleşmeli üretim desteklenerek yaygınlaştırılacaktır.

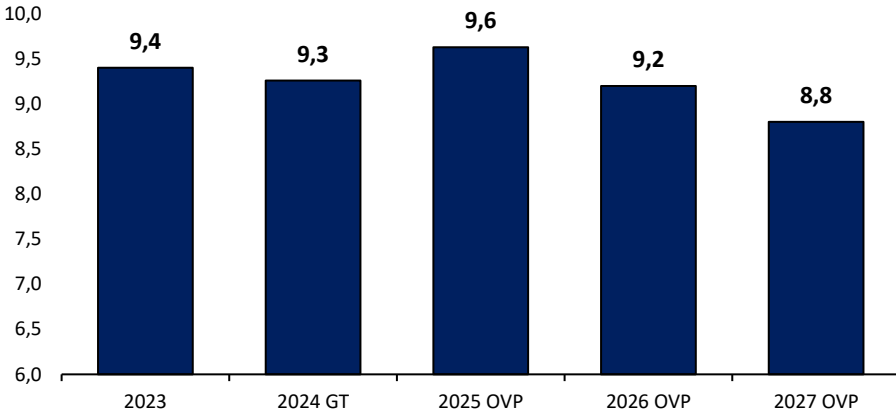
- Doğal afetlere karşı korunması da dâhil seraların doğru yerlerde ve doğru tekniklerle yapılması sağlanacak ve sera alanları, verim ve kaliteyi artırmak üzere rehabilite edilerek modernleştirilecektir.
- Jeotermal kaynakların yanı sıra, rüzgâr, güneş ve biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının da kullanılacağı Organize Tarım Bölgelerinin sayısı artırılabacaktır.
- Lojistik maliyetlerinin azaltılarak tüketicilerin tarım ürünlerine uygun fiyatla ulaşabilmelerini temin etmek üzere önemli tüketim merkezi olan kentlerin çeperlerinde tarımsal faaliyet desteklenecektir.
- Kırsal alanların sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlayacak başta gençlere ve kadınlara yönelik uygulanan programların destekleme miktarları artırılabacak, tarım ve hayvancılık özendirilecektir.
- Tarımsal istatistiklerin kapsamı genişletilecek, kalitesi artırılacak ve veri tabanları iyileştirilecektir.
- Tarım sektörünün işletme bazında daha sağlıklı veriye dayalı olarak yönlendirilebilmesi için Genel Tarım Sayımı yapılacak, idari kayıtların güncellenmesiyle kapsamlı tarım envanteri oluşturulacak ve mevcut bilgi sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalara hız verilecektir.
- Etkin tarımsal arazi yönetimi, rekolte tahmini ve üretim planlamasının yapılmasında tarım bilgi sistemlerinden en yüksek seviyede yararlanılması amacıyla tarım bilgi sistemlerine ilişkin yazılım ve donanım altyapısı iyileştirilecektir.
- Dijitalleşme, yapay zekâ ve veriye dayalı iş modelleriyle akıllı tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

2. İstihdam

Dengeli ve istihdamı destekleyen bir büyümeyi tesis ederken istihdamı ve beceri uyumunu artıracak işgücü piyasası reformları hayata geçirilecektir. Program döneminde enflasyonu düşürmeye yönelik sıkılaştırıcı politika çerçevesiyle uyumlu, kademeli, sürdürülebilir ve istihdamı destekleyen bir büyüme artışı patikasına girilmesi, böylelikle istihdam ve işgücünün artış eğilimini sürdürmesi hedeflenmektedir.

İşsizlik oranının Program döneminde gerileyerek 2012 yılından bu yana en düşük seviyesine inmesi öngörülmektedir. Program boyunca istihdamın yıllık ortalama 758 bin kişi artması ve işgücüne katılım oranında öngörülen artış ve dezenflasyon sürecinin etkisiyle Programın ilk yılında öngörülen artışa rağmen işsizlik oranının kademeli olarak gerilemesi ve 2027 yılında yüzde 8,8 olarak gerçekleşmesi tahmin edilmektedir.

Grafik 10: İşsizlik Oranı (Yüzde)

GT: Gerçekleşme Tahmini

Yeni nesil çalışma biçimleri ve sektörel dönüşümler

Sektörel dönüşümler, değişen işgücü ve çalışma biçimi talepleri, yeni nesil çalışma modelleri çerçevesinde işgücü piyasasının uyumu ve güvenceli esnekliği geliştirilecektir.

- Uzaktan, kısmi ve geçici süreli çalışma ile platform çalışması gibi yeni nesil çalışma modelleri doğrultusunda, işgücü piyasasının ihtiyaçları, kadın erkek fırsat eşitliği ve iş-özel yaşam dengesini gözetilen düzenlemeler yapılacaktır.
- İş Kanununda sosyal taraflarla diyalog halinde yapılacak değişiklikler ve bu doğrultuda gerçekleştirilecek ikincil mevzuat çalışmaları ile işgücü piyasalarında güvenceli esneklik sağlanacaktır.
- Yeşil ve dijital dönüşümün işgücü piyasalarına yansımaları analiz edilerek, uyum ve adil geçiş sürecine yönelik programlar hayata geçirilecektir.

İşgücüne katılımda güçlük yaşayan kesimlerin istihdamı

İşgücü piyasasına katılımda güçlükler yaşayan ve potansiyellerini yeterince gerçekleştiremeyen kesimlerin işgücüne daha yoğun ve etkin katılımları sağlanacaktır. Kadınlar, gençler, engelliler gibi kesimlerin istihdamını artırmaya yönelik olarak aktif işgücü politikalarının niteliği ve niceliği geliştirilecektir.

- Başta genç, kadın ve engelliler olmak üzere istihdamı artırmak ve işgücü piyasasına daha etkin katılımı sağlamak amacıyla aktif işgücü politikaları yürütülecektir.
- Kadın istihdamını artırmaya yönelik kurumsal bakım olanaklarının ekonomik ve fiziki erişilebilirliği artırılacaktır.
- Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin eğitime ve istihdama katılımlarını teşvik etmek amacıyla mesleki eğitim, yetkinlik ve becerilerini dikkate alan programlar hayata geçirilecek, genç girişimcilere hibe destekleri artırılacaktır.
- İşgücü Uyum Programı, ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin mesleki eğitim, yetkinlik ve becerilerini dikkate alacak şekilde hayata geçirilecektir.
- Girişim şirketlerinin nitelikli personel istihdam etmeleri kolaylaştırılacak, başta kadınlar olmak üzere girişimcilik programları yaygınlaştırılacaktır.

- Bölgelerin sektörel ihtiyaçları çerçevesinde kadınların ve gençlerin istihdamının artırılmasına yönelik merkezi tematik bölgesel kalkınma programları ve mali destek programları uygulanacaktır.

Beşeri sermaye ve beceri uyumu

Beşeri sermayenin hayat boyu öğrenme çerçevesinde geliştirilmesi ve beceri uyumunun iyileştirilmesine yönelik olanaklar ve kurumlar arası etkileşim geliştirilecek, temininde güçlük çekilen meslek ve yetkinliklerin arzı artırılacak, nitelikli ara eleman açığı giderilecektir. Yükseköğretimde üniversite, özel sektör, yerel yönetim ve sivil toplum işbirliği geliştirilecek ve ihtiyaç duyulan alanlar ile stratejik sektörlerde nitelikli işgücünün yetiştirilmesi sağlanacaktır. Yenilikçiliği ve rekabet gücünü desteklemek üzere Ar-Ge alanında insan kaynağının daha etkin kullanılması sağlanacaktır. Nitelikli ara eleman arzının geliştirilmesi için mesleki ve teknik eğitim altyapısı ve müfredatı iyileştirilecektir.

- Başta meslek yüksekokulları olmak üzere yükseköğretim kontenjanları kamu ve özel sektörün orta vadede ihtiyaç duyduğu işgücü ile uyumlu hale getirilecektir.
- İmalat sanayii istihdamının özendirilmesi amacıyla istihdamı artıran KOBİ'lere KOSGEB tarafından istihdam desteği sağlanacaktır.
- Üniversite öğrencilerinin teknoloji firmalarında staj imkânlarını yaygınlaştırmak üzere, özel sektör firmalarının stajyer programları özendirilecektir.
- Savunma sanayii, yapay zekâ, siber güvenlik, temiz ve sürdürülebilir enerji ile uzay teknolojileri gibi stratejik alanlarda nitelikli işgücü yetiştirmeye yönelik kamu-üniversite-özel sektör işbirliği programları hayata geçirilecektir.
- Üniversitelerin yönetişimi geliştirilecek, bu kapsamda, yerelde müteveli heyet veya istişari mahiyette mekanizmalar oluşturularak üniversite-özel sektör-yerel yönetim-STK işbirliği güçlendirilecektir.

- Nitelikli insan kaynağını ve araştırma kapasitesini artırmak üzere Ar-Ge projelerinde yer alan bursiyer sayısı artırılacak, genç araştırmacılara yönderlik desteği verilecektir.
- Yurt dışındakiler de dâhil olmak üzere araştırmacılar için tam veya kısmi zamanlı çalışma imkânları çeşitlendirilecek ve işbirlikleri güçlendirilecektir.
- Mesleki ve teknik eğitim müfredatı özel sektörle işbirliği içerisinde güncellenecek, staj ve işbaşı eğitimi programlarının yaygınlaştırmasını sağlayacak şekilde yönetim ve finansman konuları da dâhil olmak üzere özel sektör katılımı artırılacaktır.
- Mesleki ve teknik ortaöğretim ve yükseköğretim mezunlarına yönelik mezun takip sistemi oluşturulacak, işgücü piyasası performansları analiz edilecek ve ilgili paydaşlarla paylaşılacaktır.
- Mesleki ve teknik eğitim dışındaki öğrencilerin ortaöğretim boyunca meslek sahibi olarak mezun olmasını teminen mesleki eğitim alabilmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.
- Uluslararası işgücünün tamamlayıcı etkisi çerçevesinde gerekli niteliklerde kayıtlı işgücü istihdamını desteklemek üzere sektörler bazında ilgili paydaşlarla çalışmalar yürütülecektir.
- Bireylerin istihdamda kalmalarının temin edilmesi ve sahip oldukları becerilerin günümüz ihtiyaçlarına uyarlanması için aktif yaşlanma yaklaşımını içerecek şekilde hayat boyu öğrenmeye katılım artırılacaktır.
- Hayat boyu öğrenmenin ekonomiye katkısının artırılmasına yönelik müfredat analizi ve mevzuat güncellemesi yapılacaktır.
- Sektörel kümelenmeler dikkate alınarak Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi kapsamında ihtisaslaşan üniversiteler ile işbirliği doğrultusunda meslek liselerinin de ilgili alan ve dallarda ihtisaslaşması sağlanacaktır.
- Nitelikli insan kaynağı ihtiyacı olan stratejik teknoloji alanları belirlenecek ve bu alanlarda yurt dışına lisansüstü eğitim almak üzere öğrenci gönderilecektir.

İradi işsizliğin azaltılması

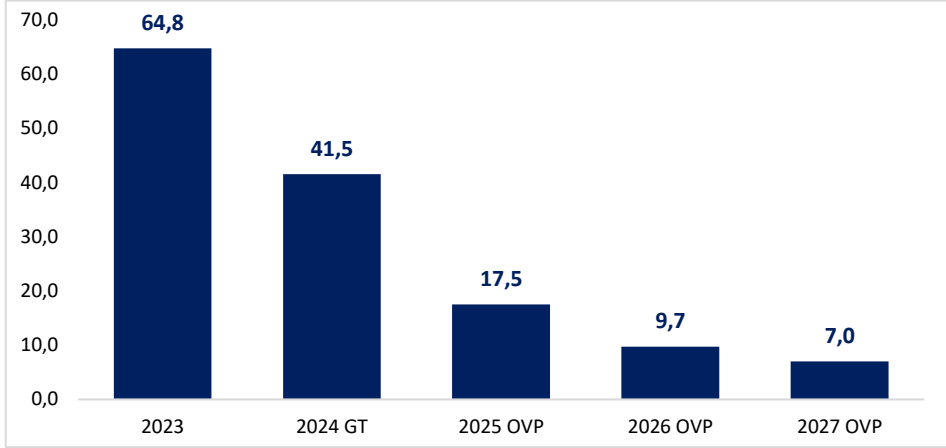
Toplumsal olarak yaygın refah artışının, gelir dağılımını iyileştirmenin ve yoksullukla mücadelenin en etkin ve sürdürülebilir aracının kayıtlı istihdam olduğu bilinciyle iradi işsizlik azaltılacak, atıl işgücünün harekete geçmesi sağlanacaktır. İşgücü piyasasında sunulan uygun istihdam olanaklarını ve insan kaynağını aile bazlı olarak izleme ve eşleştirme mekanizmaları geliştirilecektir. Sosyal yardım alanların istihdama geçiş olanakları artırılacaktır.

- İş ve meslek danışmanları aracılığı ile aile bazlı izleme sistemine geçiş sağlanarak istihdam fırsatlarının daha fazla kişiye ulaştırılması sağlanacaktır.
- Çalışma çağındaki her bireyin üreterek gelir elde edeceği beceriler ile aidiyet hissedeceği meslekleri edinmesine yönelik programlar hayata geçirilecektir.
- Sosyal yardım sistemi gözden geçirilecek, işgücüne katılma mani olmayacak şekilde bütünleşik bir yapıda, aile odaklı ve fert başına asgari bir geliri garanti edecek şekilde yeniden kurgulanacaktır.
- Sosyal yardım yararlanıcılarının istihdam edilebilirliği için eğitim ve meslek edindirme faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.

3. Fiyat İstikrarı

2024 yılı Haziran ayı itibarıyla başlayan dezenflasyon sürecinin devamıyla enflasyon oranının Program döneminde tek haneli seviyelere indirilerek bu seviyelerde istikrar kazanmasını sağlamak temel amaçtır. Enflasyonla mücadeleye destek olacak şekilde finansal istikrar güçlendirilecek, enflasyon ataleti kırılacak ve enflasyonun arz yönlü kaynaklarıyla daha etkin mücadele edilecektir.

Grafik 11: Yıl Sonu TÜFE Artış Oranı (Yüzde)

GT: Gerçekleşme Tahmini

Dezenflasyon sürecine uygun politika bileşimi

Dezenflasyon sürecini temin edecek politika bileşimi sürdürülecek, enflasyon istenilen patikada gerileyene kadar bütün araçlar enflasyonla mücadeleye katkı sağlayacak şekilde kullanılacaktır.

- Fiyat istikrarının kalıcı olarak tesis edilmesi amacıyla enflasyon hedeflemesi uygulaması sürdürülecektir.
- Enflasyonla mücadelede Merkez Bankası tüm politika araçlarını etkin bir biçimde kullanırken, maliye ve gelirler politikalarının para politikası ile eşgüdümüne devam edilecektir.
- Dalgalı döviz kuru rejimi uygulaması sürdürülecek, sağlıksız fiyat oluşumlarının gözlenmesi veya aşırı oynaklık durumları dışında kurların arz ve talep dengesine göre oluşması sağlanacaktır.

Yönetilen yönlendirilen fiyatlar

Enflasyondaki atalet bütüncül açıdan ele alınacak, enflasyon beklentilerinin de daha etkin yönetimiyle fiyatlardaki katılıkla mücadele edilecektir.

- Yönetilen yönlendirilen fiyatlar Programdaki enflasyon tahmin ve hedefleriyle uyumlu artırılacaktır.
- Ücret-fiyat sarmalının önlenmesine yönelik asgari ücret

artışlarının dezenflasyon süreciyle uyumu gözetilmeye devam edilecektir.

- Tarımsal ürünlerin alım fiyatları, kamu maliyesine etkileri, piyasa dinamikleri ve Program hedefleri de dikkate alınarak, geçmiş enflasyona endeksleme davranışının azaltılmasına yardımcı olacak şekilde belirlenecektir.
- Fiyatlama davranışındaki bozulmaların giderilmesi için perakende sektörleri başta olmak üzere hizmet sektörlerinde geriye dönük endeksleme mekanizması azaltılacak, şeffaflık ve rekabet odaklı uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.

Arz yönlü politikalar

Başta tarım olmak üzere bütün sektörlerde üretim kapasitesi ve arz güvenliğinin artırılmasıyla enflasyonun arızı şoklara karşı duyarlılığı azaltılacaktır.

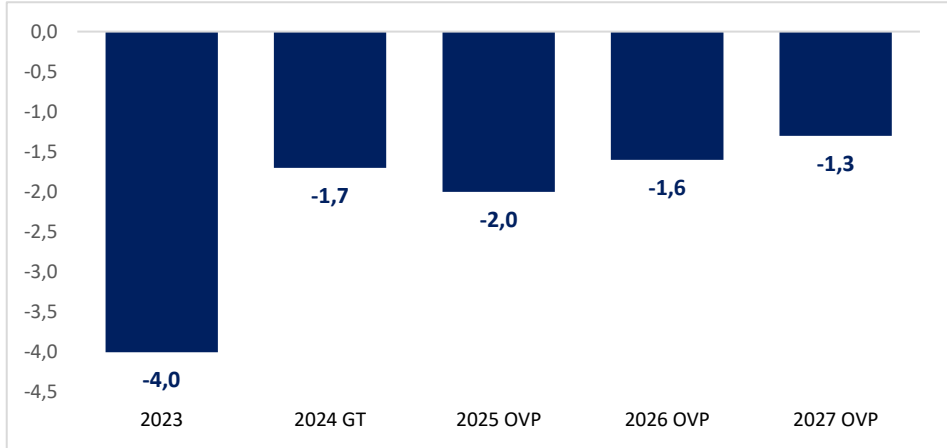
- Gıda fiyatlarında istikrarı ve arz güvenliğini sağlamayı teminen arazinin verim kabiliyeti ile birlikte yağış ve sulama imkânları da gözetilerek stratejik tarım ürünlerinde hedef yeterlilik oranları belirlenecek ve üretim planlaması hayata geçirilecektir.
- Gıda ve tarım ürünlerindeki kısa ve uzun dönemli arz-talep ve ihracat-ithalat değişimleri ile dağıtım zincirindeki gelişmelerin fiyatlara olası etkilerinin erken uyarı yaklaşımıyla izlenmesi, değerlendirilmesi ve fiyat istikrarının desteklenmesini teminen ilgili kurumlarla koordine halinde zamanlı maliye ve dış ticaret politikaları uygulamaya konulacaktır.
- Serbest piyasa düzeni içerisinde tarımsal ürünlerde fiyat istikrarını desteklemek üzere belirli ürünlerde Gıda ve Tarım Ürünleri Stok Takip Sistemi oluşturulacak ve gıda ürünleri depolarında izlenebilirlik sağlanacaktır.
- Tarımsal üretimin teşvik edilmesi, sürdürülebilirliği ve yönetimi açısından tarımsal teşvik ve destekler üretim kararını yönlendirecek şekilde önceden açıklanarak ödemeler zamanlı bir şekilde yapılacaktır.

- Kira ve konut fiyatlarındaki gelişmeleri de göz önünde bulundurarak depremin oluşturduğu konut stokundaki kayıpların telafisine yönelik yeni sosyal konut projeleri geliştirilecek ve dar gelirli vatandaşların konuta erişim imkânı artırılabacaktır.
- Kısa ve uzun dönemli tüm gayrimenkul kira kontratlarının belirli bir standartta dijital platforma transferi tamamlanacaktır.

4. Ödemeler Dengesi

Program döneminde cari işlemler açığının sürdürülebilir seviyelerde tutularak dış denge kaynaklı oluşabilecek risklerin azaltılması yoluyla dezenflasyon sürecine katkı sağlanması temel amaçtır. İhracattaki artışı teşvik eden, ithalatın sürdürülebilir seviyelerde kalmasını sağlayan, hizmetler sektöründe ise ülkemizin potansiyelini daha etkin kullanan bir dış ticaret politikası uygulanacaktır.

Grafik 12: Cari İşlemler Dengesi/GSYH (Yüzde)

GT: Gerçekleşme Tahmini

İhracatta yeşil ve dijital dönüşüm

Küresel ölçekte rekabet gücünün artırılmasını teminen yeşil ve dijital dönüşümü sağlayacak politikalar hayata geçirilerek uluslararası düzenlemelere uyum güçlendirilecek, ihracatçı firmaların dönüşümü desteklenecektir.

- Mal ve hizmet ihracatını etkileyen yönleriyle AB dijital ekonomi düzenlemeleri ve Yeşil Mutabakatı doğrultusunda, rekabetçiliğin artırılması için gerekli mevzuat, destek politikaları ve uluslararası anlaşmalara yönelik hazırlıklar tamamlanacaktır.
- Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) hukuki altyapısı tamamlanarak Avrupa Birliği Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasına (SKDM) uyumlu bir yapı hayata geçirilecektir.
- Karbon fiyatlandırma mekanizmasının sektörler üzerinde oluşturacağı ilave maliyetlere yönelik ihracatın finansmanında kullanılan araçların çeşitliliği artırılabilecektir.

Ürün ve pazar çeşitlendirmesi

Dünya ticaretinden alınan payın yükseltilmesi amacıyla ihracatın geleneksel ürün ve pazar yapısını geliştirerek, yeni ürün ve yeni pazar çeşitliliğine odaklanılacaktır. Türkiye markasının bilinirliğini artırmak, pazar çeşitlendirmesiyle yeni pazarlara ulaşmak, mevcut pazarlardaki konumu güçlendirmek için ihracatçıların ihtiyaçlarına yönelik uygulamalar hayata geçirilecektir.

- Firmaların dış pazarlarda kendi markalarıyla küresel bir oyuncu olabilmeleri ve Türk malı imajının güçlendirilmesine yönelik uluslararası markalaşma faaliyetlerinin desteklenmesine devam edilecektir.
- Dünya ticaretinde payı artan yüksek teknolojili ve katma değerli ürünlerin yurt içinde üretimine yönelik potansiyel tespit edilerek, işletmeler bu alanda desteklenecektir.
- Dünya ticaretinde payı düşen fakat Türkiye'nin pazar payının yüksek olduğu düşük teknolojili ve istihdam yoğun ürünlerde sektör içi ve sektörler arası dönüşüme yönelik gerekli tedbir ve destekler ilgili kurumlarla işbirliği içinde geliştirilecektir.
- İhracat potansiyeli yüksek coğrafi işaretli ürünler için uluslararası markalaşma stratejileri geliştirilecektir.
- İhracat potansiyeli yüksek ürünlerin, yurt dışı pazarlarda tanıtılması amacıyla, uluslararası markalaşma stratejileri geliştirilmeye devam edilecektir.

Etkin ticaret diplomasisi

Mevcut ticaret anlaşmalarının derinleştirilmesi, potansiyel ihracat pazarlarına yönelik yeni ticaret anlaşmalarının müzakere edilmesine yönelik ticaret diplomasisi araçları etkin bir şekilde kullanılacaktır. Dost ve yakın ülkeler başta olmak üzere, komşu ve çevre ülkeler ile uzak ülkeler dâhil farklı pazarlara yönelik ihracatımızın artırılması amacıyla ikili ve çok taraflı diyalog ve istişare mekanizmalarından azami düzeyde faydalanılacaktır.

- Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yönelik Avrupa Birliği (AB) kurumları ve üye ülkeler nezdinde çalışmalar sürdürülecektir.
- AB müktesebatına uyum programı güncellenecektir.
- Tercihli pazara giriş imkânlarının geliştirilmesini teminen, yeni serbest ticaret anlaşmaları ülkemizin pazara giriş politikaları temelinde müzakere edilecek ve yürürlükteki serbest ticaret anlaşmalarının kapsamının genişletilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- “Uzak Ülkeler Stratejisi” ve “İslam Ülkeleri ile İhracatı Geliştirme Stratejisi” kapsamında mal ve hizmet ihracatında pazar çeşitliliği geliştirilecektir.
- Afrika ve Latin Amerika'ya yönelik ortaklık ve açılım politikaları ile Yeniden Asya Girişimi karşılıklı yarar ve öncelikler temelinde ve somut hedefler doğrultusunda sürdürülecektir.

Ticaretin kolaylaştırılması

Dış ticarete rekabet gücünün artırılmasını teminen gümrük ve ticaret işlemlerinin basitleştirilmesi ve bu şekilde işlem maliyetlerinin azaltılması, uygulamalarda şeffaflık ve öngörülebilirliğin artırılmasını sağlayacak uygulamalar hayata geçirilecektir. Bu alanda özellikle yerli teknolojinin geliştirilmesi ve etkin kullanımı önceliklendirilecektir.

- Dış ticarete iş süreçlerinin ve ihracat işlemlerinin kolaylaştırılmasını teminen gümrük idareleri ile gümrük kapılarının işlem kapasiteleri artırılabilecek, fiziki ve teknolojik altyapıları yerli kullanım imkânları gözetilerek ihtiyaçlar

doğrultusunda yenilenecektir.

İhracatın finansmanı

İhracatçıların rekabet güçlerinin ve dayanıklılıklarının artırılmasını teminen uygun koşullarda finansmana erişimlerinin güçlendirilmesi önceliklendirilecektir. Özellikle yeşil ve dijital dönüşüm odağında ihracatta finansman imkânlarının geliştirilmesi, ihracata yönelik destek mekanizmalarının etkin bir şekilde kullanılması yoluyla sürdürülebilir ve yüksek katma değerli ihracat potansiyeli yükseltilecektir.

- Finansman araçlarıyla birlikte ele alınarak projelendirilmek suretiyle ihracat destek mekanizmasının etkinliği artırılacak, İhracatı Geliştirme Anonim Şirketi aracılığıyla ihracatçılar için kefalet yükü azaltılacaktır.
- Türk Eximbank'ın iş modeli ve kurumsal altyapısı uluslararası en iyi uygulamalar dikkate alınarak geliştirilmeye devam edilecek, Eximbank destekleri yüksek teknoloji ve katma değerli ihracatın finansmanında yeşil ve dijital dönüşümü önceleyerek kullanılacaktır.

İthalat bağımlılığının azaltılması

İthalatın makroekonomik çerçevedeki hedeflerle çelişmeyen seviyelerde kalmasını teminen, arz güvenliği boyutu da göz önünde bulundurularak, enerji ve diğer kritik emtialar gibi unsurların yurtiçinde üretimi teşvik edilecek ve tüketim malı ithalatına olan talep sınırlandırılacaktır.

- Metro, tramvay ve hızlı tren üretimi dâhil olmak üzere tüm raylı sistem araçlarının millî imkânlarla tasarımı ve yerli üretimi artırılacaktır.
- Stratejik ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi, enerji ve gıda arz güvenliğinin temini, bölgesel bağlantısallığın artırılması ve uzak kıtalarla bağların ülkemiz öncelikleri doğrultusunda kuvvetlendirilmesine yönelik politikalar, etkin ve bütüncül bir biçimde sürdürülecektir.
- Kritik maden ve minerallerin arzını ve arz güvenliğini sağlamaya

yönelik uluslararası doğrudan yatırımlar alanında Türk Devletleri Teşkilatı ile (TDT) işbirlikleri geliştirilecektir.

- Türkiye Varlık Fonu'nun (TVF) maden yatırımları ile ülkemizin ithal bağımlılığının azaltılmasına ve dış ticaret dengesi ile cari işlemler açığının iyileştirilmesine katkı sağlanacaktır.
- Petrol, doğal gaz ve maden kaynaklarına yönelik yurt içi ve yurt dışında arama ve üretim çalışmaları artırılarak rezervlerin katma değeri yüksek şekilde ekonomiye kazandırılması sağlanacaktır.
- Tüm tabii kaynak yönetim sistemlerinin birbiriyle uyumlu bir kurumsal yapılanmaya kavuşturulmasını teminen bu faaliyetlerin tek elden yönetilmesine yönelik gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- Maden arama faaliyetleri mevzuatta kamu yararına faaliyet olarak tanımlanacak ve madenlerin arama ve işletilmesinin türlerine, niteliklerine ve sürdürülebilirlik ilkelerine göre detaylı olarak ele alındığı yatırım güvencesini artıracak yeni bir temel düzenleme hazırlanacaktır.
- Nükleer enerji elektrik üretim portföyüne dâhil edilecek, nükleer kapasitenin artırılmasına yönelik yeni proje ve teknolojiler geliştirilecek ve nükleer santrallerde kullanılan ekipmanların yerlilik oranları artırılabilecektir.
- İthalata bağımlılığı azaltmaya ve arz güvenliğini temin etmeye yönelik Türkiye Kritik ve Stratejik Hammaddeler Stratejisi hazırlanacaktır.
- İhracatta yurt içi katma değer ve çıktı ürününün teknolojik seviyesini artırmak üzere Dâhilde İşleme Rejiminin öncelikli hedef ürün ve sektör kapsamına ilişkin düzenleme yapılacaktır.

Hizmet ihracatının geliştirilmesi

Ülkemizin hizmet ticareti alanındaki potansiyelini daha etkin kullanmak için küresel ölçekteki yeni eğilimler yakından takip edilerek turizm ve taşımacılık gibi ana hizmet kalemlerindeki konumu güçlendirilecek, yeni nesil hizmet kalemlerinde küresel oyuncular arasında yer alınacaktır.

- Turizm, bilişim, taşımacılık, eğitim, sağlık, dizi/film ve animasyon başta olmak üzere fuarcılık, kültür endüstrileri, yurtdışı müteahhitlik ve teknik müşavirlik alanlarında verimlilik ve rekabet gücünü esas alan döviz kazandırıcı hizmet ticareti desteklenmeye devam edilecektir.
- Turizm gelirinin artırılması, mevcut pazarların güçlendirilmesi, yeni pazarların oluşturulması ve harcama eğilimi yüksek ziyaretçilere ulaşılması amacıyla tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.
- Turizmin çeşitlendirilerek 12 aya ve tüm ülkeye yaygınlaştırılması amacıyla sürdürülebilir turizm anlayışı içerisinde, farklı turizm ürünlerini aynı anda sunan, bütüncül olarak planlanmış turizm alanları oluşturulacak, Sürdürülebilir Turizm Programıyla çevre dostu turizm uygulamalarına öncelik verilecektir.
- Sağlık turizmi alanında hizmet kapasitesi nitelik ve nicelik olarak geliştirilecek, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri artırılabilecektir.
- Türkiye'yi önemli bir film yapım merkezi haline getirmek üzere uluslararası yapımlar desteklenecektir.
- Finansal hizmet ihracatı hacmini artırmak üzere, değişen küresel ve bölgesel ihtiyaçlara yönelik İstanbul Finans Merkezi odağında rekabetçi bir finansal ekosistem oluşturulacaktır.
- Yurtdışı Lojistik Dağıtım Ağları (YLDA)'nın tedarik zincirindeki konumu güçlendirilecek, YLDA desteği kapsamında daha fazla firmanın dağıtım ağlarına dâhil olması, ihracatın etkin ve kapsamlı akışı sağlanacak, uçtan uca teslimatların daha kısa sürede ve daha az maliyetle gerçekleştirilmesiyle önemli pazarlarda ihracatı sürekli kılabilecek altyapı temin edilecektir.

5. Finansal İstikrar

Sermaye piyasaları geliştirilerek finansmana erişimin kolaylaştırılması ve finansal sistemde tasarrufların artırılması, kaynak dağılımında etkinliğin sağlanması, yeşil ve dijital dönüşümün hızlandırılmasını destekleyici sürdürülebilir araçlarla finansal istikrarın desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Piyasa ekonomisi ilkeleri gözetilerek dezenflasyon sürecinin desteklenmesi, sanayi sektöründe teknolojik yenilenme ve sektörel dönüşüme katkıda bulunmak amacı çerçevesinde reel sektörün finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve finansal istikrarın güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Finansal düzenlemelerin sadeleştirilmesi

Dezenflasyon sürecini destekleyecek şekilde finansal istikrar güçlendirilecek, piyasa ekonomisiyle uyum çerçevesinde finansal düzenlemelerin sadeleştirilmesi süreci tamamlanacaktır.

- Kredi büyümesindeki aşırı artış ve daralmaları azaltmak için döngüsel sermaye tamponu düzenlemesi aktif olarak uygulanacaktır.
- Kur korumalı mevduat ile yabancı para mevduatın cazibesinin azaltılması ve Türk lirası mevduata geçişin hızlandırılması sağlanacak, Türk lirası mevduatın toplam mevduat içindeki payının artırılmasına ve vadesinin uzatılmasına yönelik politikaların uygulanmasına devam edilecektir.
- Finansal sektörün tasarruflara aracılık faaliyetini etkin ve verimli bir şekilde yapması için gerekli politika adımları atılacak ve düzenlemelerde yapılacak sadeleştirme ile KKM bakiyesinin azaltılması sürecine devam edilecektir.
- Basel III Final düzenlemeleri paketi ile getirilen değişikliklere uyum sağlanacaktır.

Seçici kredi uygulaması

Üretim kapasitesini artırmak amacıyla, sanayi sektöründe teknolojik yenilenme ve sektörel dönüşüm hedefleri de göz önünde bulundurularak reel sektörün finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır. Bu dönemde tüketici kredilerinin dezenflasyon süreciyle uyumlu gelişmesi sağlanacaktır.

- Reel sektörde faaliyet gösteren büyük ölçekli şirketler, yurt içi bankacılık sektöründen sağladıkları finansmana alternatif olabilecek kaynaklara yönlendirilecek ve fonlama kompozisyonlarının çeşitlendirilmesi teşvik edilecektir.
- İç talebi dengelemek, enflasyon beklentilerini çıpalamak ve cari açığı azaltmak amacıyla bireysel krediler ve hedefli olmayan ticari kredilerde seçici miktarsal sıkılaştırma politikaları uygulanacaktır.
- Kredi kartı limitlerinin gerçek gelire uyumunu artırmak amacıyla, SGK kapsamında toplanan veri setleri ile Risk Merkezi veri setlerinin entegrasyonu sağlanacaktır.
- 2023 yılı Şubat depremleri sonrası şehirlerin yeniden yapılanması ve faaliyetlerin canlandırılması amacıyla, deprem bölgesine yönelik krediler sıkılaştırıcı politikalardan muaf tutulmaya devam edilecektir.

Sermaye piyasalarının geliştirilmesi

Sermaye piyasaları geliştirilerek reel sektör şirketlerinin fonlama kompozisyonlarını çeşitlendirmeleri ve finansmana erişimleri kolaylaştırılacaktır. Alternatif finansal araçların geliştirilmesiyle yatırımcı tabanının genişletilmesi ve tasarrufların artışı hedeflenecektir.

- Kripto varlıklar, platformlar ve kripto varlık hizmet sağlayıcılara ilişkin olarak ikincil düzenlemeler hayata geçirilecektir.
- Sermaye piyasalarında sürdürülebilirlik temelinde uluslararası standartlara uyum gözetilerek raporlama ve yönetim ilke ve standartlarına ilişkin yeni düzenleme ve uygulamalar geliştirilecektir.

- Sermaye piyasalarında yapay zekâ ve diğerk teknolojilerin daha yaygın kullanımıyla denetim kapasitesi artırılacak ve sermaye piyasalarının etkin işleyişı güçlendirilecektir.
- Sermaye piyasası uyuşmazlıklarında tahkimin etkinleştirilmesi için gerekli mevzuat çalışmaları yapılacaktır.
- Sermaye piyasalarında daha sağlıklı fiyat oluşumlarını teminen piyasa bozucu eylemlere yönelik adli ve idari cezalar daha caydırıcı hale getirilecektir.

Katılım finansın geliştirilmesi

Katılım finans sisteminin tanıtımı, farkındalığın artırılması, uluslararası ilişkiler ve stratejik işbirliklerinin güçlendirilmesi suretiyle ve İstanbul Finans Merkezi (İFM) aracılığıyla katılım finans sektöründe öncü konuma gelinmesi hedeflenmektedir.

- İstanbul Finans Merkezi içerisinde yenilikçi, kapsayıcı ve dinamik bir katılım finans ekosisteminin oluşturulmasına yönelik adımlar atılacaktır.
- Katılım sigortacılığı mevzuat altyapısı geliştirilecek, katılım sigortacılığının ve katılım emeklilik planlarının kapsayıcılığı artırılacaktır.
- Altyapı projelerinin finansmanı ve katılım finans kuruluşlarının likiditeye erişimini kolaylaştırmayı hedefleyen Uluslararası İslami Altyapı ve Likidite Kuruluşu (IILC)'nun kurulmasına ilişkin çalışmalar yürütülecektir.
- Başta kira sertifikaları olmak üzere, katılım finans ürünlerinde, benzer finansal ürünlere göre ortaya çıkabilecek mükerrer vergilendirme gibi sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapılacaktır.

Finansal teknolojilerin geliştirilmesi

Finansal teknolojilerin gelişimi sağlanarak, İFM öncülüğünde fintek faaliyetlerinin ölçek ve etkinliği açısından ülkemizin belli başlı ülkeler arasında yerini alması hedeflenmektedir.

- Fintek ekosisteminin geliştirilmesi amacıyla alternatif ve yenilikçi finansmanın artırılması yönünde çalışmalar yürütülecektir.

- Dijital finans ve fintek ekosisteminin geliştirilmesi amacıyla yerleşik finansal oyuncuların fintek kuruluşları ile ilişkilerinde uygulanmak üzere kural setleri gözden geçirilecek ve yerli teknolojilerin geliştirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.
- Merkez Bankası Dijital Türk Lirası Araştırma Geliştirme Projesinin ikinci faz pilot bulguları doğrultusunda dijital Türk lirasının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Ödeme ve elektronik para kuruluşları açısından siber güvenlik alanında dayanıklılık seviyesinin artırılmasına yönelik düzenlemeler gerçekleştirilecektir.
- Güvenli, rekabetçi ve yenilikçi finansal hizmetlerin sunulduğu ve katma değeri yüksek uygulama ve teşebbüslerin ortaya çıktığı ödeme hizmetleri ekosisteminin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

Tasarrufların artırılması

Tasarruf bilincinin ve finansal araç yetkinliğinin artırılması amacıyla finansal okuryazarlık geliştirilecek, uzun vadeli tasarrufların artırılması bakımından önemli olan bireysel emeklilik ve otomatik katılım sistemini geliştirici düzenlemeler hayata geçirilecektir.

- Otomatik Katılım Sistemi (OKS)'nin işverenlerin de katkısı ile ikinci basamak emeklilik sistemine dönüşeceği tamamlayıcı emeklilik sistemi kurulacaktır.
- Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)'ndeki standart emeklilik yatırım fonları, katılımcıların birikimleri için daha fazla katma değer üretecek şekilde yeniden tasarlanacaktır.
- OKS katılımcılarına BES'te yer alan emeklilik fonlarına erişim imkânı tanınacak, kesintilerin sadeleştirilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacak ve bu kapsamda sistemin cazibesi artırılarak fon tutarı ve katılımcı sayısında artış sağlanacaktır.
- Finansal eğitim faaliyetleri yaygınlaştırılarak finansal okuryazarlık artırılabilecektir.

6. Kamu Maliyesi

Program döneminde, başta deprem kaynaklı harcamalar olmak üzere gerekli ihtiyaçlar karşılanırken mali disiplinin ekonomide güven ve istikrarı artıran bir çıpa olarak korunması ve güçlendirilmesi için tüm adımlar kararlılıkla atılacaktır. Maliye ve gelirler politikaları, para politikasını destekleyici şekilde uygulanmaya devam edilecektir.

Gelirlerin artırılması ve kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanması yoluyla sürdürülebilirliği güçlendirilen kamu maliyesi, makroekonomik istikrarın sağlanmasında ve kalkınmada stratejik bir araç olarak kullanılacaktır. Vergilemede etkinliği ve adaleti artırmaya, kayıt dışılığı azaltmaya yönelik sürdürülen faaliyetlere daha kararlı ve etkili bir şekilde devam edilecektir. Gelir ve harcama politikaları, yeşil ve dijital dönüşümü desteklemek amacıyla gerekli kaynakların dağıtımını sağlayacak şekilde uygulamaya konulacaktır.

Borçlanma politikası, mümkün olan en makul finansman imkânlarından faydalanılarak ulusal ve uluslararası piyasa koşulları ve maliyet unsurlarının göz önünde bulundurulması ile stratejik ölçütlere dayalı risk yönetimi çerçevesinde, ihtiyaçların orta ve uzun vadede mümkün olan en uygun maliyetle karşılanması ve borç stoku yapısının güçlendirilmesi ilkeleri temelinde yürütülecektir. Finansman kaynakları ve enstrüman çeşitliliğinin artırılması ile yatırımcı tabanının genişletilmesine devam edilecektir.

Kamu kesimi genel dengesinin 2025 yılında GSYH'nın yüzde 2,7'si oranında açık vermesi ve söz konusu açığın Program dönemi sonu itibarıyla yüzde 2,3 seviyesine gerilemesi öngörülmektedir.

2025 yılı sonunda GSYH'ya oran olarak yüzde 0,2 olması öngörülen program tanımlı kamu kesimi açığının dönem sonunda yüzde 0,2 fazlaya dönmesi beklenmektedir.

2025 yılı sonunda GSYH'ya oran olarak yüzde 2,9 olması öngörülen genel devlet açığının Program dönemi sonunda yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

GSYH'ya oran olarak 2025 yılında yüzde 31,3 olması öngörülen genel devlet toplam gelirlerinin Program dönemi sonunda yüzde 31,4 olarak gerçekleşmesi, genel devlet toplam harcamalarının ise aynı dönemde yüzde 34,2 seviyesinden yüzde 33,6'ya gerilemesi beklenmektedir.

Merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ya oran olarak 2025 yılında yüzde 3,1, Program dönemi sonunda yüzde 2,5 olarak gerçekleşeceği, faiz dışı harcamalar ile toplam gelirlerin 2025 yılında eşit olacağı, Program dönemi sonunda ise yüzde 0,6 faiz dışı fazla verileceği öngörülmektedir.

2025 yılında, GSYH'ya oran olarak 0,4 puan artışla yüzde 24,1'e yükselmesi beklenen sosyal güvenlik primleri dâhil toplam vergi yükünün Program dönemi sonunda ise yüzde 24,2 olması öngörülmektedir.

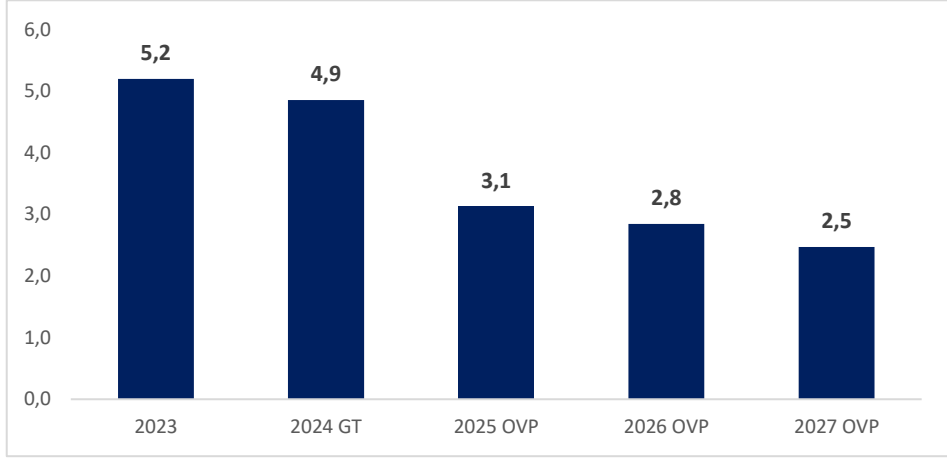
GSYH'ya oranla 2025 yılında yüzde 25,3 olarak gerçekleşmesi beklenen AB tanımlı genel yönetim borç stokunun Program dönemi sonunda yüzde 24,8'e düşürülmesi hedeflenmektedir.

Merkezi yönetim bütçe giderlerinin GSYH'ya oranının 2025 yılında yüzde 23,9, merkezi yönetim bütçesi faiz hariç bütçe giderlerinin GSYH'ya oranının ise yüzde 20,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Merkezi yönetim bütçe gelirleri ise, makroekonomik tahminler, ulusal ve uluslararası piyasalardaki gelişmeler ve gelir politikalarının bütçe gelirlerine etkileri dikkate alınarak belirlenmiştir.

Merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH'ya oranının 2025 yılında yüzde 20,8, genel bütçe vergi gelirlerinin GSYH'ya oranının ise yüzde 18,1 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Grafik 13: Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi/GSYH (Yüzde)

GT: Gerçekleşme Tahmini

Harcamalarda etkinlik

Program döneminde, deprem hariç harcamaları kontrol altında tutmaya yönelik önlemler alınmaya devam edilecek, kamu açığı kademeli olarak düşürülecek ve mali disiplin güçlendirilecektir.

- 2023 yılı Şubat ayında meydana gelen depremlerin yol açtığı hasarın telafi edilmesi ve afet risklerinin azaltılması için gerekli önlemler alınmaya devam edilecektir.
- Kaynak kullanımında etkinliğin ve verimliliğin artırılması amacıyla harcamalar sistematik olarak gözden geçirilmeye devam edilecek, verimsiz harcama alanları tasfiye edilecektir.
- Kamu hizmetleri verimlilik ve tasarruf anlayışıyla yürütülecek, tasarruf tedbirlerine uyum kurumsallaştırılacak ve izlenecektir.
- Kamu yatırım programında rasyonelleştirme çalışmaları yapılmak suretiyle kısa sürede tamamlanarak ekonomik ve sosyal fayda üretecek yatırımlar önceliklendirilecektir.
- Hazine nakit rezervinin güçlendirilmesi ve daha etkin kullanımı için Tek Hazine Kurumlar Hesabının kapsamı daha da genişletilecektir.
- Kamu ihale mevzuatı uluslararası norm ve standartlara uyumlu olacak şekilde dijitalleşmeyi, yenilikçiliği ve sürdürülebilirliği

destekleyen ve önceleyen satın alma yaklaşımıyla güncellenecek, sektörel kamu alımları düzenlemesi hayata geçirilecektir.

- Kamu alımlarının detaylı analiz ve yönetiminin yapılabilmesi amacıyla tasarruf odaklı merkezi kamu alım politikalarına da imkân sağlayacak e-Tedarik Sistemi hayata geçirilecektir.
- Tasarruf analizlerinin yapılabilmesi ve kontrol düzeyinin artırılarak işlemlerin elektronik ortamda gerçekleştirilmesi amacıyla kamuda kullanılan elektronik faturanın kapsamı genişletilecektir.
- Kamu taşıtlarının kullanımı ihtiyaç analizleri ve tasarruf anlayışı çerçevesinde sistematik olarak gözden geçirilecek, ihtiyaç fazlası olan veya ekonomik ömrünü tamamlamış taşıtlar tasfiye edilecek ve zorunlu hallerle sınırlı yeni taşıt edinimlerinde ekonomiklik gözetilerek yerli üretim ile çevreci araçlara öncelik verilecektir.
- KÖİ projeleri, makroekonomik politikalar, kamu yükümlülükleri ve bütçe dengeleri dikkate alınarak ve dengeli bir risk paylaşımı ile maliyet etkinliği gözetilerek planlanacak ve yürütülecektir.
- Kamu idarelerinin mali yönetim ve kontrol alanındaki uygulamalarının etkinliği artırılacak, iç denetim birimlerinin idari kapasiteleri güçlendirilecek ve iç kontrol sistemlerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.
- Bütünleşik Kamu Mali Yönetim Bilişim Sisteminin işlevlerinden biri olan e-tahsilat uygulaması yaygınlaştırılacak, kamu gelirlerinin tahakkuka dayalı olarak elektronik ortamda tahsil edilmesi sağlanacaktır.
- Yapay zekâ destekli muhasebe sistemleriyle mevzuata aykırı harcamalar tespit edilecek ve risk odaklı denetim altyapısı güçlendirilecektir.
- Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fon ve döner sermayelerin harcama ilkeleri belirlenecek, bütçenin birlik ilkesinin uygulamasının güçlendirilmesine yönelik özel gelir, fon ve benzeri uygulamalar gözden geçirilecektir.

Afetlere dirençli yapının finansmanı

Yerleşim yerlerinin ve toplumun afetlere karşı dirençliliğinin artırılması, afet risk ve zararlarının azaltılarak can ve mal kayıplarının asgari düzeye indirilmesi, afet yönetiminin tüm süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesinde gerekli finansmanın sağlanması temel amaçtır. 2023 yılı Şubat ayında meydana gelen depremlerin yol açtığı hasarın telafi edilmesi ve afet risklerinin azaltılması için gerekli önlemler alınmaya devam edilecektir. Yeterli, güvenli ve kapsayıcı konuta erişimin sağlanması esasıyla başta İstanbul olmak üzere yerel yönetimlerle işbirliği halinde kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesine hız verilecektir.

- İstanbul başta olmak üzere, afetlere karşı dayanıksız yapı stokunun yenilenmesi için hak sahiplerinin beklentileri ve dönüşüm alanlarının dinamikleri dikkate alınarak kentsel dönüşüm çalışmaları sürdürülecektir.
- Sosyal konut üretiminde afet riski yüksek olan bölgelere öncelik verilecek, kapsayıcı, sağlıklı, güvenli ve dirençli yaşam alanları altyapı ve üstyapı tesisleriyle bir bütün olarak planlanarak inşa edilecektir.
- Tüm afet tehlikelerini kapsayacak afet sigortası geliştirilerek yaygınlaştırılacak, zorunlu deprem sigortasının beyanı ve ödemesinin etkin takibi sağlanacaktır.
- Eğitim ve sağlık başta olmak üzere kamu hizmetlerinin sunulduğu yapıların afet ve olağanüstü durumlara karşı hazırlık durumu güçlendirilmeye devam edecektir.
- Erken uyarı amaçlı veri analizini, afetlerin izlenmesini, komuta ve sevkியatı sağlamak üzere teknolojik altyapı geliştirilecektir.
- Afet ve acil durumlara müdahaleye yönelik teknik ve beşeri kapasite geliştirilecek, kesintisiz güvenli haberleşme sistemi altyapısının kurulumu tamamlanacaktır.
- Afetten etkilenen bölgelerde turizm faaliyetlerinin afet öncesi canlılığına kavuşturulmasına yönelik yatırımlara öncelik tanınacaktır.

- Orman yangınlarını önleyici tedbirlerin artırılması sağlanacak, yangınlarla mücadele amacıyla yapay zekâ uygulamalarıyla desteklenmiş karar destek sistemleri güçlendirilecek, kara ve hava taşıt filosunun artırılmasına devam edilecektir.
- Taşkın koruma ve kontrol yatırımları artırılabilecek ve taşkın hasarlarının kontrol altına alınması ve azaltılmasına yönelik taşkın erken uyarı sistemleri kurulacaktır.

Vergilemede adalet ve etkinlik

Vergilemede gönüllü uyum, öngörülebilirlik ve şeffaflık artırılabilecek, vergide adalet güçlendirilecek, geliri adil bir şekilde yeniden dağıtan ve vergiyi tabana yayan bir yaklaşımla gelirler artırılabilecektir.

- Vergi politikalarında büyüme ve sosyal adalet ilkeleri ekseninde yatırımı, istihdamı, üretimi, ihracatı ve rekabet ortamını destekleyen gelir politikalarının önceliklendirilmesine devam edilecektir.
- Kamu mali yönetiminde sürdürülebilir gelir kaynaklarının artırılması için vergi tabanının genişletilmesi ve vergilemede gönüllü uyumun artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.
- Vergi harcamaları analiz edilecek, etkin olmayan istisna, muafiyet ve indirimlere yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
- Vergilerin tam ve zamanında ödenmesinde etkili olan mükellef davranışları ve vergiye uyum sorunları analiz edilerek uyum düzeyini artırmaya katkı sağlayacak stratejiler geliştirilecektir.
- İzaha davet süreçlerinin dijital platformlar üzerinden yürütülmesi için gerekli altyapı oluşturulacak, izlenebilirliğin ve şeffaflığın artırılması sağlanacaktır.
- Vergi istatistikleri ve bu alandaki raporların daha kapsamlı bir şekilde yayımlanması sağlanacaktır.

Kayıt dışılıkla mücadele ve denetimlerde etkinlik

Kayıt dışılıkla mücadele kararlılıkla sürdürülecek, kurumsallaşmayı, verimliliği ve rekabet gücünü artırarak ekonominin daha sağlıklı, istikrarlı ve güçlü bir şekilde büyümesi sağlanacak, denetimlerde etkinlik artırılacaktır.

- Kayıt dışılıkla mücadele, teknolojik imkânlardan daha çok faydalanılarak tüm tarafların etkin katılımıyla yürütülecektir.
- Kayıt dışılığı azaltmaya yönelik denetim faaliyetlerine ve tahsilatta etkinliğin artırılmasına devam edilecektir.
- Prim tabanını genişletmek üzere kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ücretle mücadelede veri analizine dayalı risk odaklı denetim faaliyetleri artırılacaktır.
- Vergi kayıp ve kaçağı ile kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin önlenmesi, vergide adaletin sağlanması, vergiye gönüllü uyumun desteklenmesi amacıyla ileri analiz teknikleri ve araçları kullanılarak ilgili sektör ve alanlara ilişkin potansiyel riskler tespit edilecek ve önleyici veya sınırlandırıcı tedbirler alınması amacıyla kurumsal koordinasyon sağlanacaktır.
- Makro düzeyde kayıt dışı ekonomi boyutunun ölçülmesine ve vergi türleri bazında vergi açığı hesaplanmasına, kayıt dışı ekonomiyle mücadeleye ilişkin politika destekleyici analizlerin yapılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Dijital faaliyetlerdeki kayıt dışılığı kavrayacak ve yatırım ortamının cazibesini artıracak uygulamalar geliştirilecektir.
- Vergi kayıp ve kaçağı ile kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin önlenmesi için oluşturulan Risk Analizi Değerlendirme ve Araştırma (RADAR) Sistemi; mali ve ekonomik verilerin entegrasyonu ve bu verilerin sektörel ve mükellef bazlı risk senaryolarını beslemesi suretiyle geliştirilecektir.
- Vergi kaçakçılığı fiillerinin tespitine yönelik yapay zekâ imkânlarından yararlanmak suretiyle vergi kaçakçılığını besleyen sahte belge kullanımı önlenecektir.
- Vergi denetiminde vergiye tabi işlemlerin doğruluğunun

tespitinde üçüncü taraf idari verilerden daha etkin yararlanılacaktır.

- Fiili saha vergi denetimlerinin artırılmasıyla vergi denetimi algısının mükelleflerde yerleşmesi sağlanacak, bu suretle mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu teşvik edilecek ve vergisel risk unsurlarının, dijital takip ve risk yaklaşımı ile izlenmesine devam edilecektir.

KİT yönetim reformu

Kamu işletmeciliğinde hesap verebilirliğinin güçlendirilmesi, şeffaflığının artırılması, ticari hayatın gerektirdiği şekilde faaliyetlerinin sürdürülmesi ile etkinlik ve verimliliğinin daha yüksek düzeylere çıkarılması sağlanacaktır.

- KİT'lerin faaliyetlerini makroekonomik, sektörel, sosyal politikalarla uyum içerisinde ve kamu maliyesinde sürdürülebilirliği destekleyen bir anlayışla etkin ve verimli bir şekilde sürdürmesi sağlanacak, KİT yönetim reformuna yönelik düzenlemeler hayata geçirilecektir.

Sosyal güvenlik sisteminin mali sürdürülebilirliği

Sosyal güvenlik sisteminin uzun vadeli mali sürdürülebilirliği güçlendirilecek, prim tabanı ve tahsilatı artırılabilecek, yeni çalışma biçimlerine uyum artırılabilecektir.

- Sosyal güvenlik sisteminde kişilerin daha çok istihdamda kalmasını teşvik eden, hakkaniyeti ve aktüeryal dengeyi önceleyen düzenlemeler hayata geçirilerek sistemin mali sürdürülebilirliği güçlendirecektir.
- Sosyal güvenlik sisteminin fiili ve yasal kapsamının genişletilmesi ve kapsamda yer almayan grupların sisteme girişlerinin sağlanması için farklı meslek ve gelir gruplarına yönelik uygulamalar geliştirilecek, sosyal güvenlik mevzuatı değişen işgücü piyasası koşullarına ve yeni nesil esnek çalışma şekillerine daha uyumlu hale getirilecektir.
- Akılcı ilaç kullanımı teşvik edilerek ilaç ve tedavi harcamaları rasyonelleştirilecektir.

- Prim borçlarının takip ve tahsilat süreçleri etkinleştirilecektir.
- Birinci basamak sağlık hizmetlerinin sağlık sistemi içerisindeki etkinliği artırılacak ve hizmet basamakları arasındaki entegrasyon güçlendirilecektir.
- Sağlık ürün ve hizmetlerinde talep kontrolü ve hizmet basamakları arasındaki entegrasyon güçlendirilerek hizmet basamaklarının uygun kullanımı sağlanacaktır.
- Sağlık hizmetlerinin geri ödemesinde risk analizine ve hizmet sunucularının davranışlarını dikkate alan denetim modelleri geliştirilecektir.
- Sosyal Güvenlik Kurumunun bilişim sistemleri güçlendirilecek, kurumlar arası veri paylaşımı artırılacak, uzun dönemli mali sürdürülebilirliğe ilişkin göstergelerin düzenli olarak izlenmesi sağlanacaktır.
- Sağlık Market Uygulamasının kapsamı genişletilerek ilaç ve medikal malzeme tedarik zinciri daha da güçlendirilecektir.
- Sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlamadan finansal sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla, veri analizi yoluyla geri ödeme kriterleri incelenecek, değer bazlı geri ödeme yöntemleri yaygınlaştırılacak ve yurtdışından temin edilen ilaçlar gibi hızlı artış gösteren gruplarda harcamaların etkinleştirilmesi sağlanacaktır.
- İstihdam teşviklerinden etkin olmayanlar sonlandırılacak, kadın, genç ve engellilere yönelik teşviklerin ağırlığı artırılarak teşvik sisteminin sade ve etkin bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

7. İş ve Yatırım Ortamı

Program döneminde kurala dayalı, öngörülebilir, şeffaf ve kolaylaştırıcı kamu politikaları çerçevesinde, iş ve yatırım ortamını iyileştirerek büyümeyi ve istihdamı desteklemek temel amaçtır. Bu dönemde nitelikli uluslararası doğrudan yatırımların ülkemize çekilmesine yönelik politikalar sürdürülecek, iç ve dış tasarrufların üretken alanlara yönlendirilmesiyle sermaye birikimi artırılabilecektir.

İş ve yatırım süreçlerinin iyileştirilmesi

Program döneminde şirket kurma ve tasfiye süreçlerinin iyileştirilmesi, bürokratik işlemlerin azaltılması, kolaylaştırılması, hızlandırılması ve maliyetlerin düşürülmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

- Yatırımlara ilişkin izin, lisans, ruhsat gibi işlemleri sonuçlandırma süreleri kısaltılacaktır.
- Şirket ve ticaret sicili işlemlerinde dijital uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.
- Yatırımlara ilişkin izin, lisans, ruhsat gibi işlemlerin çevrimiçi platforma taşınması sağlanacak ve kurumsal tek durak ofisler aracılığıyla süreçler kısaltılacaktır.
- Yatırımcıların faydalanması için uygun yatırım yerlerini içeren yatırım yeri envanteri oluşturulacaktır.
- Uluslararası doğrudan yatırımcılara kurulma aşamasında ve sonrasında verilecek destek hizmetlerinin bir model dâhilinde geliştirilmesi sağlanacaktır.
- Yabancı girişimci ve yatırımcılar ile nitelikli işgücünün çekilebilmesi için politika ve uygulamalar geliştirilecektir.

Düzenleyici çerçevenin iyileştirilmesi

İş ve yatırım ortamında düzenleyici çerçeve iyileştirilerek yatırımcı güveni, öngörülebilirlik ve istikrar artırılabilecektir.

- Yargılama süreçlerinin etkinleştirilmesi ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin daha da güçlendirilmesi sağlanacaktır.
- Yargıda ihtisaslaşmanın geliştirilmesi kapsamında hâkim ve savcılar ile bilirkişi ve arabulucuların nitelik ve nicelik açısından geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacak, ihtisas mahkemeleri güçlendirilecektir.
- İhtisas mahkemelerinin etki analizi yapılarak yeni ihtiyaç alanları belirlenecek ve yeni ihtisas mahkemeleri oluşturulacaktır.
- Kadastro mahkemelerindeki yargılamalar, makul sürede yargılanma hakkı çerçevesinde geliştirilecektir.

- İcra ve iflas mevzuatı günümüz şartları göz önüne alınmak suretiyle güncellenecektir.
- Mal ve hizmet ihracatını etkileyen yönleriyle AB dijital ekonomi düzenlemeleri doğrultusunda, Kişisel Verilerin Korunması Kanununun Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü başta olmak üzere AB müktesebatına uyum süreci tamamlanacaktır.
- Farklı idareler tarafından yürütülen piyasa gözetim ve denetim faaliyetlerinin toplulaştırılması, uygulama yeknesaklığının sağlanması ve mükerrerliklerin engellenmesi amacıyla Piyasa Gözetim ve Denetim Kurumu kurulacaktır.
- Fikri mülkiyet sisteminde toplumsal bilinci ve farkındalığı artırmak üzere hukuki altyapı güçlendirilecek, fikri mülkiyet haklarının oluşmasını destekleyen ekosistem geliştirilerek bu hakların ticarileştirilmesi hızlandırılacaktır.
- Yatırımlar için uzun vadeli öngörülebilirliği desteklemek üzere, mevzuatta yapılan düzenlemelerin geriye dönük sonuç doğurmamasını ya da mevcut yatırımların bu değişikliklerden rekabet dezavantajı oluşturacak şekilde etkilenmemelerine yönelik mevzuat çerçevesi güçlendirilecektir.

Rekabetçi yeni yatırımların tesisi

Öncelikli sektörler ve bölgesel koşullar dikkate alınarak özel kesim yatırımlarının artırılması amacıyla başta yeni girişimciler olmak üzere yatırımların finansman imkânları geliştirilecek, yatırım yeri arzı artırılacak ve yatırım yeri tahsis sistemi güçlendirilecektir.

- Ülke çapında yeni sanayi alanlarının tespitinin yapılması amacıyla Sanayi Alanları Master Planı çalışması tamamlanarak; sanayi alanlarının yaşam alanlarına erişilebilirlik, beşerî ve sosyal imkânlar gözetilerek geliştirilmesi, artırılması ve tahsis süreçlerinin kolaylaştırılması sağlanacaktır.
- Hazine arazileri uzun dönemli yatırım ihtiyaçları çerçevesinde çevresel ve sosyal etkiler dikkate alınarak bölgesel, sektörel ve ölçek bazında planlanarak yatırımcılara arz edilmek üzere ilana çıkarılacaktır.

- İmalat sanayiine yönelik büyük ölçekli ve stratejik yatırımların yatırım yeri tahsis süreçlerinin hızlandırılması amacıyla yeni tahsis modelleri geliştirilecektir.
- Uluslararası yatırımcıların yer temini taleplerini karşılayabilmek amacıyla rezerv sanayi alanlarının belirlenmesine yönelik pilot şehirler özelinde çalışmalar yapılacaktır.
- Yerli firmaların yabancı firma satın almaları veya ortak olmalarına yönelik mevcut destek programları geliştirilecektir.
- Yurt içine gelen ve yurt dışına giden uluslararası doğrudan yatırımların birbirini tamamlayıcılığı ve ekonomiye katkısının artırılması için çalışmalar yürütülecektir.

Yeşil, dijital ve tedarik zinciri odaklı yatırımların artırılması

Yeşil ve dijital dönüşümü destekleyecek nitelikte yatırımların artırılmasına yönelik işbirlikleri geliştirilerek küresel tedarik zincirine eklemlenme artırılabacaktır.

- Yeşil dönüşüme yönelik yatırımlarda yerli tedarik ekosistemi geliştirilerek yerelden tedarikin artırılması sağlanacaktır.
- Yeşil ve dijital dönüşüm ile tedarik zincirlerinin geliştirilmesi konularında Avrupa Birliği ile yeni bir diyalog mekanizması hayata geçirilecektir.
- KOBİ'lerin kurumsal kapasitesini güçlendirmek ve uluslararası doğrudan yatırımların tedarik zincirine dâhil olma imkânlarını artırmak amacıyla tedarikçi geliştirme programları oluşturulacaktır.
- Tedarik zincirlerinin güçlendirilmesini teminen, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik potansiyeli taşıyan, ulusal düzeyde önemi haiz kümelenme teşebbüsleri desteklenmeye devam edilecektir.

8.Merkezi Yönetim Bütçesi Ödenek Teklif Tavanları ve Bütçe Sürecine İlişkin Hususlar

5018 sayılı Kanununun 16 ncı maddesi gereğince, söz konusu Kanuna ekli (I) ve (II) sayılı cetvellerde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ve özel bütçeli idarelerin 2025, 2026 ve 2027 yıllarına ilişkin ödenek teklif tavanları Ek 2’de yer almaktadır.

2025, 2026 ve 2027 yılları bütçe teklifleri, kamu kurum ve kuruluşları tarafından 5018 sayılı Kanununun 15, 16, 17 ve 18 inci maddelerine uygun olarak çok yıllık bütçeleme anlayışı ile uyumlu bir şekilde hazırlanacaktır. Çok yıllık bütçelemenin başarılı bir şekilde sürdürülmesi, bütçe uygulamalarında kamu idareleri arasında gerekli işbirliği ve eşgüdümün sağlıklı bir şekilde yürütülmesine bağlı bulunmaktadır. Ayrıca, idarelerin bütçe tekliflerini hazırlarken 2024/7 sayılı Tasarruf Tedbirleri ile ilgili Cumhurbaşkanlığı Genelgesinde yer alan düzenlemelere uymaları gerekmektedir.

Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri ile özel bütçeli idareler, Bütçe Çağrısı ve eki Bütçe Hazırlama Rehberi ile Yatırım Genelgesi ve eki Yatırım Programı Hazırlama Rehberindeki esas ve usuller çerçevesinde 2025-2027 yıllarını kapsayan bütçe tekliflerini hazırlayarak 30 Eylül 2024 tarihine kadar Strateji ve Bütçe Başkanlığına teslim edeceklerdir.

EK 1:
Makroekonomi ve Kamu Maliyesine
İlişkin Temel Göstergeler ve Hedefler

Tablo 1.1: Temel Ekonomik Büyüklükler

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
BÜYÜME					
GSYH (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)	26.546	44.218	61.540	72.915	83.132
GSYH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	1.130	1.331	1.465	1.642	1.774
Kişi Başına Gelir (GSYH, Dolar)	13.243	15.551	17.028	18.990	20.420
GSYH Büyümesi ⁽¹⁾	5,1	3,5	4,0	4,5	5,0
Toplam Tüketim ⁽¹⁾	11,9	3,0	3,2	3,8	4,3
Kamu ⁽²⁾	4,8	2,2	2,3	2,9	3,9
Özel ⁽²⁾	12,7	3,2	3,4	4,0	4,4
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı ⁽¹⁾	8,4	3,0	3,5	4,2	4,7
Kamu ⁽²⁾	13,8	2,7	3,7	8,1	8,7
Özel ⁽²⁾	7,7	3,0	3,5	3,6	4,2
Toplam Yurtiçi Tasarruf / GSYH	26,5	27,0	27,8	28,2	29,0
Kamu	1,4	0,4	0,9	1,0	1,4
Özel	25,1	26,6	26,9	27,2	27,6
Toplam Tasarruf -Yatırım Farkı / GSYH ⁽³⁾	-3,4	-1,6	-2,0	-1,6	-1,3
Kamu	-2,6	-3,4	-2,3	-2,3	-2,1
Özel	-0,8	1,7	0,3	0,8	0,8
Toplam Nihai Yurtiçi Talep ⁽¹⁾	11,1	3,0	3,3	3,9	4,4
Net İhracatın Büyüme Katkısı	-3,1	1,0	0,2	0,2	0,3
İSTİHDAM					
Nüfus (Yıl Ortası, Bin Kişi) ⁽⁴⁾	85.326	85.592	86.026	86.447	86.856
İşgücüne Katılma Oranı (%)	53,3	54,5	55,0	55,5	56,0
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	31.632	32.668	33.200	34.098	34.941
İstihdam Oranı (%)	48,3	49,4	49,7	50,4	51,1
İşsizlik Oranı (%)	9,4	9,3	9,6	9,2	8,8
DIŞ TİCARET (GTS)					
İhracat (GTS tanımlı, fob) (Milyar Dolar) ⁽⁵⁾	255,6	264,0	279,6	296,1	319,6
İthalat (GTS tanımlı, cif) (Milyar Dolar) ⁽⁵⁾	362,0	345,0	369,0	390,6	417,5
Ham Petrol Fiyatı - Brent (Dolar/Varil)	82,5	84,9	83,8	81,4	79,6
Enerji İthalatı (Milyar Dolar)	69,1	69,4	71,9	72,8	74,5
Dış Ticaret Dengesi (GTS tanımlı, Milyar Dolar) ⁽⁵⁾	-106,3	-81,0	-89,4	-94,6	-97,9
Dış Ticaret Hacmi / GSYH (%) ⁽⁵⁾	54,7	45,8	44,3	41,8	41,6
CARİ İŞLEMLER DENGESİ					
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	55,9	59,6	63,6	68,7	74,1
Seyahat Gelirleri (Milyar Dolar)	49,5	53,0	56,1	61,5	66,4
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-45,0	-22,0	-28,6	-25,6	-22,6
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-4,0	-1,7	-2,0	-1,6	-1,3
Altın Hariç Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-19,3	-10,0	-15,8	-17,1	-16,8
Altın Hariç Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-1,7	-0,8	-1,1	-1,0	-0,9
ENFLASYON					
GSYH Deflatör Artışı, % Değişme	68,2	60,9	33,9	13,4	8,5
TÜFE Yıl Sonu, % Değişme	64,8	41,5	17,5	9,7	7,0

Not: GT: Gerçekleşme Tahmini

P: Program

(1) Zincirlenmiş hacim endeksi yüzde değişim

(2) Kamu ve özel ayrımında tüketim ve yatırım verileri Strateji ve Bütçe Başkanlığı hesaplamalarıdır.

(3) Toplam tasarruf-yatırım farkı ile cari işlemler açığı arasındaki fark, milli gelir hesaplamalarında ihracat ve ithalat ağırlıklı döviz kuru kullanılmadan kaynaklanmaktadır.

(4) SBB hesaplamalarıdır.

(5) TÜİK tarafından yayımlanan Genel Ticaret Sistemi (GTS) ile uyumlu dış ticaret istatistiklerini göstermektedir.

Tablo 1.2: Kamu Kesimi Genel Dengesi ⁽¹⁾

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
	(Milyar TL)				
Kamu Kesimi Genel Dengesi (KKGD)	-1.491,1	-2.177,1	-1.688,9	-1.909,5	-1.886,3
Genel Devlet	-1.375,9	-2.114,9	-1.754,9	-1.874,1	-1.871,5
Merkezi Yönetim Bütçesi	-1.380,4	-2.148,5	-1.930,7	-2.060,7	-2.039,1
Mahalli İdareler	-93,2	-89,6	-0,3	-32,4	-85,3
Bütçe Dışı Fonlar	12,1	2,5	3,1	7,0	8,8
İşsizlik Sigortası Fonu	72,6	130,7	169,2	190,9	213,8
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-98,9	-248,8	-305,4	-351,5	-409,2
Genel Sağlık Sigortası	114,6	248,8	305,4	351,5	409,2
Döner Sermayeli Kuruluşlar	-2,5	-9,9	3,7	21,2	30,3
KİT'ler	-115,3	-62,2	66,0	-35,5	-14,7
Faiz Giderleri Hariç KKGD	-761,3	-776,6	369,3	434,5	700,7
Faiz Gideri ve Özelleştirme Geliri Hariç KKGD	-769,8	-796,6	339,3	404,5	670,7
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Kamu Kesimi Genel Dengesi	-5,6	-4,9	-2,7	-2,6	-2,3
Genel Devlet	-5,2	-4,8	-2,9	-2,6	-2,3
Merkezi Yönetim Bütçesi	-5,2	-4,9	-3,1	-2,8	-2,5
Mahalli İdareler	-0,4	-0,2	0,0	0,0	-0,1
Bütçe Dışı Fonlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,4	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
Genel Sağlık Sigortası	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KİT'ler	-0,4	-0,1	0,1	0,0	0,0
Faiz Giderleri Hariç KKGD	-2,9	-1,8	0,6	0,6	0,8
Faiz Gideri ve Özelleştirme Geliri Hariç KKGD	-2,9	-1,8	0,6	0,6	0,8

(1) Kamu kesimi; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları ile GSS, fonlar, döner sermayeler, İşsizlik Sigortası Fonu ve KİT'lerden oluşmaktadır.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

Tablo 1.3: Program Tanımlı Kamu Kesimi Genel Dengesi ⁽¹⁾

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
	(Milyar TL)				
Kamu Kesimi	-1.096,9	-1.328,0	-92,6	-27,2	144,5
Genel Devlet	-994,2	-1.285,9	-169,9	8,1	157,4
Merkezi Yönetim Bütçesi	-954,0	-1.245,1	-294,0	-88,4	91,1
Mahalli İdareler	-86,1	-65,3	38,0	-34,1	-93,9
Bütçe Dışı Fonlar	11,8	2,0	2,5	6,2	7,9
İşsizlik Sigortası Fonu	27,7	43,7	90,8	114,4	133,7
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-98,9	-248,8	-305,4	-351,5	-409,2
Genel Sağlık Sigortası	114,6	248,8	305,4	351,5	409,2
Döner Sermayeli Kuruluşlar	-9,3	-21,2	-7,2	10,0	18,5
KİT'ler	-102,7	-42,2	77,3	-35,3	-12,8
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Kamu Kesimi	-4,1	-3,0	-0,2	0,0	0,2
Genel Devlet	-3,7	-2,9	-0,3	0,0	0,2
Merkezi Yönetim Bütçesi	-3,6	-2,8	-0,5	-0,1	0,1
Mahalli İdareler	-0,3	-0,1	0,1	0,0	-0,1
Bütçe Dışı Fonlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
İşsizlik Sigortası Fonu	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	-0,4	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
Genel Sağlık Sigortası	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5
Döner Sermayeli Kuruluşlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KİT'ler	-0,4	-0,1	0,1	0,0	0,0

(1) Faiz gelirleri ve giderleri, özelleştirme gelirleri, kamu bankaları kâr payları ve bazı özelliikli gelirler ile giderler hariç tutularak hesaplanmaktadır.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

Tablo 1.4: Kamu Kesimine İlişkin Diğer Göstergeler

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Kamu Harcanabilir Geliri	10,8	11,0	11,0	11,1	11,4
Kamu Tüketimi	-9,3	-10,6	-10,1	-10,1	-10,0
Kamu Tasarrufu	1,4	0,4	0,9	1,0	1,4
Kamu Yatırımı	-4,1	-3,7	-3,2	-3,3	-3,5
Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	-2,6	-3,4	-2,3	-2,3	-2,1
Toplam Kamu Kesimi Özelleştirme Geliri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vergi Yüğü (Sosyal Güvenlik Primleri Dâhil) (1)	23,0	23,8	24,1	24,2	24,2
Vergi Yüğü (Sosyal Güvenlik Primleri Hariç) (1)	17,2	17,4	18,3	18,3	18,3
AB Tanımlı Genel Devlet Borç Stoku	29,3	25,6	25,3	25,1	24,8

(1) Red ve iadeler hariçtir.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

Tablo 1.5: Genel Devlet Dengesi ⁽¹⁾

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
	(Milyar TL)				
Gelirler	8.031,9	14.096,9	19.263,2	22.842,2	26.094,9
Vergiler	4.528,4	7.687,7	11.242,0	13.326,5	15.186,3
Vergi Dışı Normal Gelirler	351,6	841,2	1.020,2	1.349,9	1.637,0
Faktör Gelirleri	1.196,6	1.965,9	2.383,8	2.702,5	3.020,0
Sosyal Fonlar	1.946,7	3.582,1	4.587,2	5.433,4	6.221,6
Özelleştirme Gelirleri	8,5	20,0	30,0	30,0	30,0
Harcamalar	9.407,7	16.211,8	21.018,1	24.716,3	27.966,4
Faiz Dışı Harcamalar	8.712,7	14.860,3	18.995,0	22.394,9	25.405,4
Cari Harcamalar	3.672,9	6.769,1	8.888,5	10.484,9	11.861,3
Yatırım Harcamaları	807,1	1.421,0	1.557,2	1.932,4	2.259,5
Transfer Harcamaları	4.232,7	6.670,3	8.549,4	9.977,6	11.284,6
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Harcamaları	695,0	1.351,5	2.023,1	2.321,4	2.561,0
Genel Devlet Dengesi	-1.375,9	-2.114,9	-1.754,9	-1.874,1	-1.871,5
Faiz Giderleri Hariç Denge	-680,9	-763,4	268,2	447,4	689,5
Özelleştirme Gelirleri Hariç Denge	-1.384,4	-2.134,9	-1.784,9	-1.904,1	-1.901,5
Faiz Gid. ve Özelleştirme Gel. Hariç Denge	-689,4	-783,4	238,2	417,4	659,5
	(GSYH'ya Oran, Yüzde)				
Gelirler	30,3	31,9	31,3	31,3	31,4
Vergiler	17,1	17,4	18,3	18,3	18,3
Vergi Dışı Normal Gelirler	1,3	1,9	1,7	1,9	2,0
Faktör Gelirleri	4,5	4,4	3,9	3,7	3,6
Sosyal Fonlar	7,3	8,1	7,5	7,5	7,5
Özelleştirme Gelirleri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Harcamalar	35,4	36,7	34,2	33,9	33,6
Faiz Dışı Harcamalar	32,8	33,6	30,9	30,7	30,6
Cari Harcamalar	13,8	15,3	14,4	14,4	14,3
Yatırım Harcamaları	3,0	3,2	2,5	2,7	2,7
Transfer Harcamaları	15,9	15,1	13,9	13,7	13,6
Stok Değişim Fonu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Faiz Harcamaları	2,6	3,1	3,3	3,2	3,1
Genel Devlet Dengesi	-5,2	-4,8	-2,9	-2,6	-2,3
Faiz Giderleri Hariç Denge	-2,6	-1,7	0,4	0,6	0,8
Özelleştirme Gelirleri Hariç Denge	-5,2	-4,8	-2,9	-2,6	-2,3
Faiz Gid. ve Özelleştirme Gel. Hariç Denge	-2,6	-1,8	0,4	0,6	0,8

(1) Genel devlet; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları, genel sağlık sigortası, fonlar, döner sermayeler ve İşsizlik Sigortası Fonundan oluşmaktadır.

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

Tablo 1.6: Merkezi Yönetim Bütçesi

	2023	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
(Milyar TL)					
Harcamalar	6.588,0	11.213,1	14.731,0	17.300,0	19.496,8
Faiz Hariç Harcamalar	5.913,4	9.915,4	12.781,0	15.017,7	16.977,9
Personel Giderleri	1.324,6	2.678,3	3.478,5	4.103,6	4.677,6
Sosyal Güvenlik Kur. Devlet Primi Gid.	185,8	332,7	432,2	530,9	605,4
Mal ve Hizmet Alımları	453,9	772,8	1.023,6	1.157,9	1.257,0
Cari Transferler	2.373,8	4.011,4	5.813,4	6.955,0	7.933,9
Sermaye Giderleri	544,0	1.092,6	1.102,6	1.312,5	1.496,4
Sermaye Transferleri	858,3	724,1	320,9	315,7	313,4
Borç Verme	173,0	303,4	306,1	305,1	314,5
Yedek Ödenekler	0,0	0,0	303,7	336,9	379,7
Faiz Giderleri	674,6	1.297,8	1.950,0	2.282,2	2.518,9
Gelirler	5.207,6	9.064,7	12.800,3	15.239,2	17.457,7
Genel Bütçe Vergi Gelirleri	4.501,1	7.605,5	11.138,8	13.197,5	15.046,9
Diğer Gelirler	706,5	1.459,2	1.661,6	2.041,7	2.410,8
Bütçe Dengesi	-1.380,4	-2.148,5	-1.930,7	-2.060,7	-2.039,1
Faiz Dışı Denge	-705,8	-850,7	19,3	221,5	479,8
Program Tanımlı Harcamalar	5.913,4	9.915,3	12.781,0	15.017,7	16.977,8
Program Tanımlı Gelirler	4.959,4	8.670,3	12.487,0	14.929,3	17.069,0
Program Tanımlı Denge	-954,0	-1.245,1	-294,0	-88,4	91,1
(GSYH'ya Oran, Yüzde)					
Harcamalar	24,8	25,4	23,9	23,7	23,5
Faiz Hariç Harcamalar	22,3	22,4	20,8	20,6	20,4
Personel Giderleri	5,0	6,1	5,7	5,6	5,6
Sosyal Güvenlik Kur. Devlet Primi Gid.	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7
Mal ve Hizmet Alımları	1,7	1,7	1,7	1,6	1,5
Cari Transferler	8,9	9,1	9,4	9,5	9,5
Sermaye Giderleri	2,0	2,5	1,8	1,8	1,8
Sermaye Transferleri	3,2	1,6	0,5	0,4	0,4
Borç Verme	0,7	0,7	0,5	0,4	0,4
Yedek Ödenekler	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5
Faiz Giderleri	2,5	2,9	3,2	3,1	3,0
Gelirler	19,6	20,5	20,8	20,9	21,0
Genel Bütçe Vergi Gelirleri	17,0	17,2	18,1	18,1	18,1
Diğer Gelirler	2,7	3,3	2,7	2,8	2,9
Bütçe Dengesi	-5,2	-4,9	-3,1	-2,8	-2,5
Faiz Dışı Denge	-2,7	-1,9	0,0	0,3	0,6
Program Tanımlı Harcamalar	22,3	22,4	20,8	20,6	20,4
Program Tanımlı Gelirler	18,7	19,6	20,3	20,5	20,5
Program Tanımlı Denge	-3,6	-2,8	-0,5	-0,1	0,1

GT: Gerçekleşme tahmini

P: Program

EK 2:
Merkezi Yönetim Bütçesi (2025-2027)
Ödenek Teklif Tavanları

**GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ (1 SAYILI CETVEL)
2025 YILI BÜTÇESİ ÖDENEK TEKLİF TAVANLARI**

(TL)

İDARELER	PERSONEL GİDERLERİ	SOS. GÜV. DEV. PRİMİ GİD.	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ		FAİZ GİDERLERİ	CARİ TRANSFERLER		SERMAYE GİDERLERİ		SERMAYE TRANSFERLERİ		BORÇ VERME		YEDEK ÖDENEK	TOPLAM
			TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ	11.053.550.000	1.437.502.000	1.701.854.000	0	0	1.949.997.000	0	803.423.000	0	0	0	0	0	0	16.946.326.000
CUMHURBAŞKANLIĞI	2.784.216.000	163.119.000	9.857.811.000	0	0	2.370.000.000	0	1.753.000.000	0	0	0	0	0	0	16.928.146.000
ANAYASA MAHKEMESİ	443.413.000	45.592.000	250.883.000	0	0	26.578.000	0	23.000.000	0	0	0	0	0	0	789.466.000
YARGITAY	2.566.341.000	290.932.000	885.219.000	0	0	157.224.000	0	111.000.000	0	0	0	0	0	0	4.010.716.000
DANIŞTAY	1.846.200.000	193.506.000	220.923.000	0	0	60.414.000	0	68.000.000	0	0	0	0	0	0	2.389.043.000
HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU	901.380.000	84.163.000	156.424.000	0	0	3.236.000	0	42.000.000	0	0	0	0	0	0	1.187.203.000
SAYIŞTAY	2.334.045.000	259.260.000	284.596.000	0	0	44.104.000	0	337.500.000	0	0	0	0	0	0	3.259.505.000
ADALET BAKANLIĞI	170.804.203.000	19.356.118.000	55.271.494.000	0	0	653.264.000	0	24.552.652.000	5.198.000.000	0	0	0	0	0	270.637.731.000
MİLLÎ SAVUNMA BAKANLIĞI	273.553.471.000	32.266.666.000	305.086.826.000	11.000.000.000	0	9.824.919.000	0	3.167.308.000	1.000.000.000	0	0	0	0	0	623.899.190.000
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	55.756.297.000	11.017.387.000	10.471.033.000	0	0	4.358.162.000	0	12.580.000.000	7.353.150.000	2.218.815.000	0	0	0	0	96.401.694.000
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	16.752.212.000	1.373.716.000	6.616.144.000	0	0	12.383.224.000	0	1.905.100.000	0	0	0	5.310.000	0	0	39.035.706.000
HAZINE VE MALİYE BAKANLIĞI	23.051.411.000	2.558.431.000	46.164.380.000	0	1.950.000.000.000	3.824.962.005.000	0	2.452.000.000	169.308.000	19.897.719.000	0	252.456.710.000	0	0	6.121.542.656.000
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI	1.030.744.599.000	131.441.299.000	116.553.046.000	0	0	31.275.568.000	0	141.254.495.000	66.547.016.000	446.533.000	0	0	0	0	1.451.715.540.000
SAĞLIK BAKANLIĞI	566.841.948.000	67.251.196.000	189.921.652.000	0	0	3.168.333.000	0	190.032.000.000	47.139.093.000	168.000.000	0	0	0	0	1.017.383.129.000
ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI	3.321.325.000	517.644.000	203.959.000	0	0	14.450.193.000	0	125.669.100.000	466.050.000	0	0	0	0	0	144.162.221.000
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	53.280.882.000	8.825.531.000	20.001.851.000	0	0	319.632.263.000	0	5.259.800.000	1.969.000.000	10.300.000	0	0	0	0	407.010.627.000
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	1.124.850.000	142.999.000	32.227.233.000	0	0	171.824.000	0	135.541.000	0	0	0	154.000.000	0	0	33.956.447.000
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	14.588.536.000	1.826.209.000	2.355.304.000	0	0	4.243.020.000	0	13.580.000.000	1.340.000.000	1.768.756.000	0	0	0	0	38.361.825.000
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	3.538.352.000	433.820.000	604.389.000	0	0	33.472.158.000	0	3.107.084.000	2.713.307.000	5.051.694.000	0	18.435.739.000	301.307.000	0	64.643.236.000
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI	15.571.414.000	2.071.366.000	966.471.000	0	0	8.196.329.000	0	29.794.713.000	22.400.806.000	26.060.329.000	0	80.000.000	0	0	82.740.622.000
TİCARET BAKANLIĞI	17.272.974.000	2.003.300.000	1.809.023.000	0	0	33.318.221.000	0	1.769.800.000	325.000.000	0	0	0	0	0	56.173.318.000
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	2.771.887.000	398.164.000	2.094.589.000	0	0	178.402.634.000	0	12.508.000.000	0	7.900.000.000	2.500.000.000	27.847.000.000	0	0	231.922.274.000
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI	58.970.677.000	7.671.413.000	3.653.232.000	0	0	139.852.049.000	0	9.829.397.000	1.712.543.000	2.631.723.000	261.000.000	1.215.761.000	410.000.000	0	223.824.252.000
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	224.474.000	28.678.000	31.462.000	0	0	4.164.000	0	92.000.000	0	0	0	0	0	0	380.778.000
MİLLÎ İSTİHBARAT TEŞKİLATI BAŞKANLIĞI	15.842.855.000	1.049.835.000	5.003.771.000	0	0	0	0	7.000.000.000	700.000.000	0	0	0	0	0	28.896.461.000
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	193.701.811.000	17.922.126.000	40.060.354.000	0	0	70.333.000	0	9.508.000.000	4.550.000.000	0	0	0	0	0	261.262.624.000
SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI	8.633.684.000	898.685.000	5.332.202.000	0	0	21.737.000	0	1.880.000.000	188.000.000	0	0	0	0	0	16.766.308.000
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	302.167.835.000	38.183.832.000	40.523.233.000	0	0	143.643.000	0	35.408.000.000	10.641.000.000	0	0	0	0	0	416.426.543.000
DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	110.056.770.000	13.893.319.000	3.885.282.000	0	0	512.782.000	0	1.771.000.000	350.000.000	0	0	0	0	0	130.119.153.000
AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI	6.315.559.000	741.731.000	791.968.000	0	0	10.901.228.000	0	4.270.300.000	694.070.000	226.730.650.000	225.700.000.000	714.824.000	0	0	250.466.260.000
GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI	32.491.789.000	4.056.863.000	4.166.089.000	0	0	146.066.000	0	6.658.832.000	401.684.000	0	0	0	0	0	47.519.639.000
TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	8.670.357.000	1.353.664.000	188.974.000	0	0	34.775.000	0	924.387.000	0	0	0	0	0	0	11.172.157.000
METEOROLOJİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.124.203.000	323.138.000	175.627.000	0	0	1.105.458.000	0	1.145.000.000	112.500.000	0	0	0	0	0	4.873.426.000
GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI	10.300.404.000	1.993.900.000	3.324.325.000	0	0	15.400.903.000	0	5.174.000.000	40.000.000	12.000.000	0	0	0	0	36.205.532.000
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI	421.202.000	53.032.000	155.792.000	0	0	6.124.968.000	0	22.000.000	0	20.260.000	0	0	0	0	6.797.254.000
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI	825.611.000	122.394.000	156.670.000	0	0	3.131.000	0	110.000.000	0	0	0	0	0	0	1.217.806.000
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI	1.062.210.000	106.552.000	4.927.096.000	0	0	9.156.000	0	50.000.000	0	0	0	0	0	0	6.155.014.000
MİLLÎ SARAYLAR İDARESİ BAŞKANLIĞI	1.917.226.000	305.463.000	186.353.000	0	0	4.500.000	0	700.000.000	0	0	0	0	0	0	3.113.542.000
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI	918.746.000	107.266.000	321.777.000	0	0	14.006.000	0	247.000.000	0	1.439.357.000	0	0	0	303.722.287.000	306.770.439.000
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	3.070.614.000	374.693.000	536.056.000	0	0	860.999.737.000	0	185.800.000	0	369.600.000	10.000.000	0	0	0	865.536.500.000
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANLIĞI	107.935.000	12.491.000	189.526.000	0	0	24.911.000	0	18.000.000	0	52.600.000	0	0	0	0	405.463.000
GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ TOPLAMI	3.028.727.468.000	373.156.995.000	917.314.893.000	11.000.000.000	1.950.000.000.000	5.518.497.217.000	0	655.899.232.000	176.010.527.000	294.778.336.000	228.471.000.000	300.909.344.000	711.307.000	303.722.287.000	13.343.005.772.000

* Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarına, özel bütçeli idarelere yapılacak hizmetler dahil edilmemiştir.

** Deprem Kapsamındaki Ödenek" sütunlarında yer alan tutarlar "Toplam Ödenek"lere dahil olup sadece bilgi amaçlı olarak ayrıca gösterilmektedir.

İDARELER	PERSONEL GİDERLERİ	SOS. GÜV. DEV. PRİMİ GİD.	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ		FAİZ GİDERLERİ	CARİ TRANSFERLER		SERMAYE GİDERLERİ		SERMAYE TRANSFERLERİ		BORÇ VERME		YEDEK ÖDENEK	TOPLAM
			TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		
TRABZON ÜNİVERSİTESİ	859.192.000	107.615.000	92.336.000	0	0	26.467.000	0	305.000.000	0	0	0	0	0	0	1.390.610.000
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ	567.956.000	72.931.000	105.198.000	0	0	13.380.000	0	120.000.000	0	0	0	0	0	0	879.465.000
KAHRAMANMARAŞ İSTİKLAL ÜNİVERSİTESİ	302.101.000	36.691.000	52.909.000	0	0	5.734.000	0	300.000.000	0	0	0	0	0	0	697.435.000
ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	1.642.551.000	232.174.000	262.410.000	0	0	47.305.000	0	295.357.000	0	0	0	0	0	0	2.479.797.000
İSPARTA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ	1.308.710.000	168.939.000	118.019.000	0	0	35.495.000	0	205.000.000	0	0	0	0	0	0	1.836.163.000
AFYONKARAHİSAR SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	1.595.739.000	192.527.000	86.977.000	0	0	403.355.000	0	630.000.000	0	0	0	0	0	0	2.908.598.000
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU	3.159.284.000	400.027.000	425.809.000	0	0	112.018.000	0	1.028.900.000	36.000.000	0	0	0	0	0	5.126.038.000
ÖLÇME SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞI	3.154.888.000	124.109.000	2.524.939.000	0	0	8.614.000	0	9.907.000	0	0	0	0	0	0	5.822.457.000
SAVUNMA SANAYİ BAŞKANLIĞI	833.688.000	101.016.000	82.611.000	0	0	18.466.000	0	101.900.000	0	0	0	0	0	0	1.137.681.000
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU	95.835.000	15.931.000	32.902.000	0	0	7.598.000	0	14.000.000	0	0	0	0	0	0	166.266.000
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ	34.861.000	3.866.000	25.010.000	0	0	4.204.000	0	14.000.000	0	0	0	0	0	0	81.941.000
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ	35.657.000	4.043.000	25.348.000	0	0	4.056.000	0	19.000.000	0	0	0	0	0	0	88.104.000
TÜRK DİL KURUMU	93.810.000	13.359.000	39.757.000	0	0	25.927.000	0	18.800.000	0	0	0	0	0	0	191.653.000
TÜRK TARİH KURUMU	135.744.000	19.826.000	27.095.000	0	0	35.568.000	0	60.500.000	0	0	0	0	0	0	278.733.000
TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA KURUMU	8.221.363.000	1.589.190.000	4.058.631.000	0	0	8.330.151.000	0	5.250.008.000	0	18.714.460.000	0	0	0	0	46.163.803.000
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ	69.178.000	12.699.000	25.759.000	0	0	66.191.000	0	18.000.000	0	0	0	0	0	0	191.827.000
KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	27.227.802.000	6.258.600.000	24.002.819.000	0	0	94.963.149.000	0	197.000.000.000	5.902.789.000	0	0	0	0	0	349.452.370.000
DEVLET TİYATROLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.919.727.000	362.421.000	449.078.000	0	0	76.173.000	0	200.000.000	0	0	0	0	0	0	4.007.399.000
DEVLET OPERA VE BALESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	3.039.698.000	329.803.000	282.265.000	0	0	140.106.000	0	120.000.000	0	0	0	0	0	0	3.911.872.000
ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	23.073.070.000	4.383.371.000	7.907.628.000	0	0	774.129.000	0	6.800.000.000	30.000.000	656.032.000	0	1.900.100.000	0	0	45.494.330.000
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.221.294.000	330.672.000	602.237.000	0	0	479.162.000	0	997.000.000	300.000.000	0	0	0	0	0	4.630.365.000
TÜRKİYE HUDUT VE SAHİLLER SAĞLIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	673.790.000	95.387.000	59.345.000	0	0	18.503.000	0	65.002.000	0	0	0	0	0	0	912.027.000
MADEN TETKİK VE ARAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.512.515.000	395.700.000	304.918.000	0	0	187.495.000	0	3.400.000.000	0	0	0	326.000.000	0	0	7.126.628.000
SİVİL HAVACILIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	488.271.000	45.431.000	72.981.000	0	0	67.528.000	0	50.000.000	0	0	0	0	0	0	724.211.000
TÜRK AKREDİTASYON KURUMU	211.882.000	25.759.000	107.507.000	0	0	4.293.000	0	45.000.000	0	0	0	0	0	0	394.441.000
TÜRK STANDARDLARI ENSTİTÜSÜ	3.534.332.000	722.280.000	475.453.000	0	0	69.988.000	0	910.000.000	0	0	0	0	0	0	5.712.053.000
TÜRK PATENT VE MARKA KURUMU	576.644.000	65.615.000	142.260.000	0	0	205.964.000	0	115.538.000	0	0	0	0	0	0	1.106.021.000
KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİ GELİŞTİRME VE DESTEKLEME İDARESİ B	2.215.852.000	335.208.000	345.328.000	0	0	5.227.029.000	0	97.000.000	0	0	0	2.944.896.000	0	0	11.165.313.000
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI	629.966.000	72.696.000	304.269.000	0	0	2.158.968.000	0	56.000.000	0	40.000.000	0	0	0	0	3.261.899.000
GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ	344.187.000	67.664.000	86.631.000	0	0	2.701.000	0	76.101.000	0	603.540.000	0	0	0	0	1.180.824.000
ÖZELLEŞTİRME İDARESİ BAŞKANLIĞI	268.288.000	35.616.000	25.455.000	0	0	25.966.000	0	6.701.000	1.000	0	0	0	0	0	362.026.000
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU	242.879.000	33.319.000	44.129.000	0	0	6.645.000	0	14.000.000	0	0	0	0	0	0	340.972.000
CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE TUTUKTEKLERİ İŞ YURTULARI KURUMU	835.504.000	49.859.000	12.422.687.000	0	0	244.000	0	5.969.502.000	834.000.000	0	0	0	0	0	19.277.796.000
MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU	155.539.000	34.457.000	34.463.000	0	0	142.000	0	4.467.000	0	0	0	0	0	0	229.068.000
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI	370.325.000	55.727.000	91.490.000	0	0	2.088.952.000	0	29.000.000	0	0	0	0	0	0	2.635.494.000
TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI	417.891.000	57.809.000	36.243.000	0	0	5.055.000	0	110.000.000	0	0	0	0	0	0	626.998.000
DOĞU ANADOLU PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	52.730.000	7.409.000	17.689.000	0	0	626.000	0	515.000	0	439.594.000	0	0	0	0	518.563.000
KONYA OVASI PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	68.975.000	10.458.000	23.701.000	0	0	1.739.000	0	9.149.000	0	518.320.000	0	0	0	0	632.342.000
DOĞU KARADENİZ PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	66.065.000	9.931.000	21.947.000	0	0	1.271.000	0	7.000.000	0	911.800.000	0	0	0	0	1.018.014.000
DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	26.655.566.000	4.753.174.000	3.714.278.000	0	0	542.129.000	0	161.354.600.000	9.099.100.000	590.000.000	0	0	0	0	197.609.747.000
TÜRKİYE SU ENSTİTÜSÜ	18.112.000	3.191.000	6.932.000	0	0	0	0	8.500.000	0	0	0	0	0	0	36.735.000
TÜRKİYE İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ KURUMU	1.111.807.000	130.582.000	491.885.000	0	0	29.360.000	0	94.104.000	0	0	0	0	0	0	1.857.738.000
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU	165.968.000	19.362.000	47.849.000	0	0	3.189.000	0	14.000.000	0	0	0	0	0	0	250.368.000
TÜRKİYE SAĞLIK ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI	199.336.000	30.499.000	90.000.000	0	0	3.931.000	0	205.000.000	0	1.200.000.000	0	0	0	0	1.728.766.000
HELAL AKREDİTASYON KURUMU	50.876.000	6.491.000	12.980.000	0	0	1.644.000	0	1.600.000	0	0	0	0	0	0	73.591.000
MADEN VE PETROL İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	667.622.000	90.892.000	189.558.000	0	0	2.739.127.000	0	100.000.000	0	0	0	4.289.000	0	0	3.791.488.000
TÜRKİYE UZAY AJANSI	50.861.000	5.753.000	61.709.000	0	0	35.430.000	0	5.000.000	0	2.186.200.000	0	0	0	0	2.344.953.000
KAPADOKYA ALAN BAŞKANLIĞI	97.787.000	24.939.000	77.593.000	0	0	51.000	0	173.000.000	0	0	0	0	0	0	373.370.000
TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ	96.740.000	14.454.000	168.437.000	0	0	4.219.000	0	16.000.000	0	0	0	0	0	0	299.850.000
TÜRKİYE ENERJİ, NÜKLEER VE MADEN ARAŞTIRMA KURUMU	890.663.000	116.786.000	273.761.000	0	0	478.852.000	0	799.205.000	0	310.000.000	0	0	0	0	2.869.267.000
ULUDAĞ ALAN BAŞKANLIĞI	21.705.000	4.152.000	15.041.000	0	0	29.000	0	32.000.000	0	0	0	0	0	0	72.927.000
KENTSEL DÖNÜŞÜM BAŞKANLIĞI	706.656.000	77.473.000	141.085.000	0	0	135.632.682.000	127.558.886.000	0	0	0	0	0	0	0	136.557.896.000
ÖZEL BÜTÇELİ İDARELER TOPLAMI	436.748.143.000	60.473.535.000	100.467.971.000	0	0	292.239.339.000	127.558.886.000	439.047.236.000	23.494.444.000	26.169.946.000	0	5.175.285.000	0	0	1.360.321.455.000

- "Deprem Kapsamındaki Ödenek" sütunlarında yer alan tutarlar "Toplam Ödenek"lere dahil olup sadece bilgi amaçlı ayrıca gösterilmektedir.

**GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ (1 SAYILI CETVEL)
2026 YILI BÜTÇESİ ÖDENEK TEKLİF TAVANLARI**

(TL)

İDARELER	PERSONEL GİDERLERİ	SOS. GÜV. DEV. PRİMİ GİD.	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ		FAİZ GİDERLERİ	CARİ TRANSFERLER		SERMAYE GİDERLERİ		SERMAYE TRANSFERLERİ		BORÇ VERME		YEDEK ÖDENEK	TOPLAM
			TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ	13.369.303.000	1.503.712.000	2.347.665.000	0	0	3.261.553.000	0	363.251.000	0	0	0	0	0	0	20.845.484.000
CUMHURBAŞKANLIĞI	3.090.442.000	181.060.000	11.182.600.000	0	0	2.688.400.000	0	1.987.900.000	0	0	0	0	0	0	19.130.402.000
ANAYASA MAHKEMESİ	514.993.000	52.979.000	284.321.000	0	0	28.905.000	0	27.375.000	0	0	0	0	0	0	908.573.000
YARGITAY	2.982.021.000	338.074.000	1.002.098.000	0	0	178.364.000	0	132.114.000	0	0	0	0	0	0	4.632.671.000
DANIŞTAY	2.145.019.000	224.853.000	249.966.000	0	0	68.523.000	0	80.935.000	0	0	0	0	0	0	2.769.296.000
HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU	1.047.339.000	97.795.000	177.301.000	0	0	3.664.000	0	49.989.000	0	0	0	0	0	0	1.376.088.000
SAVİTAY	2.799.337.000	311.315.000	335.303.000	0	0	52.480.000	0	582.000.000	0	0	0	0	0	0	4.080.435.000
ADALET BAKANLIĞI	198.806.383.000	22.529.855.000	62.626.636.000	0	0	739.740.000	0	29.222.813.000	3.447.948.000	0	0	0	0	0	313.925.427.000
MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	341.980.502.000	43.792.585.000	345.999.586.000	0	0	10.501.647.000	0	3.769.761.000	663.322.000	0	0	0	0	0	746.044.081.000
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	64.778.548.000	12.801.123.000	11.872.048.000	0	0	4.942.709.000	0	14.972.841.000	4.190.196.000	2.516.374.000	0	0	0	0	111.883.643.000
DİŞİŞLERİ BAKANLIĞI	19.464.191.000	1.596.132.000	7.500.439.000	0	0	13.219.317.000	0	2.267.469.000	0	0	6.022.000	0	0	0	44.053.570.000
HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI	25.114.892.000	2.763.206.000	50.337.362.000	0	2.282.245.451.000	4.263.337.033.000	0	2.918.395.000	112.306.000	21.996.294.000	0	252.563.152.000	0	0	6.901.275.785.000
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	1.207.994.048.000	166.386.192.000	133.246.948.000	0	0	36.245.537.000	0	168.122.513.000	44.142.100.000	508.621.000	0	0	0	0	1.712.503.859.000
SAGLIK BAKANLIĞI	674.195.756.000	79.859.926.000	215.039.960.000	0	0	3.504.949.000	0	226.177.987.000	25.537.897.000	199.955.000	0	0	0	0	1.198.978.533.000
ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI	3.859.403.000	601.533.000	231.309.000	0	0	16.184.169.000	0	149.572.618.000	309.141.000	0	0	0	0	0	170.449.032.000
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	61.915.418.000	10.256.563.000	22.718.896.000	0	0	539.525.056.000	0	6.260.267.000	1.306.081.000	12.259.000	0	0	0	0	640.688.459.000
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	1.307.018.000	166.164.000	33.749.797.000	0	0	192.155.000	0	161.322.000	0	0	0	174.653.000	0	0	35.751.109.000
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	16.949.258.000	2.121.999.000	2.671.132.000	0	0	4.702.599.000	0	16.163.052.000	888.851.000	2.096.958.000	0	0	0	0	44.704.998.000
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	4.111.202.000	504.074.000	685.439.000	0	0	39.838.151.000	0	3.698.082.000	1.799.796.000	6.012.578.000	0	13.425.108.000	199.864.000	0	68.274.634.000
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI	18.092.947.000	2.406.888.000	1.096.067.000	0	0	3.461.197.000	0	35.461.965.000	14.858.947.000	39.585.247.000	0	95.217.000	0	0	100.199.528.000
TİCARET BAKANLIĞI	20.069.135.000	2.327.667.000	2.051.283.000	0	0	37.774.205.000	0	2.106.434.000	215.580.000	0	0	0	0	0	64.328.724.000
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	3.220.686.000	462.696.000	2.375.485.000	0	0	203.485.014.000	0	14.887.147.000	0	8.402.659.000	1.658.305.000	31.145.000.000	0	0	263.978.687.000
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI	68.517.141.000	8.914.082.000	4.143.121.000	0	0	183.572.996.000	0	11.699.046.000	1.135.968.000	3.132.303.000	173.127.000	1.447.011.000	271.962.000	0	281.425.700.000
MİLLİ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	260.832.000	33.325.000	35.681.000	0	0	4.520.000	0	109.499.000	0	0	0	0	0	0	443.857.000
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI BAŞKANLIĞI	18.407.673.000	1.219.795.000	5.674.814.000	0	0	0	0	8.331.470.000	464.325.000	0	0	0	0	0	33.633.752.000
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	236.041.698.000	24.218.328.000	45.432.635.000	0	0	77.822.000	0	11.316.517.000	3.018.114.000	0	0	0	0	0	317.087.000.000
SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI	10.031.657.000	1.044.226.000	6.047.237.000	0	0	23.397.000	0	2.237.595.000	124.704.000	0	0	0	0	0	19.384.112.000
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	351.353.691.000	44.301.105.000	45.957.579.000	0	0	154.052.000	0	42.142.956.000	7.058.410.000	0	0	0	0	0	483.909.383.000
DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	130.070.395.000	16.339.929.000	4.405.927.000	0	0	581.202.000	0	2.107.862.000	232.163.000	0	0	0	0	0	153.505.315.000
AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI	7.338.034.000	861.856.000	898.177.000	0	0	12.352.148.000	0	5.082.554.000	460.392.000	200.036.480.000	200.000.000.000	810.687.000	0	0	227.379.936.000
GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI	39.417.163.000	4.923.231.000	4.724.792.000	0	0	166.090.000	0	7.925.409.000	266.446.000	0	0	0	0	0	57.156.685.000
TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	10.073.882.000	1.572.867.000	214.317.000	0	0	39.583.000	0	1.100.215.000	0	0	0	0	0	0	13.000.864.000
METEOROLOJİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.468.114.000	375.468.000	199.180.000	0	0	1.180.238.000	0	1.362.790.000	74.623.000	0	0	0	0	0	5.585.790.000
GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI	11.970.941.000	2.317.355.000	3.770.142.000	0	0	3.680.249.000	0	6.158.147.000	26.533.000	14.283.000	0	0	0	0	27.911.117.000
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI	489.439.000	61.628.000	176.680.000	0	0	6.535.874.000	0	26.185.000	0	24.114.000	0	0	0	0	7.313.920.000
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI	959.371.000	142.228.000	177.681.000	0	0	3.519.000	0	130.923.000	0	0	0	0	0	0	1.413.722.000
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI	1.234.207.000	123.808.000	5.587.808.000	0	0	10.423.000	0	59.511.000	0	0	0	0	0	0	7.015.757.000
MİLLİ SARAYLAR İDARESİ BAŞKANLIĞI	2.227.977.000	354.987.000	210.126.000	0	0	5.123.000	0	833.147.000	0	0	0	0	0	0	3.631.360.000
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI	1.067.548.000	124.646.000	364.930.000	0	0	15.944.000	0	293.981.000	0	1.699.287.000	0	0	0	336.882.593.000	340.448.929.000
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	3.567.757.000	435.381.000	607.922.000	0	0	1.164.320.968.000	0	221.141.000	0	439.902.000	6.633.000	0	0	0	1.169.593.071.000
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANLIĞI	125.402.000	14.515.000	214.943.000	0	0	26.647.000	0	21.424.000	0	62.605.000	0	0	0	0	465.536.000
GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ TOPLAMI	3.583.430.763.000	458.665.151.000	1.036.625.333.000	0	2.282.245.451.000	6.556.686.162.000	0	780.146.602.000	110.333.843.000	286.739.919.000	201.838.065.000	299.666.850.000	471.826.000	336.882.593.000	15.621.088.824.000

* Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarına, özel bütçeli idarelere yapılacak hazine yardımı dahil edilmemiştir.

** "Deprem Kapsamındaki Ödenek" sütunlarında yer alan tutarlar "Toplam Ödenek"lere dahil olup sadece bilgi amaçlı olarak ayrıca gösterilmektedir.

İDARELER	PERSONEL GİDERLERİ	SOS. GÜV. DEV. PRİMİ GİD.	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ		FAİZ GİDERLERİ	CARİ TRANSFERLER		SERMAYE GİDERLERİ		SERMAYE TRANSFERLERİ		BORÇ VERME		YEDEK ÖDENEK	TOPLAM
			TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ	659.931.000	84.748.000	119.306.000	0	0	15.180.000	0	142.825.000	0	0	0	0	0	0	1.021.990.000
KAHRAMANMARAŞ İSTİKLAL ÜNİVERSİTESİ	351.000.000	42.634.000	60.004.000	0	0	6.505.000	0	357.063.000	0	0	0	0	0	0	817.206.000
ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	1.908.319.000	269.798.000	297.601.000	0	0	53.665.000	0	351.537.000	0	0	0	0	0	0	2.880.920.000
İSPARTA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ	1.520.345.000	196.307.000	133.846.000	0	0	40.273.000	0	243.993.000	0	0	0	0	0	0	2.134.764.000
AFYONKARAHİSAR SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	1.854.053.000	223.717.000	98.641.000	0	0	458.947.000	0	749.832.000	0	0	0	0	0	0	3.385.190.000
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU	3.670.840.000	464.811.000	482.913.000	0	0	126.977.000	0	1.224.607.000	23.880.000	0	0	0	0	0	5.970.148.000
ÖLÇME SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞI	3.665.779.000	144.233.000	3.643.962.000	0	0	9.771.000	0	11.791.000	0	0	0	0	0	0	7.475.536.000
SAVUNMA SANAYİ BAŞKANLIĞI	968.725.000	117.383.000	93.690.000	0	0	20.963.000	0	121.282.000	0	0	0	0	0	0	1.322.043.000
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU	111.365.000	18.514.000	37.314.000	0	0	8.618.000	0	16.663.000	0	0	0	0	0	0	192.474.000
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ	40.507.000	4.492.000	28.364.000	0	0	4.768.000	0	16.663.000	0	0	0	0	0	0	94.794.000
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ	41.433.000	4.698.000	28.747.000	0	0	4.601.000	0	22.614.000	0	0	0	0	0	0	102.093.000
TÜRK DİL KURUMU	109.013.000	15.525.000	45.089.000	0	0	29.405.000	0	22.376.000	0	0	0	0	0	0	221.408.000
TÜRK TARİH KURUMU	157.746.000	23.041.000	30.729.000	0	0	40.332.000	0	72.008.000	0	0	0	0	0	0	323.856.000
TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİ ARAŞTIRMA KURUMU	9.554.625.000	1.847.068.000	4.470.233.000	0	0	9.081.572.000	0	6.248.612.000	0	20.662.118.000	0	0	0	0	51.864.228.000
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ	80.405.000	14.760.000	29.213.000	0	0	75.034.000	0	21.424.000	0	0	0	0	0	0	220.838.000
KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	31.643.582.000	7.273.928.000	27.221.774.000	0	0	114.369.603.000	0	239.084.331.000	3.937.218.000	0	0	0	0	0	419.593.218.000
DEVLET TİYATROLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	3.392.590.000	421.138.000	509.303.000	0	0	86.370.000	0	238.042.000	0	0	0	0	0	0	4.647.443.000
DEVLET OPERA VE BALESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	3.531.890.000	383.215.000	320.119.000	0	0	158.889.000	0	142.825.000	0	0	0	0	0	0	4.536.938.000
ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	26.813.760.000	5.094.167.000	8.499.465.000	0	0	878.075.000	0	8.093.428.000	19.900.000	749.627.000	0	2.160.533.000	0	0	52.289.055.000
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.581.174.000	384.260.000	683.001.000	0	0	543.421.000	0	1.186.639.000	198.997.000	0	0	0	0	0	5.378.496.000
TÜRKİYE HUDUD VE SAHİLLER SAĞLIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	782.909.000	110.840.000	67.304.000	0	0	20.993.000	0	77.366.000	0	0	0	0	0	0	1.059.412.000
MADEN TETKİK VE ARAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.919.247.000	459.825.000	345.810.000	0	0	212.656.000	0	4.046.714.000	0	0	0	3.317.436.000	0	0	7.984.252.000
SİVİL HAVACILIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	567.341.000	52.791.000	82.768.000	0	0	73.052.000	0	59.511.000	0	0	0	0	0	0	835.463.000
TÜRK AKREDİTASYON KURUMU	246.201.000	29.933.000	121.924.000	0	0	4.727.000	0	53.559.000	0	0	0	0	0	0	456.344.000
TÜRK STANDARDLARI ENSTİTÜSÜ	4.106.653.000	839.337.000	539.215.000	0	0	74.772.000	0	1.083.091.000	0	0	0	0	0	0	6.643.068.000
TÜRK PATENT VE MARKA KURUMU	670.031.000	76.245.000	161.338.000	0	0	221.144.000	0	137.514.000	0	0	0	0	0	0	1.266.272.000
KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİ GELİŞTİRME VE DESTEKLEME İDARESİ B	2.574.786.000	389.526.000	391.639.000	0	0	5.915.542.000	0	115.450.000	0	0	0	0	0	0	12.704.379.000
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI	731.997.000	84.476.000	345.064.000	0	0	2.304.304.000	0	66.652.000	0	47.608.000	0	0	0	0	3.580.101.000
GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ	399.995.000	78.642.000	98.249.000	0	0	3.056.000	0	90.576.000	0	718.339.000	0	0	0	0	1.388.857.000
ÖZELLEŞTİRME İDARESİ BAŞKANLIĞI	311.747.000	41.389.000	28.869.000	0	0	29.453.000	0	7.976.000	1.000	0	0	0	0	0	419.434.000
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU	282.230.000	38.720.000	50.047.000	0	0	7.522.000	0	16.663.000	0	0	0	0	0	0	395.182.000
CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE TUTUKTEKLERİ İŞ YURTLARI KURUMU	915.924.000	57.932.000	14.088.661.000	0	0	277.000	0	7.104.961.000	195.016.000	0	0	0	0	0	22.167.755.000
MESLEKİ VETERİNERLİK KURUMU	180.781.000	40.049.000	39.085.000	0	0	161.000	0	5.317.000	0	0	0	0	0	0	265.393.000
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI	430.331.000	64.761.000	103.759.000	0	0	2.356.743.000	0	34.516.000	0	0	0	0	0	0	2.990.110.000
TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI	485.598.000	67.181.000	41.103.000	0	0	5.735.000	0	130.923.000	0	0	0	0	0	0	730.540.000
DOĞU ANADOLU PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	61.279.000	8.612.000	20.613.000	0	0	711.000	0	613.000	0	523.210.000	0	0	0	0	614.486.000
KONYA OVASI PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	80.148.000	12.154.000	26.879.000	0	0	1.973.000	0	10.889.000	0	616.910.000	0	0	0	0	748.953.000
DOĞU KARADENİZ PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	76.778.000	11.543.000	24.890.000	0	0	1.442.000	0	8.331.000	0	1.085.234.000	0	0	0	0	1.208.218.000
DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	30.977.307.000	5.524.058.000	4.212.390.000	0	0	614.901.000	0	192.045.859.000	6.035.633.000	702.224.000	0	0	0	0	234.076.739.000
TÜRKİYE SU ENSTİTÜSÜ	21.047.000	3.709.000	7.862.000	0	0	0	0	10.117.000	0	0	0	0	0	0	42.735.000
TÜRKİYE İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ KURUMU	1.291.849.000	151.735.000	557.850.000	0	0	32.925.000	0	112.004.000	0	0	0	0	0	0	2.146.363.000
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU	192.855.000	22.500.000	54.266.000	0	0	3.606.000	0	16.663.000	0	0	0	0	0	0	289.890.000
TÜRKİYE SAĞLIK ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI	231.673.000	35.449.000	102.070.000	0	0	4.386.000	0	243.993.000	0	892.658.000	0	0	0	0	1.510.229.000
HELAL AKREDİTASYON KURUMU	59.124.000	7.545.000	14.721.000	0	0	1.866.000	0	1.904.000	0	0	0	0	0	0	85.160.000
MADEN VE PETROL İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	775.742.000	105.616.000	214.979.000	0	0	1.757.963.000	0	119.021.000	0	0	0	4.869.000	0	0	2.978.190.000
TÜRKİYE UZAY AJANSI	59.100.000	6.686.000	69.985.000	0	0	38.105.000	0	5.951.000	0	2.602.037.000	0	0	0	0	2.781.864.000
KAPADOKYA ALAN BAŞKANLIĞI	113.655.000	28.986.000	87.999.000	0	0	58.000	0	205.907.000	0	0	0	0	0	0	436.605.000
TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ	112.419.000	16.798.000	191.026.000	0	0	4.793.000	0	19.043.000	0	0	0	0	0	0	344.079.000
TÜRKİYE ENERJİ, NÜKLEER VE MADEN ARAŞTIRMA KURUMU	1.034.931.000	135.712.000	310.474.000	0	0	516.308.000	0	951.221.000	0	368.965.000	0	0	0	0	3.317.611.000
LULUDAĞ ALAN BAŞKANLIĞI	25.229.000	4.826.000	17.058.000	0	0	33.000	0	38.087.000	0	0	0	0	0	0	85.233.000
KENTSEL DÖNÜŞÜM BAŞKANLIĞI	821.061.000	90.017.000	160.006.000	0	0	212.369.283.000	203.000.000.000	117.377.000	0	0	0	0	0	0	213.440.367.000
ÖZEL BÜTÇELİ İDARELER TOPLAMI	507.389.054.000	70.273.674.000	114.120.542.000	0	0	394.813.460.000	203.000.000.000	527.171.377.000	15.356.266.000	28.968.930.000	0	5.482.838.000	0	0	1.648.219.875.000

*"Deprem Kapsamındaki Ödenek" sütunlarında yer alan tutarlar "Toplam Ödenek"lere dahil olup sadece bilgi amaçlı olarak ayrıca gösterilmektedir.

**GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ (1 SAYILI CETVEL)
2027 YILI BÜTÇESİ ÖDENEK TEKLİF TAVANLARI**

(TL)

İDARELER	PERSONEL GİDERLERİ	SOS. GÜV. DEV. PRİMİ GİD.	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ		FAİZ GİDERLERİ	CARİ TRANSFERLER		SERMAYE GİDERLERİ		SERMAYE TRANSFERLERİ		BORÇ VERME		YEDEK ÖDENEK	TOPLAM
			TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ	14.129.722.000	1.579.096.000	2.925.728.000	0	0	4.272.721.000	0	329.173.000	0	0	0	0	0	0	23.236.440.000
CUMHURBAŞKANLIĞI	3.399.476.000	199.164.000	12.133.000.000	0	0	2.917.200.000	0	2.156.900.000	0	0	0	0	0	0	20.805.740.000
ANAYASA MAHKEMESİ	580.491.000	59.739.000	308.558.000	0	0	30.766.000	0	31.211.000	0	0	0	0	0	0	1.010.765.000
YARGITAY	3.362.411.000	381.201.000	1.087.203.000	0	0	193.507.000	0	150.625.000	0	0	0	0	0	0	5.174.947.000
DANIŞTAY	2.418.495.000	253.536.000	271.159.000	0	0	74.336.000	0	92.275.000	0	0	0	0	0	0	3.109.801.000
HAKİMLER VE SAVCILAR KURULU	1.180.943.000	110.272.000	192.424.000	0	0	3.951.000	0	56.993.000	0	0	0	0	0	0	1.544.583.000
SAYIŞTAY	3.360.478.000	372.376.000	391.632.000	0	0	61.877.000	0	1.040.000.000	0	0	0	0	0	0	5.226.363.000
ADALET BAKANLIĞI	224.771.465.000	25.446.603.000	67.954.903.000	0	0	799.185.000	0	33.317.532.000	2.693.713.000	0	0	0	0	0	352.289.688.000
MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	396.216.130.000	52.474.241.000	375.565.988.000	0	0	11.091.340.000	0	4.297.983.000	518.221.000	0	0	0	0	0	839.645.682.000
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	73.037.470.000	13.968.298.000	12.885.628.000	0	0	5.364.382.000	0	17.070.847.000	3.273.595.000	2.731.407.000	0	0	0	0	125.058.032.000
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	21.946.869.000	1.799.734.000	8.140.523.000	0	0	13.952.942.000	0	2.585.188.000	0	0	0	6.537.000	0	0	48.431.793.000
HAZINE VE MALİYE BAKANLIĞI	28.316.736.000	3.115.678.000	53.669.946.000	0	2.518.903.057.000	4.772.100.119.000	0	3.327.323.000	87.739.000	23.602.340.000	0	258.038.824.000	0	0	7.661.074.023.000
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	1.376.386.950.000	188.178.909.000	149.418.444.000	0	0	41.186.677.000	0	191.679.948.000	34.486.061.000	563.094.000	0	0	0	0	1.947.414.022.000
SAĞLIK BAKANLIĞI	776.951.129.000	91.880.406.000	230.479.035.000	0	0	3.760.054.000	0	257.870.193.000	19.951.509.000	227.973.000	0	0	0	0	1.361.168.790.000
ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI	4.351.641.000	678.265.000	251.074.000	0	0	17.469.741.000	0	170.530.833.000	241.517.000	0	0	0	0	0	193.281.554.000
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	69.811.797.000	11.556.966.000	24.604.202.000	0	0	583.057.897.000	0	7.137.459.000	1.020.377.000	13.977.000	0	0	0	0	696.182.298.000
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	1.473.736.000	187.362.000	35.304.241.000	0	0	207.234.000	0	183.927.000	0	0	0	0	0	0	37.356.500.000
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	19.109.756.000	2.392.100.000	2.899.379.000	0	0	5.051.553.000	0	18.427.830.000	694.416.000	2.381.687.000	0	0	0	0	50.262.305.000
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	4.635.551.000	568.375.000	744.011.000	0	0	46.378.353.000	0	4.216.260.000	1.406.093.000	6.855.064.000	0	14.474.026.000	156.144.000	0	77.871.640.000
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI	20.400.624.000	2.713.909.000	1.189.726.000	0	0	3.662.553.000	0	40.430.919.000	11.608.569.000	52.148.416.000	0	108.559.000	0	0	120.654.706.000
TİCARET BAKANLIĞI	22.628.750.000	2.624.583.000	2.226.474.000	0	0	40.995.248.000	0	2.401.589.000	168.422.000	0	0	0	0	0	70.876.644.000
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	3.631.245.000	521.717.000	2.578.477.000	0	0	220.630.157.000	0	16.973.143.000	0	8.220.166.000	1.295.553.000	33.360.000.000	0	0	285.914.905.000
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI	77.253.345.000	10.050.889.000	4.497.155.000	0	0	202.108.376.000	0	13.338.325.000	887.475.000	3.571.204.000	135.256.000	1.649.767.000	212.471.000	0	312.469.061.000
MİLLİ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	294.110.000	37.577.000	38.730.000	0	0	4.800.000	0	124.842.000	0	0	0	0	0	0	500.059.000
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI BAŞKANLIĞI	20.755.733.000	1.375.391.000	6.159.747.000	0	0	0	0	9.498.881.000	362.755.000	0	0	0	0	0	37.789.752.000
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	271.497.094.000	28.819.912.000	49.314.980.000	0	0	83.539.000	0	12.902.194.000	2.357.906.000	0	0	0	0	0	362.617.719.000
SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI	11.311.283.000	1.177.428.000	6.563.979.000	0	0	24.796.000	0	2.551.128.000	97.425.000	0	0	0	0	0	21.628.614.000
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	396.418.858.000	49.806.083.000	49.884.781.000	0	0	162.965.000	0	48.048.054.000	5.514.390.000	0	0	0	0	0	544.320.741.000
DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	148.976.975.000	18.649.355.000	4.782.314.000	0	0	630.433.000	0	2.403.217.000	181.377.000	0	0	0	0	0	175.442.294.000
AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI	8.273.863.000	971.795.000	974.929.000	0	0	13.402.272.000	0	5.794.725.000	359.682.000	179.003.592.000	178.962.000.000	879.963.000	0	0	209.301.139.000
GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI	44.443.526.000	5.551.234.000	5.128.542.000	0	0	179.219.000	0	9.035.922.000	208.162.000	0	0	0	0	0	64.338.443.000
TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	11.358.545.000	1.773.502.000	232.631.000	0	0	42.727.000	0	1.254.377.000	0	0	0	0	0	0	14.661.782.000
METEOROLOJİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.782.893.000	423.363.000	216.201.000	0	0	1.245.737.000	0	1.553.746.000	58.300.000	0	0	0	0	0	6.221.940.000
GOÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI	13.497.946.000	2.612.956.000	4.092.314.000	0	0	3.992.983.000	0	7.021.030.000	20.729.000	16.284.000	0	0	0	0	31.233.513.000
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI	551.871.000	69.491.000	191.777.000	0	0	6.897.272.000	0	29.854.000	0	27.492.000	0	0	0	0	7.767.757.000
DEVLET ARŞİVLERİ BAŞKANLIĞI	1.081.736.000	160.372.000	192.864.000	0	0	3.782.000	0	149.268.000	0	0	0	0	0	0	1.588.022.000
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANLIĞI	1.991.650.000	139.603.000	6.065.292.000	0	0	11.252.000	0	67.849.000	0	0	0	0	0	0	7.675.646.000
MİLLİ SARAYLAR İDARESİ BAŞKANLIĞI	2.512.181.000	400.270.000	228.077.000	0	0	5.530.000	0	949.888.000	0	0	0	0	0	0	4.095.946.000
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI	1.203.732.000	140.548.000	396.115.000	0	0	17.211.000	0	335.175.000	0	1.922.089.000	0	0	379.663.358.000	0	383.678.228.000
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	4.022.797.000	490.919.000	659.865.000	0	0	1.476.263.200.000	0	252.127.000	0	501.541.000	5.182.000	0	0	0	1.482.190.449.000
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANLIĞI	141.394.000	16.368.000	233.311.000	0	0	28.145.000	0	24.426.000	0	71.377.000	0	0	0	0	515.021.000
GENEL BÜTÇE KAPSAMINDAKİ KAMU İDARELERİ TOPLAMI	4.089.871.397.000	523.729.586.000	1.125.075.359.000	0	2.518.903.057.000	7.478.366.032.000	0	889.643.179.000	86.198.433.000	281.857.703.000	180.397.991.000	308.517.676.000	368.615.000	379.663.358.000	17.595.627.347.000

* Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarına, özel bütçeli idarelere yapılacak hazine yardımı dahil edilmemiştir.

- "Deprem Kapsamındaki Ödenek" sütunlarında yer alan tutarlar "Toplam Ödenek"lere dahil olup sadece bilgi amaçlı olarak ayrıca gösterilmektedir.

İDARELER	PERSONEL GİDERLERİ	SOS. GÜV. DEV. PRİMİ GİD.	MAL VE HİZMET ALIM GİDERLERİ			CARİ TRANSFERLER		SERMAYE GİDERLERİ		SERMAYE TRANSFERLERİ		BORÇ VERME		YEDEK ÖDENEK	TOPLAM
			TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	FAİZ GİDERLERİ	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK	TOPLAM ÖDENEK	DEPREM KAPSAMINDAKİ ÖDENEK		
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ	2.924.866.000	349.607.000	354.055.000	0	0	88.847.000	0	151.496.000	0	0	0	0	0	0	3.868.871.000
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ	1.535.049.000	199.376.000	164.842.000	0	0	35.803.000	0	251.042.000	38.867.000	0	0	0	0	0	2.186.112.000
SAMSUN ÜNİVERSİTESİ	924.044.000	111.946.000	73.834.000	0	0	10.574.000	0	283.612.000	0	0	0	0	0	0	1.404.010.000
SİVAS BİLİM VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	356.307.000	35.770.000	82.293.000	0	0	3.551.000	0	237.472.000	0	0	0	0	0	0	715.393.000
TARSUS ÜNİVERSİTESİ	615.021.000	68.264.000	55.014.000	0	0	10.626.000	0	312.106.000	0	0	0	0	0	0	1.061.031.000
TRABZON ÜNİVERSİTESİ	1.125.446.000	140.970.000	113.668.000	0	0	32.577.000	0	413.880.000	0	0	0	0	0	0	1.826.541.000
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ	744.106.000	95.469.000	129.510.000	0	0	16.468.000	0	162.838.000	0	0	0	0	0	0	1.148.382.000
KAHRAMANMARAŞ İSTİKLAL ÜNİVERSİTESİ	395.763.000	48.069.000	65.132.000	0	0	7.057.000	0	407.095.000	0	0	0	0	0	0	923.116.000
ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	2.151.466.000	304.115.000	323.032.000	0	0	58.225.000	0	400.795.000	0	0	0	0	0	0	3.237.633.000
ISPARTA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ	1.714.017.000	221.018.000	145.284.000	0	0	43.687.000	0	278.182.000	0	0	0	0	0	0	2.402.188.000
AFYONKARAHİSAR SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	2.087.126.000	252.180.000	107.070.000	0	0	495.766.000	0	854.899.000	0	0	0	0	0	0	3.797.041.000
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU	4.139.085.000	524.103.000	524.180.000	0	0	137.705.000	0	1.396.200.000	18.656.000	0	0	0	0	0	6.721.273.000
ÖLÇME SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ BAŞKANLIĞI	4.133.389.000	162.633.000	3.456.264.000	0	0	10.598.000	0	13.444.000	0	0	0	0	0	0	7.776.328.000
SAVUNMA SANAYİ BAŞKANLIĞI	1.092.301.000	132.358.000	101.696.000	0	0	22.720.000	0	138.277.000	0	0	0	0	0	0	1.487.352.000
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU	125.575.000	20.877.000	40.503.000	0	0	9.352.000	0	18.998.000	0	0	0	0	0	0	215.305.000
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ	45.677.000	5.065.000	30.788.000	0	0	5.175.000	0	18.998.000	0	0	0	0	0	0	105.703.000
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ	46.722.000	5.298.000	31.204.000	0	0	4.993.000	0	25.783.000	0	0	0	0	0	0	114.000.000
TÜRK DİL KURUMU	122.924.000	17.507.000	48.942.000	0	0	31.916.000	0	25.511.000	0	0	0	0	0	0	246.800.000
TÜRK TARİH KURUMU	177.873.000	25.982.000	33.355.000	0	0	43.773.000	0	82.097.000	0	0	0	0	0	0	363.080.000
TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK ARAŞTIRMA KURUMU	10.772.714.000	2.082.678.000	4.788.520.000	0	0	9.682.028.000	0	7.124.172.000	0	22.121.256.000	0	0	0	0	56.571.368.000
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ	90.665.000	16.643.000	31.709.000	0	0	81.430.000	0	24.426.000	0	0	0	0	0	0	244.873.000
KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	35.679.370.000	8.201.782.000	29.547.969.000	0	0	119.158.006.000	0	272.664.603.000	3.075.814.000	0	0	0	0	0	465.251.730.000
DEVLET TİYATROLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	3.825.326.000	474.860.000	552.825.000	0	0	93.711.000	0	271.397.000	0	0	0	0	0	0	5.218.119.000
DEVLET OPERA VE BALESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	3.982.423.000	432.099.000	347.474.000	0	0	172.422.000	0	162.838.000	0	0	0	0	0	0	5.097.256.000
ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	30.233.850.000	5.743.973.000	9.000.713.000	0	0	952.840.000	0	9.227.484.000	15.547.000	820.198.000	2.351.671.000	0	0	0	58.330.729.000
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2.910.437.000	433.277.000	741.366.000	0	0	589.858.000	0	1.352.912.000	155.466.000	0	0	0	0	0	6.027.850.000
TÜRKİYE HUDUT VE SAHİLLER SAĞLIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	882.776.000	124.981.000	73.055.000	0	0	22.775.000	0	88.207.000	0	0	0	0	0	0	1.191.794.000
MADEN TETKİK VE ARAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	3.291.346.000	518.482.000	375.361.000	0	0	230.774.000	0	4.613.742.000	0	0	0	0	0	0	9.029.705.000
SİVİL HAVACILIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	639.718.000	59.527.000	89.841.000	0	0	77.595.000	0	67.849.000	0	0	0	0	0	0	934.530.000
TÜRK AKREDİTASYON KURUMU	277.609.000	33.752.000	132.343.000	0	0	5.060.000	0	61.064.000	0	0	0	0	0	0	509.828.000
TÜRK STANDARLARI ENSTİTÜSÜ	4.630.194.000	946.402.000	585.293.000	0	0	78.953.000	0	1.234.855.000	0	0	0	0	0	0	7.475.697.000
TÜRK PATENT VE MARKA KURUMU	755.499.000	85.972.000	175.125.000	0	0	234.045.000	0	156.783.000	0	0	0	0	0	0	1.407.424.000
KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİ GELİŞTİRME VE DESTEKLEME İDARESİ BAŞKANLIĞI	2.903.182.000	439.215.000	425.106.000	0	0	6.415.059.000	0	131.627.000	0	0	3.590.171.000	0	0	0	13.904.360.000
TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI BAŞKANLIĞI	825.377.000	95.253.000	374.548.000	0	0	2.431.967.000	0	75.991.000	0	54.279.000	0	0	0	0	3.857.415.000
GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ	451.004.000	88.675.000	106.645.000	0	0	3.310.000	0	103.267.000	0	818.993.000	0	0	0	0	1.571.894.000
ÖZELLEŞTİRME İDARESİ BAŞKANLIĞI	351.519.000	46.670.000	31.336.000	0	0	31.964.000	0	9.093.000	1.000	0	0	0	0	0	470.582.000
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU	318.236.000	43.661.000	54.324.000	0	0	8.150.000	0	18.998.000	0	0	0	0	0	0	443.369.000
CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE TUTUKTEKİLERİ İŞ YURTULARI KURUMU	985.571.000	62.369.000	15.292.586.000	0	0	301.000	0	8.100.512.000	152.357.000	0	0	0	0	0	24.441.339.000
MESLEKİ YETERLİLİK KURUMU	203.845.000	45.158.000	42.425.000	0	0	175.000	0	6.062.000	0	0	0	0	0	0	297.665.000
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI	485.230.000	73.024.000	112.626.000	0	0	2.552.194.000	0	39.353.000	0	0	0	0	0	0	3.262.427.000
TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI	547.529.000	75.753.000	44.615.000	0	0	6.220.000	0	149.268.000	0	0	0	0	0	0	823.385.000
DOĞU ANADOLU PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	69.103.000	9.712.000	21.775.000	0	0	771.000	0	699.000	0	596.521.000	0	0	0	0	698.581.000
KONYA OVASI PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	90.372.000	13.706.000	29.176.000	0	0	2.141.000	0	12.415.000	0	703.351.000	0	0	0	0	851.161.000
DOĞU KARADENİZ PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI	86.579.000	13.016.000	27.017.000	0	0	1.565.000	0	9.499.000	0	1.237.297.000	0	0	0	0	1.374.973.000
DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	34.928.600.000	6.228.701.000	4.572.353.000	0	0	667.187.000	0	218.955.449.000	4.715.345.000	800.620.000	0	0	0	0	266.152.910.000
TÜRKİYE SU ENSTİTÜSÜ	23.735.000	4.183.000	8.534.000	0	0	0	0	11.534.000	0	0	0	0	0	0	47.986.000
TÜRKİYE İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ KURUMU	1.456.636.000	171.092.000	605.520.000	0	0	35.517.000	0	127.698.000	0	0	0	0	0	0	2.396.463.000
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU	217.464.000	25.371.000	58.903.000	0	0	3.907.000	0	18.998.000	0	0	0	0	0	0	324.643.000
TÜRKİYE SAĞLIK ENSTİTÜLERİ BAŞKANLIĞI	261.228.000	39.972.000	110.792.000	0	0	4.726.000	0	278.182.000	0	1.017.737.000	0	0	0	0	1.712.637.000
HELAL AKREDİTASYON KURUMU	66.671.000	8.509.000	15.979.000	0	0	2.022.000	0	2.171.000	0	0	0	0	0	0	95.352.000
MADEN VE PETROL İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	874.701.000	119.090.000	233.350.000	0	0	389.987.000	0	135.698.000	0	0	5.283.000	0	0	0	1.758.109.000
TÜRKİYE UZAY AJANSI	66.642.000	7.540.000	75.965.000	0	0	40.360.000	0	6.785.000	0	2.966.636.000	0	0	0	0	3.163.928.000
KAPADOKYA ALAN BAŞKANLIĞI	128.154.000	32.684.000	95.519.000	0	0	63.000	0	234.758.000	0	0	0	0	0	0	491.178.000
TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ	126.765.000	18.942.000	207.350.000	0	0	5.182.000	0	21.712.000	0	0	0	0	0	0	379.951.000
TÜRKİYE ENERJİ, NÜKLEER VE MADEN ARAŞTIRMA KURUMU	1.166.924.000	153.025.000	337.005.000	0	0	547.548.000	0	1.084.507.000	0	420.665.000	0	0	0	0	3.709.674.000
ULLUDAĞ ALAN BAŞKANLIĞI	28.449.000	5.442.000	18.516.000	0	0	36.000	0	43.423.000	0	0	0	0	0	0	95.866.000
KENTSEL DÖNÜŞÜM BAŞKANLIĞI	925.797.000	101.500.000	173.679.000	0	0	260.605.199.000	250.000.000.000	0	0	0	0	0	0	0	261.806.175.000
ÖZEL BÜTÇELİ İDARELER TOPLAMI	571.736.944.000	79.209.337.000	123.084.676.000	0	0	451.697.142.000	250.000.000.000	601.118.595.000	11.996.961.000	31.557.553.000	0	5.947.125.000	0	0	1.864.351.372.000

.. *Deprem Kapsamındaki Ödenek" sütunlarında yer alan tutarlar "Toplam Ödenek"lere dahil olup sadece bilgi amaçlı olarak ayrıca gösterilmektedir.

EK 3:
Öncelikli Reform Alanlarına Yönelik
Düzenlemeler

	Yapılacak İşlem (Kanun*/Karar/ İdari Düzenleme)	İşlemin İçeriği /Açıklaması	Öngörülen Takvim
BÜYÜME VE TİCARET			
Sanayide yapısal dönüşüm	İdari Düzenleme	Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında kritik ürün ve teknolojilerin yerli imkânlarla geliştirilmesi ve üretilmesi için yeni program çağrılarında çıkılacaktır.	2025 1. Çeyrek
	Karar	Ülke ölçeğinde sanayi büyüme havzaları belirlenerek altyapısı hazır planlı sanayi alanları genişletilecektir.	2025 4. Çeyrek
	Karar/İdari Düzenleme	Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi (YTAK) programı üretken sektörlerde ihracatı destekleyici ve yüksek katma değerli ürün gruplarına yönelik mevcut yatırım teşvik sistemiyle bütünleşik bir biçimde seçici ve odaklı olarak daha etkin uygulanacaktır.	2025 2. Çeyrek
Ar-Ge ve yenilik ekosistemi	İdari Düzenleme	Büyük ölçekli özel sektör Ar-Ge merkezleri ve teknopark firmalarının yeni teknoloji alanlarına odaklanmalarını ve öncü çıktılar üreterek rekabetçiliklerini güçlendirmelerini sağlayacak uzmanlaşma modeli hayata geçirilecektir.	2025 2. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Yüksek teknoloji imalat sanayii sektörleri ile bilişim sektörlerinde büyüme potansiyeline sahip KOBİ'ler ve Turcorn olma potansiyeline sahip girişimler, kapasite gelişimi ve küresel seviyede rekabetçilik hedefiyle daha odaklı ve yoğun bir şekilde desteklenecektir.	2025 4. Çeyrek
Yeşil dönüşümün hızlandırılması	İdari Düzenleme	Avrupa Yeşil Mutabakatı ve SKDM'nın sektörlere etkileri değerlendirilecek, AB düzenlemelerinden etkilenecek sektörler için düşük karbonlu sektörel yol haritaları tamamlanacaktır.	2025 4. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Ulaşımında Net Sıfır Emisyon Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.	2025 4. Çeyrek

	Kanun/Karar/İdari Düzenleme	Yeşil dönüşüm sürecinde rekabet gücünü korumak, Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizmasının (SKDM) etkilerini en aza indirmek ve düşük karbonlu ekonomiye geçişi desteklemek amacıyla sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik karbon fiyatlandırma mekanizması tesis edilecektir.	2025 4. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Karbon vergisi niteliği taşıyan vergiler gözden geçirilecek ve tamamlayıcı karbon vergisi dâhil karbon fiyatlandırma araçlarının kalkınma ve yatırım ortamı üzerinde yol açacağı ekonomik ve sosyal etkiler analiz edilecektir.	2025 2. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Lojistik sektöründe yüksek kapasiteli şarj istasyonları ulusal planı ortaya konulacaktır.	2025 4. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Uluslararası sınıflama sistemi ile uyumlu ve Türkiye'nin özgün ihtiyaçlarını gözeterek Ulusal Yeşil Taksonomi oluşturulacaktır.	2025 2. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Döngüsel ekonomi yaklaşımıyla uyumlu, kaynak verimli ve düşük karbonlu üretimi amaçlayan yatırımlar Yeşil Dönüşüm Destek Programı kapsamında desteklenecektir.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Sürdürülebilir ekonomi dönüşümünde gerçeğe ve ihtiyaca uygun bilgi sağlayan finansal piyasa ortamı oluşturmayı teminen işletmeler tarafından kurumsal sürdürülebilirlik raporları hazırlanabilmesine yönelik standartlar ve uzman havuzu oluşturulacaktır.	2025 3. Çeyrek (Sürekli)

	İdari Düzenleme	Yeşil dönüşüme katkı sağlayacak Yeşil Finans Stratejisi ve Eylem Planı uygulamaya konulacaktır.	2025 2. Çeyrek
	Kanun	Türkiye'nin ısı potansiyelinin değerlendirilmesi ve atık ısının kullanılabilmesi için ısı arzına yönelik gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.	2025 2. Çeyrek
	Karar	5G yol haritası belirlenecek, uygulama planı hazırlanacaktır.	2025 4. Çeyrek
Dijital dönüşüme geçişin desteklenmesi	İdari Düzenleme	Verimlilik artışı amacıyla kurulan Yetkinlik ve Dijital Dönüşüm Merkezlerinin (Model Fabrikalar) dijital dönüşüm hizmeti vermek üzere altyapıları tamamlanacak ve yeşil dönüşüm için imalat sanayiinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni hizmetler verecek şekilde kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Ulusal Veri Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.	2025 4. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Dijital Devlet Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.	2025 3. Çeyrek
	Kanun/İdari Düzenleme	Uzaktan erişim üzerinden mikro veri sunumunun yasal zeminine yönelik hazırlıklar tamamlanacak, bilimsel araştırmalara yönelik Elektronik Veri Araştırma Merkezi (E-VAM) projesi hayata geçirilecektir.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Öğretmenlerin ve öğrenciler için dijital dönüşüme yönelik yetiştirilmesi için müfredatın ve altyapının çağın gereklerine uygun olarak geliştirilmesi sağlanacaktır.	2025 3. Çeyrek (Sürekli)

Kamu altyapı yatırımlarının etkinleştirilmesi	İdari Düzenleme	Sanayi bölgeleri ve limanların mevcut demiryolu ağına bağlantısını sağlamak üzere önceliklendirilmiş iltisak hatları programı tamamlanacaktır.	2025 4. Çeyrek
Tarımda verimliliğin ve üretimin artırılması	İdari Düzenleme	Tarım sektörünün işletme bazında daha sağlıklı veriye dayalı olarak yönlendirilebilmesi için Genel Tarım Sayımı yapılacak, idari kayıtların güncellenmesiyle kapsamlı tarım envanteri oluşturulacak ve mevcut bilgi sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalara hız verilecektir.	2025 4. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Organize Tarım Bölgelerinin (OTB) sayısı artırılabilecektir.	2025 4. Çeyrek
	Karar	Lojistik maliyetlerinin azaltılarak tüketicilerin tarım ürünlerine uygun fiyatla ulaşabilmelerini temin etmek üzere önemli tüketim merkezi olan kentlerin çeperlerinde tarımsal faaliyet desteklenecektir.	2025 4. Çeyrek
Etkin ticaret diplomasisi	Karar/İdari Düzenleme	AB müktesebatına uyum programı güncellenecektir.	2025 4. Çeyrek
İthalat bağımlılığının azaltılması	Kanun/İdari Düzenleme	Tüm tabii kaynak yönetim sistemlerinin birbiriyle uyumlu bir kurumsal yapılanmaya kavuşturulmasını teminen bu faaliyetlerin tek elden yönetilmesine yönelik gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	2025 3. Çeyrek
	Kanun	Maden arama faaliyetleri mevzuatta kamu yararına faaliyet olarak tanımlanacak ve madenlerin arama ve işletilmesinin türlerine, niteliklerine ve sürdürülebilirlik ilkelerine göre detaylı olarak ele alındığı yatırım güvencesini artıracak yeni bir temel düzenleme hazırlanacaktır.	2025 2. Çeyrek
	Karar	İhracatta yurt içi katma değer ve çıktı ürünün teknolojik seviyesini artırmak üzere Dâhilde İşleme Rejiminin öncelikli hedef ürün ve sektör kapsamına ilişkin düzenleme yapılacaktır.	2025 2. Çeyrek
	Karar	İthalata bağımlılığı azaltmaya ve arz güvenliğini temin etmeye yönelik Türkiye Kritik ve Stratejik Hammaddeler Stratejisi hazırlanacaktır.	2025 2. Çeyrek

BEŞERİ SERMAYE VE İSTİHDAM

Yeni nesil çalışma biçimleri ve sektörel dönüşümler	Kanun	Uzaktan, kısmi ve geçici süreli çalışma ile platform çalışması gibi yeni nesil çalışma modellerinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda iş dünyasının ihtiyaçları ve iş-özel yaşam dengesi gözetilerek mevzuat düzenlemeleri hayata geçirilecektir.	2025 1. Çeyrek
	Kanun	İş Kanununda sosyal taraflar ile diyalog halinde yapılacak değişiklikler ve bu doğrultuda gerçekleştirilecek ikincil mevzuat çalışmaları ile işgücü piyasalarında güvenceli esneklik sağlanacaktır.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Yeşil ve dijital dönüşümün işgücü piyasalarına yansımaları analiz edilerek, uyum ve adil geçiş sürecine yönelik programlar hazırlanacaktır.	2026 4. Çeyrek
İşgücüne katılımda güçlük yaşayan kesimlerin istihdamı	İdari Düzenleme	İşgücü Uyum Programı, ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin mesleki eğitim, yetkinlik ve becerilerini dikkate alacak şekilde hayata geçirilecektir.	2025 2. Çeyrek (Sürekli)
	Karar/İdari düzenleme	Girişim şirketlerinin nitelikli personel istihdam etmeleri kolaylaştırılacak, başta kadınlar olmak üzere girişimcilik programları yaygınlaştırılacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
Beşeri sermaye ve beceri uyumu	Karar/İdari Düzenleme	Başta meslek yüksekokulları olmak üzere yükseköğretim kontenjanları kamu ve özel sektörün orta vadede ihtiyaç duyduğu işgücü ile uyumlu hale getirilecektir.	2025 2. Çeyrek (Sürekli)
	Karar/İdari Düzenleme	Savunma sanayii, yapay zekâ, siber güvenlik, temiz ve sürdürülebilir enerji ile uzay teknolojileri gibi stratejik alanlarda nitelikli işgücü yetiştirmeye yönelik kamu-üniversite-özel sektör işbirliği programları hayata geçirilecektir.	2025 3. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Mesleki ve teknik eğitim müfredatı özel sektörle işbirliği içerisinde güncellenecek, staj ve işbaşı eğitimi programlarının yaygınlaştırmasını sağlayacak şekilde yönetim ve finansman konuları da dâhil olmak üzere özel sektör katılımı artırılacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Mesleki ve teknik eğitim dışındaki öğrencilerin ortaöğretim boyunca meslek sahibi olarak mezun olmasını teminen mesleki eğitim alabilmesine yönelik düzenleme yapılacaktır.	2025 3. Çeyrek

	İdari Düzenleme	Hayat boyu öğrenmenin ekonomiye katkısının artırılmasına yönelik müfredat analizi ve mevzuat güncellemesi yapılacaktır.	2025 3. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Sektörel kümelenmeler dikkate alınarak Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi kapsamında ihtisaslaşan üniversiteler ile işbirliği doğrultusunda meslek liselerinin de ilgili alan ve dallarda ihtisaslaşması sağlanacaktır.	2025 3. Çeyrek
	Karar/İdari Düzenleme	Nitelikli insan kaynağı ihtiyacı olan stratejik teknoloji alanları belirlenecek ve bu alanlarda yurt dışına lisansüstü eğitim almak üzere öğrenci gönderilecektir.	2025 4. Çeyrek
İrادی işsizliğin azaltılması	Kanun/İdari Düzenleme	Sosyal yardım sistemi gözden geçirilecek, işgücüne katılıma mani olmayacak şekilde bütünlük bir yapıda aile odaklı ve fert başına asgari bir geliri garanti edecek şekilde yeniden kurgulanarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarının daha etkin kullanımı sağlanacaktır.	2025 3. Çeyrek

FİYAT İSTİKRARI VE FİNANSAL İSTİKRAR			
Yönetilen yönlendirilen fiyatlar	İdari Düzenleme	Yönetilen yönlendirilen fiyatlar Programdaki enflasyon tahmin ve hedefleriyle uyumlu artırılabacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Tarımsal ürünlerin alım fiyatları, kamu maliyesine etkileri, piyasa dinamikleri ve program hedefleri de dikkate alınarak, geçmiş enflasyona endeksleme davranışının azaltılmasına yardımcı olacak şekilde belirlenecektir.	2025 2. Çeyrek
Finansal düzenlemelerin sadeleştirilmesi	İdari Düzenleme	Basel III Final düzenlemeleri paketi ile getirilen değişikliklere uyum sağlanacaktır.	2025 4. Çeyrek
Sermaye piyasalarının geliştirilmesi	Kanun	Sermaye piyasası uyumsuzluklarında tahkimin etkinleştirilmesi için gerekli mevzuat çalışmaları yapılacaktır.	2025 4. Çeyrek
Finansal teknolojilerin geliştirilmesi	İdari Düzenleme	Merkez Bankası Dijital Türk Lirası Araştırma Geliştirme Projesinin ikinci faz pilot bulguları doğrultusunda dijital Türk lirasının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.	2025 4. Çeyrek
Tasarrufların artırılması	Kanun	Otomatik Katılım Sisteminin (OKS) işverenlerin de katkısı ile ikinci basamak emeklilik sistemine dönüşeceği tamamlayıcı emeklilik sistemi kurulacaktır.	2025 4. Çeyrek
KAMU MALİYESİ			
Harcamalarda etkinlik	Kanun	Kamu ihale mevzuatı uluslararası norm ve standartlara uyumlu olacak şekilde dijitalleşmeyi, yenilikçiliği ve sürdürülebilirliği destekleyen ve önceleyen satın alma yaklaşımıyla güncellenecek, sektörel kamu alımları düzenlemesi hayata geçirilecektir.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Kaynak kullanımında etkinliğin ve verimliliğin artırılması amacıyla harcamalar sistematik olarak gözden geçirilmeye devam edilecek, verimsiz harcama alanları tasfiye edilecektir.	2025 2. Çeyrek

Afetlere dirençli yapının finansmanı	İdari Düzenleme	İstanbul başta olmak üzere, afetlere karşı dayanıksız yapı stokunun yenilenmesi için hak sahiplerinin beklentileri ve dönüşüm alanlarının dinamikleri dikkate alınarak kentsel dönüşüm çalışmaları sürdürülecektir.	2025 4. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Sosyal konut üretiminde afet riski yüksek olan bölgelere öncelik verilecek, kapsayıcı, sağlıklı, güvenli ve dirençli yaşam alanları altyapı ve üstyapı tesisleriyle bir bütün olarak planlanarak inşa edilecektir.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	Kanun	Tüm afet tehlikelerini kapsayacak afet sigortası geliştirilerek yaygınlaştırılacak, zorunlu deprem sigortasının beyanı ve ödemesinin etkin takibi sağlanacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
Vergilemede adalet ve etkinlik	Kanun	Vergi harcamaları gözden geçirilerek etkin olmayan istisna, muafiyet ve indirimler kaldırılacaktır.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Vergilerin tam ve zamanında ödenmesinde etkili olan mükellef davranışları ve vergiye uyum sorunları analiz edilerek uyum düzeyini artırmaya katkı sağlayacak stratejiler geliştirilecektir.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
Kayıt dışılıkla mücadele ve denetimlerde etkinlik	İdari Düzenleme	Kayıt dışılıkla mücadele, teknolojik imkânlardan daha çok faydalanılarak tüm tarafların etkin katılımıyla yürütülecektir.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Prim tabanını genişletmek üzere kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı ücretle mücadelede veri analizine dayalı risk odaklı denetim faaliyetleri artırılabilecektir.	2025 4. Çeyrek (Sürekli)
Sosyal güvenlik sisteminin mali sürdürülebilirliği	Kanun/İdari Düzenleme	Sosyal güvenlik sisteminin fiili ve yasal kapsamının genişletilmesi ve kapsamda yer almayan grupların sisteme girişlerinin sağlanması için farklı meslek ve gelir gruplarına yönelik uygulamalar geliştirilecek, sosyal güvenlik mevzuatı değişen işgücü piyasası koşullarına ve yeni nesil esnek çalışma şekillerine daha uyumlu hale getirilecektir.	2025 2. Çeyrek
	Kanun	İstihdam teşviklerinden etkin olmayanlar sonlandırılacak, kadın, genç ve engellilere yönelik teşviklerin ağırlığı artırılarak teşvik sisteminin sade ve etkin bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.	2025 2. Çeyrek

	Kanun/İdari Düzenleme	Sosyal güvenlik sisteminde kişilerin daha çok istihdamda kalmasını teşvik eden, hakkaniyeti ve aktüeryal dengeyi önceleyen düzenlemeler hayata geçirilerek sistemin mali sürdürülebilirliği güçlendirilecektir.	2025 2. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Prim borçlarının takip ve tahsilat süreçleri etkinleştirilecektir.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlamadan finansal sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla, veri analizi yoluyla geri ödeme kriterleri incelenecek, değer bazlı geri ödeme yöntemleri yaygınlaştırılacak ve yurtdışından temin edilen ilaçlar gibi hızlı artış gösteren gruplarda harcamaların etkinleştirilmesi sağlanacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
	İdari Düzenleme	Akılcı ilaç kullanımı teşvik edilerek ilaç ve tedavi harcamaları rasyonelleştirilecektir.	2025 4. Çeyrek
	Kanun	Sağlık ürün ve hizmetlerinde talep kontrolü ve hizmet basamakları arasındaki entegrasyon güçlendirilerek hizmet basamaklarının uygun kullanımı sağlanacaktır.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Sağlık hizmetlerinin geri ödemesinde risk analizine ve hizmet sunucularının davranışlarını dikkate alan denetim modelleri geliştirilecektir.	2025 1. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Birinci basamak sağlık hizmetlerinin sağlık sistemi içerisindeki etkinliği artırılacak ve hizmet basamakları arasındaki entegrasyon güçlendirilecektir.	2025 1. Çeyrek
KİT yönetim reformu	Kanun/İdari Düzenleme	KİT'lerin faaliyetlerini makroekonomik, sektörel, sosyal politikalarla uyum içerisinde ve kamu maliyesinde sürdürülebilirliği destekleyen bir anlayışla etkin ve verimli bir şekilde sürdürmesi sağlanacak, KİT yönetim reformuna yönelik düzenlemeler hayata geçirilecektir. Performansa dayalı ölçüm yöntemleri kullanılarak kamu işletmelerinin ve yönetim kurullarının hesap verebilirliği artırılacaktır. Faaliyetleri nedeniyle sektörel, idari ve mali alanlarda birbirleri ile etkileşim içerisinde olan kamu işletmeleri arasında eşgüdümü sağlayacak mekanizmalar kurulacak ve kurumsal düzenlemeler hayata geçirilecektir.	2025 1. Çeyrek

İŞ VE YATIRIM ORTAMI

İş ve yatırım süreçlerinin iyileştirilmesi	İdari Düzenleme	Şirket ve ticaret sicili işlemlerinde dijital uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.	2025 2. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Yatırımlara ilişkin izin, lisans, ruhsat gibi işlemlerin çevrimiçi platforma taşınması sağlanacak ve kurumsal tek durak ofisler aracılığıyla süreçler kısaltılacaktır.	2025 2. Çeyrek
	İdari Düzenleme	Yatırımcıların faydalanması için uygun yatırım yerlerini içeren yatırım yeri envanteri oluşturulacaktır.	2025 1. Çeyrek (Sürekli)
Düzenleyici çerçevenin iyileştirilmesi	Kanun/İdari Düzenleme	Yargılama süreçlerinin etkinleştirilmesi ve alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin daha da güçlendirilmesi sağlanacaktır.	2025 4. Çeyrek
	İdari Düzenleme	İhtisas mahkemelerinin etki analizi yapılarak yeni ihtiyaç alanları belirlenecek ve yeni ihtisas mahkemeleri oluşturulacaktır.	2025 3. Çeyrek
	Kanun	İcra ve iflas mevzuatı günümüz şartları göz önüne alınmak suretiyle güncellenecektir.	2025 4. Çeyrek
	Kanun/İdari Düzenleme	Mal ve hizmet ihracatını etkileyen yönleriyle AB dijital ekonomi düzenlemeleri doğrultusunda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK)'nın Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) başta olmak üzere AB müktesebatına uyum süreci tamamlanacaktır.	2025 4. Çeyrek
	Kanun/Karar	Farklı idareler tarafından yürütülen piyasa gözetim ve denetim faaliyetlerinin toplulaştırılması, uygulama yeknesaklığının sağlanması ve mükerrerliklerin engellenmesi amacıyla Piyasa Gözetim ve Denetim Kurumu kurulacaktır.	2025 4. Çeyrek
Rekabetçi yeni yatırımların tesisi	Kanun/Karar/İdari Düzenleme	İmalat sanayiine yönelik büyük ölçekli ve stratejik yatırımların yatırım yeri tahsis süreçlerinin hızlandırılması amacıyla yeni tahsis modelleri geliştirilecektir.	2025 4. Çeyrek
Yeşil, dijital ve tedarik zinciri odaklı yatırımların artırılması	İdari Düzenleme	Tedarik zincirlerinin güçlendirilmesini teminen, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik potansiyeli taşıyan, ulusal düzeyde önemi haiz kümelenme teşebbüsleri desteklenmeye devam edilecektir.	2025 4. Çeyrek

*Kanun olarak belirtilenler TBMM gündemine sunulacak olan teknik ve idari çalışmaların tamamlanacağını ifade etmektedir.